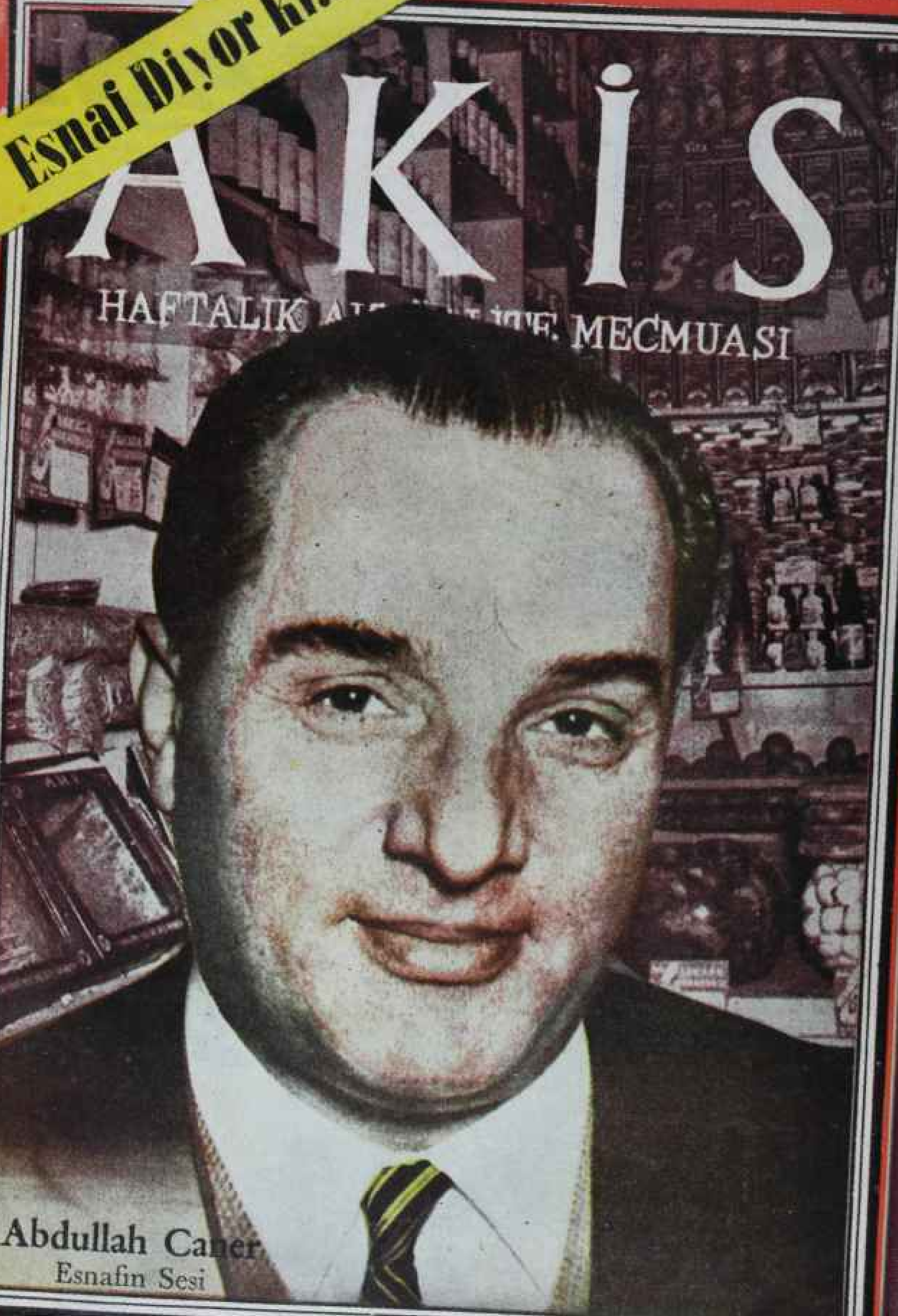
MART 1960
SAYI : 29

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Esnaf Diyor ki...

Abdullah Caner
Esnafın Sesi

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVII, Sayı: 296

Yazı işleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

*

İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel: 27 12 07

*

Başyazar:

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlan işleri :
Tel: 15221

•

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı Tarih : 27 3.1960
Fiyatı 125 Kuruş

Kapak resmimiz

Abdullah Caner

Esnaf babası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları,

Herkesin Bayram hazırlığı içinde bulunduğu bu haftanın başında AKİS, objektifini çarşı - pazara çevirdi. Dolu dükkânlar, dolu sokaklar, kuyruk olmuş şeker müşterileri ihtimal ki, bundan bir kaç sene evvel yapıldığı gibi Kalkınan Müreffeh Türkiyenin delilleri olarak ileri sürülecektir. Bizzat D.P. Genel Başkanı bu son derece tabii piyasa hareketini 1957 nin arifesinde refah alâmeti diye göstermeye kalkmış ve 1957 seçimlerinde teşhisinin hatalı ilk neticesini almıştı.

İKTİSADİ ve MALİ SAHADA sayfalarımız bu hafta, halkı yakından alakalandıran bu meseleye ayrılmıştır. Kapakta Esnaf Konfederasyonu Başkanı Abdullah Caneri bulacaksınız. Son derece alaka uyandıran bir hayat hikâyesine sahip Caner, kuvvetli şahsiyetiyle bugün çok geniş bir kitlenin sesini duyurmakta, ona tercüman olmaktadır. Nitekim, kendisiyle alâkalı "Esnaf" başlıklı yazıda büyük tüccar ile halk tabakası arasına sıkışmış bu zümrenin vaziyeti bütün açıklığıyla anlatılmaktadır. Fakat çarşı - pazarı anlatan sadece esnaf temsilcisi değildir. Bu hafta Mülakatımız da aynı mevzudadır ve bir ev kadınıyla yapılmıştır. Ayten Otyam da, tıpkı Abdullah Caner gibi geniş bir sınıfın temsilcisidir. AKİS okuyucuları iki sesin muhtelif tonlarını birbirine yakın bulacak ve dertlerin umumi olduğunu, İsanın da, Musanın da memnun bulunmadığını farkedeceklerdir.

*

Bu hafta, iç politika sahasında D.P. nin gençlik mevzuunda bir hareketi gürültü uyandırdı. GENÇLİK sayfalarımızda Mümtaz Tarhanın teşebbüslerinin ve aldığı neticelerin eğlenceli hikâyesini okuyacaksınız. Güzel bir tesadüf, AKİS geçen sayısında aynı Mümtaz Tarhanın verdiği hususi bir mülakatı neşretmiş ve eski Bakanın gençleri politikaya teşvik eden politikacılardan ne derede şikâyetçi olduğunu belirtmişti. Bu haftaki "Teşekküller" başlıklı yazımızda Mümtaz Tarhanın ortaya attığı "Rozet trampası"nın mahiyetini okuyunca bir ata sözünün hikmeti daha iyi anlaşılacaktır: Hocanın dediğini yapmalı, yaptığını yapmamalı!

*

Ya partiler? Bayram arifesinde bütün gözler Bayram sonrasına çevrilmişti. Ramazanı şarj olmakla geçiren siyasi partiler Bayram biter bitmez deşarj olmanın yolunu bulacaklardır. Buna ait D.P. ve C.H.P. hazırlıkları en bilinmeyen taraftarıyla YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızı süslemektedir.

*

Tarık Halulu cezasını bitirdi -Başbakan Menderesi "küçük düşürmüş" olma suçunun cezası- ve 16 aylık çilesini gık demeden tamamladıktan sonra serbest hayata döndü. Halulu geçen haftanın ortasında Ankaraya gelerek mecmuadaki arkadaşlarıyla görüştü ve eşiyle birlikte İnönüyü ziyaret etti. İnönü genç gazetecinin yanaklarından öptü, onu gösterdiği azim ve mücadele kabiliyetinden dolayı samimiyetle, hararetle tebrik etti.

Saygılarımızla **AKİS**

T. Halulu ve eşi İnönünün evinde

Cilt: XVII, Sayı: 296

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

29 Mart 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Tereddüt..

D.P. Genel Merkezinin kapıdan girince sol tarafa düşen odasının telefonu geçen haftanın sonlarında çaldığında saat 20 yi gösteriyordu. Saçları sıkı sıkıya arkaya taranmış orta yaşlı adam telefonu her zamanki alışkanlığıyla eline aldı. Telefonun diğer ucundaki ses bir gazeteciye aitti. Gazeteci -büyük bir cesaret işidir- D.P. Grubunun ne zaman toplanacağını, bu toplantıda Genel Seçimler için bir karar verilip verilmeyeceğini soruyordu. Orta yaşlı adam suali heyecanla cevaplandırdı:

"— Bayramdan sonra toplanabilir."

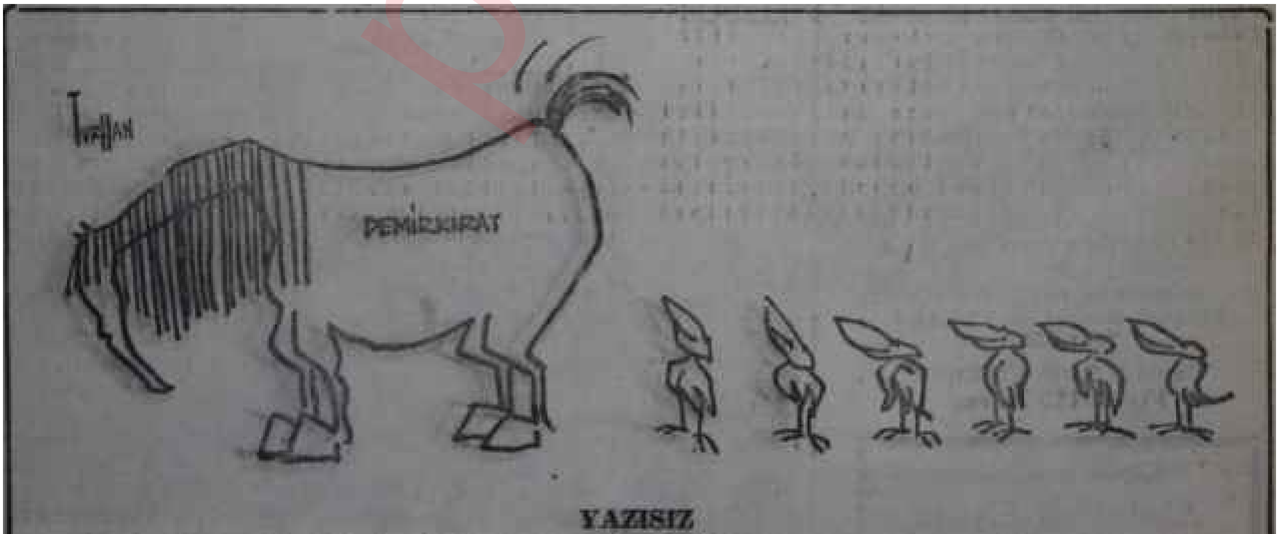
Gazeteci ahizeyi elinden bırakmamıştı. Evet, Bayramdan sonra toplanabilirdi, ama ikinci suale verilecek cevap mühimdi. Toplanacaktı da ne olacaktı ? Genel Seçimler için bir karara varılacak mıydı? Gazetecinin hevesi kursağında kaldı. Bu hususta bir şey söylenemezdi. D.P. Genel Merkezi sekreteri Kastamonu Milletvekili Basri Aktaş da işte bunun için bir şey söyleyemeyeceğini bildirdi. İşin esasına bakılırsa suali soran gazeteci de buna bir cevap alamıyacağını biliyordu.

Buna rağmen geride bıraktığımız hafta içinde seçimin yaklaştığına dair emareler birden bire arttı. İktidar ileri gelenleri -Menderes hariç- büyük bir gayretle çalışmalarına hız verdiler. Bakanlar vatan sathında gezilerine devam ediyorlardı. Hükümet azalarının yaptıkları konuşmalar zemine, zamana ve yaklaşan seçime uygundu. Meselâ Devlet Bakanı İzzet Akçal -ikinci bir Tevfik İleri olmuştur- Konyada oruçlu vatandaşlara "Ecdadınız tekkeleri ne halde bıraktıysa onları gene aynı hale getireceğiz" diyebiliyor, bir başka yerde ise D.P. iktidarı sayesinde Türkiyenin pek yakında Avrupayı geçeceği vecizesini savuruyordu.

Öte yandan D.P. Genel Merkezi, İktidarın başının İstanbulda olmasına rağmen faaliyetini arttırmıştı. Kayseri milletvekili Kamil Gündeşin başkanlığında kurulan bir komite seçim işlerini, propagandayı organize edecekti. Hattâ seçim broşürleri hazırlığına bile girişilmişti. Renkli broşürler pek yakında köylere dağıtılmağa başlanacaktı. Basılması kararlaştırılan broşürlerde seçimin hangi tarihte yapılacağına dair en ufak bir işaret mevcut değildi. D.P. Grubunun çoğunluğu seçimin yaz başlarında yapılacağı kanaatindeydi. Nitekim Meclisin idareci üyelerinden Sakarya Milletvekili Nüzhet Akın bazı bölgeler için bunun şart olduğunu bir dostuna geçen haftanın başında açıkladı. Meselâ D.P. nin Maraş ve havalisinde kazanması seçimlerin yaz başlarında yapılmasına bağlıydı. Zira işçi sınıfı sonbaharda Çukurovaya çalışmağa gidiyordu. Böylece D.P. fazla sayıda oy kaybediyordu! Sonra hasad mevsimi geçmiş oluyor, köylü buğdaya yapılacak zammın D. P. lehindeki tesirinden kurtulmuş oluyordu.

Yeşil Plâkalı arabalar

Seçim hazırlıklarının bir başka perdesini geçen hafta içinde Bayındırlık Bakanlığının önünde seyretmek kabildi. Bakanlığın önünde her gün yeşil plâkalı vali otomobillerine rastlanıyordu. Valiler Bayındırlık bakanlığı tarafından toplantıya çağırılmıştı. Nisan ayının 10 una kadar devam edecek toplantıda, Bakanlığın ileri gelenlerine sorarsanız, İllerin su işleri görüşülecekti! Ayrıca, köy içme suları meselesi de ele alınacaktı. Köy içme suları meselesi kulağı delik politikacılar için yabancı bir mevzuu sayılmazdı. 1960 bütçesine konulan 50 milyon liralık tahsisat daha o zaman seçimlere gidileceği fikrini doğurmuştu. Bu bakımdan valilerin, yeşil plâkalı otomobilini gören Ankaralılar bıyık altından gülüyorlar ve "Seçim adamakıllı yaklaştı galiba"

YAZISIZ

Haftanın içinden

Batista'nın Zenginleri

Uzak bir diyarda, Kübada, bir takım zenginlerin başları dertte bulunuyor. Canlarından, hatta bazılarının şeref ve haysiyetlerinden fazla sevdikleri paracıkları tehlikededir. Uzun yıllar emek vermişler, iktidar sahiplerinin karşısında bin takla atarak siyaset manevralarına katılmak suretiyle menfaat sağlamışlar, kendilerini halkın diğer tabakalarından zeki addederek zalimin değirmenine su taşımışlar, sanki Batista hiç devrilmeyecek ve devrilse de onun yerine gelecek olan başka türlü çıkmayacakmış gibi fütursuz vaziyet almışlardır. İçlerinden en akıllıları, bir yandan Batista'nın zulmünü paracıklarıyla beslerken bu zulme karşı ayaklanmış Castro'ya sermaye göndermeyi unutmamışlar, iki ata birden oynamayı tercih etmişlerdir. Ama ne Batista'nın zenginlerinin milyonları, ne Batista'nın polisinin vahşeti, ne Batista'nın radyosunun yayınları ve ne de sadist Batista'nın marazi kurnazlığı Tarihin akış istikametini değiştirmiş, ayaklanmış bir milletin karşısında durulamamıştır. Aslında, bunun şaşılacak bir tarafı da olmamıştır. Zira asırlardan beri böyle vaziyetlerde, biraz erken biraz geç, hep aynı netice gerçekleşmiştir.

Şimdi, Batista'nın zenginleri kendilerini halkın diğer tabakalarından ayırmış bulunmanın cezasını çekmektedirler. Fidel Castro, temsil ettiği kitlelerin hakiki hislerine tercüman olarak, zalime karşı mücadeleyi lüzumsuz yere uzatmış olan servet sahiplerini derhal paracıklarından mahrum bırakıvermiştir. İki kazanıp birini Batista'ya veren kumarhanelerin patronları, şeker istihsalini ve ihracatını ellerinde tutan -ve gerekli haracı Batista'ya ödeyen- büyük tüccar, gazetelerini Sahibinin Sesi haline getiren "İdealist Gazete Sermayedarları", Turistik Otellerini Batista'nın himayesinde işletip onunla ortak olarak milyon vuranlar, Batista'nın Bakanlarının, Batista'nın yakınlarının ortakları İhtilâlin neticesi karşısında pek de zekice davranmadıklarını anlamışlardır. Gerçi bunların hepsi, ilk dakikadan itibaren, hınzır Batista'nın en amansız düşmanları kesilmişler, kendilerinden haraç alan bu zalimi tel'in etmekte herkesten ileri gitmişler, söylemediklerini bırakmamışlar ve Castro'yu övmeye koyulmuşlardır. Fakat milletin ezici ekseriyetinin bu küçük beylere hıncıyla, kiniyle, nefretiyle iş başına gelen Castro her kudret sahibinin mariz Batista gibi olmayacağını göstermiş ve devlet idaresinde temizliğin evvelâ böylelerini etraftan uzaklaştırmakla başlayacağını ortaya koymuştur. Şimdi, Batista'nın zenginleri -en azılıları ve en fütursuzları asker mangaları karşısında günahlarının kefaretini zaten hayatlarıyla ödemişlerdir- bir verip iki kazanmanın insanlara ebedi servet sağlamadığını nefislerinde tecrübe etmektedirler.

Castro'nun hareket tarzı, bir çok yerde yadırganmıştır. Yadırgayanların başında Amerikanlar gelmektedir. Hele bir çok Amerikalı da Batista'nın zenginleri arasında bulunduğu için İhtilâl liderini solculukla, hattâ komünistlikle suçlandırma yoluna gidilmiştir. Allahtan ki Amerikan devlet adamları ve resmi makamları bu iş çevrelerinden çok daha anlayışlı davranmışlar ve meselenin hakiki mahiyetini görüp anlayabilmişlerdir. Küba ile Amerikanın arasının daha da açılmamasının sebebi bu anlayıştır. Gerçi, çok çekenlerin dolu yüreğiyle iş başına gelen Castro ölçüsüzlükler yapmamış değildir. Ama dağlarda servetini değil, hayatını tehlikeye koyarak milletini müflis, tefessüh etmiş bir idarenin şampiyonu olan adi bir sokak külhanbeyinin zulmünden, kabadayılığından, hışmından kurtarmak için savaşırken Batista hakkındaki kanaatleri aslında kendisininkine eş bir takım iş adamlarının Havanada o değirmene su taşımayı rezilane bir tevekkülle kabul etmeleri elbette ki Castro'ya ve arkadaşlarına bir takım fikirler ilham etmiştir. Bu fikirlerin kuvveti ve ateşi haksızlıkların temelini teşkil etmiştir. Şimdi, ruhlara sükûnetin avdetini müteakip Kübadaki hareketin zenginlere veya tüccara, iş adamlarına karşı değil, Batista'nın zenginlerine, Batista'nın tüccarına, Batista'nın iş adamlarına karşı olduğu açık şekilde anlaşılmış, fazla zekâları yüzünden arabalarını Batista'ya bağlayanların haricindekiler Kübanın ticaretini ellerine almışlardır.

İş adamları muayyen ve biraz değişik zihniyete sahiptirler. Bunların politika haricinde kalmaları bir zarurettir. Ancak işlerini resmi makamlarla yürüttüklerinden memleketteki kudret sahipleriyle iyi geçinmeleri de şarttır. Hele kudret sahibi, Batista gibi bir zalim olursa en basit karakter sağlamlığının, fikir hürriyetinin, vicdani kanaatin aleyhte hareketlere yol açması işten bile değildir. İş adamları için müesseselerini ve ticaretlerini fırtınalı politika denizi ortasında dalgalardan masun tutma gayreti son derece anlaşılır bir hareket tarzıdır. Havananın en zengin iş adamı elbette ki Castro'nun hareket serbestliğine sahip olamayacak, "ipimle kuşağım, bir de başımdaki külahım" diyemeyecektir. Cemiyette bazı kimseler şu rolü, bazıları bu rolü kaderin icabı oynacaklardır. Her rolün cemiyete lüzumu vardır ve bir cemiyet ne sâdece ihtilâlcilerle, ne de sadece iş adamlarıyla varlığını muhafaza edebilir.

Ancak, millet bir zalim idareye karşı mücadeleye girişmişken ve bu zalim idarenin bir an evvel son bulması için 1 numaralı ihtiyaçsa takım takım iş adamının -lüzumlu suplesin ötesinde- gayretkeşlik göstererek şahsi menfaatini arttırma uğruna mücadelelerin çarkları arasına değnek sokmaları affedilir bir hiyanet değildir. Castro'nun Batista'nın zenginlerinde affetmediği bu olmuştur ve doğrusu istenilirse aynı hâdiselerin cereyan edeceği her memlekette, bütün istikbal boyunca aynı netice görülecektir. Hiç kimse Havana zenginlerinden, silâhı alıp dağa çıkmalarını istememiştir. Ama Havana zenginleri, sadece menfaat hırsından dolayı, hattâ sâdece lüzumsuz korkularından ötürü, yahut bir takım işlerini gördürme pahasına Batista'nın uşaklığını kabul ettikleri gün milletle alâkalarını resmen kesmişlerdir. Milletle alâkayı kesmek, zengin tabaka için zekânın değil, budalalığın en parlak delilidir. Zira milletler daima muzaffer olmuşlardır ve Batista'lar hep tası tarağı toplayıp kaçmışlardır. Ama böyle idarelerin bedelini, zekilik kompleksine kapılan şüpheli servet sahipleri ödemekte, müesseselerinin millileştirildiğini, paralarına el konduğunu görmektedirler. O halde, zekilik bunun neresindedir? Hakikaten zeki iş adamı, ne o yanda, ne bu yanda aşırılığa kapılmayan, kendisini muvakkat kudret sahiplerinin damgasıyla damgalatmayan, önünde daima açık kapı bırakan, iş çevrelerinde rağbet kazanmış bir tabirle "angaje" olmayan iş adamıdır. Castro'nun istediği buydu. Tamahkârlıklarından bunun ötesine geçmiş olanların, şimdi başlarını derde sokmuş olmaları karşısında şaşılacak hiç bir taraf yoktur.

diyorlardı. Valilerle yapılacak toplantılarda köy içme sularından başka mevzuların da ele alınacağı ve idare amirlerine seçimler hakkında bazı tavsiyelerde bulunulacağı anlaşılıyordu. Nitekim valiler, "Ankaraya kadar gelmişken" Dr. Gedik tarafından kabul edilmek fırsatını kaçırmadılar! Dr. Gedik valileri alıp sayın Cumhurbaşkanının huzuruna da haftanın son günü çıkardı. Valilere sorulan sual şuydu: "Vilayetinizde vaziyetiniz nasıl?" Valilerin ekserisi pek gayretli göründüler.

Hele D.P. Genel Merkezi tarafından şifahi olarak teşkilâta gönderilen tamim duyulduktan sonra D.P. nin seçimlere -kararlı olmasa bile- niyetli olduğundan artık kimsenin şüphesi kalmadı. D.P. Genel Merkezi, teşkilâtına Haziran başlarında seçim yapılacakmış gibi hazırlanmalarını bildirmişti.

D.P. içindeki bu kesif faaliyet devam ederken sadece bir D.P. li bütün haftayı sıkıntılı geçirdi. D.P. Genel Başkanı Adnan Menderes Park Oteldeki hususi dairesinde başına musallat olan ayağı yüzünden hareketsiz bir hafta savıyordu. Birkaç gün yatağından çıkamayan Beyfendinin kahverengi maun karyolası denizi görecek şekilde pencere kenarına çekildi. Yatağın yorganı kırmızı atlastandı. Menderes bütün hafta, açık mavi pijamasını hemen hemen üzerinden hiç çıkarmadı. Boynuna, pijamaya göre daha koyu mavi bir eşarp bağlamıştı. Beyfendinin dışarı çıkmadığı günlerde ellerinde buketlerle pek çok ziyaretçi geldi. Ama bunların hiçbiri Menderesi görmeğe muvaffak olamadı. Park Otelin hususi Başbakanlık dairesi bir hafta içinde çiçekten geçilmez hale geldi. Başbakanı hususi odasında ziyaret edebilenler sadece D.P. ye yeni intisap etmiş büyük iş adamlarıydı.

Menderesin D.P. ileri gelenleriyle memleket meseleleri üzerine yaptığı görüşmeler umumiyetle öğleden sonra oldu. Beyfendi ekseri günler öğleye kadar dinleniyordu. Başbakanın dikkatle takip ettiği tek şey, İstanbulda yapılan çalışmalar oldu. Bir aya yakın zamandan beri bütün gücünü bu sahaya teksif etmiş olan D. P. ileri gelenleri ve D.P. Genel Başkanı görünüşe bakılırsa bir hayli memnundular. Esasen Menderesin ideal arkadaşları, Başbakanlarını hasta yatağında üzmemek için ellerinden geleni artlarına koymuyorlardı.

Meselâ Maliye Bakanı Hasan Polatkanın Bilecik ve civarında yaptığı geziden gelen haberler Başbakana ayağının sızısını unutturacak kadar

Tekâmül Kanunu

Evvela, Devlet radyosuydu. Sonra, Hükümet radyosu oldu. Arkadan, Parti radyosu haline geldi. Ama hiç kimse, bir gün Aile radyosu şekline sokulacağını doğrusu tahmin etmiyordu.

Cumartesi günü öğle yayınında Ankara radyosunun -ilân saatinde değil- Haberler Bülteninde herkesin ağzını bir karış açık bırakacak cüretle şu "haber" okundu: "Dahiliye Vekili Dr. Namık Gediğin kerimesi Ayla dedik ile Muğla mebusu Turhan Akarcanın nikâh ve düğün merasimleri dün akşam Ankara Palas salonlarında..."

Aman ne iyi, aman ne iyi!. Böylece pek yakında kimin kerimesinin dünya evine girdiğini, kimin mahdumunun sünnet cemiyetinin icra olunduğunu da radyolardan öğreneceğiz ve böylece hiç bir merakımız kalmayacak.

Hele şu televizyon şebekesi bir kurulsa her şey daha da eğlenceli cereyan edecek ama...

iyi oldu. Polatkan Bilecikte tamamı tamamına 7 bin kişinin D.P. ye girdiğini ve Bilecikte seçimin kaybedilmesinin imkânsız hale geldiğini bildiriyordu. Eee, bundan iyisi can sağlığıydı. Beyfendi memnun olmasın da kim memnun olsundu? Bilecik gibi C.H.P. nin kazanacağı muhakkak bir il, Polatkanın haberiyle matlup hanesine kaydoluyordu.

Bu gidiş nereye?.

Resmi kayıtlara ve Başbakanın az yakınlarına göre, Menderes geçen hafta içinde Park Otelden hiç ayrılmadı. Ne var ki perşembe gecesi saatin 20.30 u gösterdiği sıralarda göğsünde Park Otelin arması bulunan bir garson temkinli adımlarla otelin kapısından çıktı. Kapıda bekleyen polislere ve şahane Cadillac'ın şoförüne hazır olmalarını söyledi. Bir iki dakika sonra, Menderesle beraber olan Kemal Aygün kapıda göründü ve kendi otomobiline binerek hareket etti. Aygünün arabasının hemen önünden 0073 numaralı Cadillac boş olarak yola çıkmıştı. İki otomobil Park Otel pastahanesini geçtiler, Alman Sefareti ile pastanene arasındaki yoldan dolaşarak Park Otelin arka kapısına geldiler. Henüz bir kaç dakika geçmişti ki, Başbakan kapıda belirdi. Hafifçe topallıyordu. Ağır ağır 0073 numaralı Cadillac'a yürüdü. Arkasından Kemal Aygün geliyordu. İkisi beraber şahane Cadillac'a bindiler ve bilinmiyen bir semte doğru hareket ettiler. Bilinen tek şey, Beyfendinin o gün imar sahalarını tetkik etmediğiydi!

Beyfendi ertesi günü, gene Park Otelde istirahatle geçirdi.

Saklambaç..

Haftanın sonuna doğru, sadık Demokratların yüreğine biraz su serpilir gibi oldu. Beyfendinin hususi dairesinden çıkmaması ve ayağa hakkında herhangi bir açıklamanın yapılmaması pek çok Demokratı meraka, hattâ endişeye düşürmüştü. Neyse ki, Park Otele kadar getirilen röntgen aletiyle çekilen filmin tetkikinde ayakta sadece bir ezilme olduğu ve mühim bir arıza bulunmadığı tesbit edildi. Haber büyük bir süratle D.P. lilere duyuruldu. Habere memnun olanlar arasında Başbakanın eski Husûsi Kalem Müdürlerinden yakını Kastamonu milletvekili Basri Aktaş da vardı. Aktaş Beyfendiyi hastayken ziyaret edebilen mutlu azınlık içindeydi. Eski Hususi Kalem Müdürü birkaç gün ardı ardına Beyfendiyle görüşmüş ve Genel Merkezdeki faaliyet hakkında kendisine bilgi vermişti. Kastamonu milletvekili Ankaraya hayatından memnun olarak döndü ama, geçen haftanın son günlerinde Ankarada en fazla sıkıntı çeken politikacılardan biri oldu.

Aktaş başkente henüz varmıştı ki geldiğini haber alan milletvekillerinin istilasına uğradı. D.P. milletvekilleri en son haberleri öğrenmek istiyorlardı. Kastamonu milletvekili Beyfendinin yakınıydı. Ayrıca kendisiyle birkaç kere görüşmüştü. Elbette ki Beyfendi, Aktaşa bazı şeyler söylemiş olacaktı. Bunların arasında milletvekillerine ip ucu verebilecek birkaç kelime bulunabilirdi.

Aktaşı evinde ziyaret eden milletvekilleri İçel, Nevşehir ve Konya milletvekilleriydi. Hele Basın hakkında pek iyi fikirleri bulunan Nevşehir milletvekili Necmettin Önder, Beyfendinin neler söylediğini pek merak ediyordu. Ateşli milletvekilinin mantığı, seçimlerin yakın olduğunu kendisine anlatıyordu ama ne zaman olacağını bir türlü kestiremiyordu. Üstelik Önderin endişe etmekte hakkı da vardı. Zira 1957 den bu yana köprülerin altından pek çok su geçmiş ve Nevşehirde seçim ibresi C.H.P. ye meyletmeğe başlamıştı.

İçelin talihsiz milletvekilleri de aynı durumdaydı. Bu sefer kazanma şanslarının büyük bir mucizenin arkasına saklandığını hissetmekteydiler. İş böyle olunca hiç değilse seçimin ne zaman yapılacağını öğrenmek ve ona göre başlarının çaresine bakmak istiyorlardı. Aktaşı onlar da Önder kadar sıkıştırıyorlardı. Beyfendinin eski Hususi Kalem Müdürü, oldukça güç durumda kaldı. Millet-

vekillerine bu hususta bir şey bilmediğini söylemesi -hakikaten bilmiyordu- kafi gelmedi. Başbakanın bu mevzuda kendisiyle birşey konuşmadığını, ama her an seçim yapılacakmış gibi tetikte durmaları lüzumunu anlattı. Üstelik merak edilecek bir şey de yoktu. Beyfendi, seçimin kazanılacağından emindi. Bunu her firsatta söylüyordu. Sonra, her halde İktidarın Basının bildiği bir şey vardı canım...

Aktarı ziyaret eden milletvekilleri "lahavle" çekerek kapıdan çıktıklarında birbirlerine "Bizden de mi saklıyorlar bu işi yahu?" dediler. Nitekim bir gün sonra Necmettin Önder Kavaklıdere Sporting kulübün umumi heyet toplantısında kendisine seçim hakkında sorulan sualleri gülerek karşıladı ve:

Park Otel
Allahtan arka kapısı var

"— Doğrusunu isterseniz, bunu bizden de saklıyorlar" dedi...

C.H.P.

Deşarj zamanı

Geçen haftanın ortalarından itibaren Ankarada, C.H.P. Genel Merkezine ait telefon numaralarından birini çevirenler yumuşak bir kadın sesinin "Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi" dediğini duydular. Bu, bir yenilikti. Zira geçen haftanın ortasına kadar telefonlara, ahizeye en yakın kimse çıkıyor, aranılan zata sesleniliyor, adam bulunuyor veya bulunmuyordu. Halbuki şimdi, yumuşak sesli hanım, kim aranıyorsa onun telefonunu bağlıyor. muhavere kolaylıkla sağlanıyordu. C.H.P. Genel Merkezi bir telefon santraline sahip olmuştu. Nitekim geçen haftanın ortasında, santral binaya geldiğinde dahilî şebeke derhal genişletilmiş, bir çok odaya telefon konmuş, hepsinin müşterek irtibatı sağlanmıştı.

Hâdisenin alâka uyandırıcı tarafı şuydu: Hiç kimse, santralin kim tarafından gönderildiğini bilmiyordu. -Yani, hemen hiç kimse..- Bir araba, tesisatı C. H. P. nin Kızılaydaki cakalı Genel Merkezine getirip bırakmıştı. Başka ne bir ses, ne bir nefes. Santral, teberruydu. "Bir vatandaş", C. H. P. nin daha rahat çalışmasını sağlamak için -ne banka kredilerinin kesilmesi tehlikesiyle karşıkarşıya bırakılmıştı, ne bir takım İdeal arkadaşları faydalı tavsiyelerde bulunmuşlardı, ne de işlerinin altüst olabileceği ihsas edilmişti- elindeki kocaman- telefon santralını hediye olarak göndermişti. Hediye pek makbule geçti.

Santral, son zamanlarda C. H. P ye yapılan, yardımların sadece bir tanesiydi. Hakikaten, D. P. tarafından açılan geniş kampanyaya müvazi olarak C. H. P. ye karşı derin bir sevgi ve daha çok sempati yüreklerde doğmuştu. Pek çok kimse, tazyike boyun eğmekle beraber, Türkiyede bir daha bu neviden tazyiklere maruz kalmamanın tek çaresinin C. H. P. yi işbaşına getirmek olduğunu seziyor ve hareketlerini ona göre ayarlıyordu. Hele C. H. P. nin, İnönünün meşhur -ve artık tarihi- "Bursa Nutku"ndan bu yana bir dönemeci dönüp düzlüğe çıkmış yarış atlarının coşkunluğu içinde dolu dizgin iktidara doğru ilerlediğini görenler atın ve jokeyinin işini kolaylaştırmak için seferber olmuşlardı.

Azimli bir kafile

Nitekim geçen haftanın sonunda da, vaktin gece yarısını gösterdiği bir sırada başkentten süratle ayrılan bir otomobil sanki C. H. P. deki bu yeni ruhtan bir parçayı taşıyordu. Otomobilde Kemal Satır, Turhan Feyzioğlu, Atalay Akan ve Nüvit Yetkin vardı. Genel Sekreter Yardımcısıyla hukukçu C. H. P. ileri gelenleri Kayseriye gidiyorlardı. Oradan, bir hadisenin cereyan ettiği Yeşilhisara geçeceklerdi. Yeşilhisarda polisle halk arasında çatışma olmuş, bir C. H. P. linin karakola alınması üzerine binanın önünde toplanan halka -bir habere göre- D. P. başkanının emriyle ateş açılmıştı. Halktan üç kişi yaralanmıştı. Bunun üzerine ilçede derhal son derece sıkı tedbirler alınmıştı. Fakat halk, hakkını savunmak niyetinde görünüyordu.

Hâdiseyi vahim gören C.H.P. Genel Merkezi, yeni ruhuna uygun olarak süratli karar aldı. Kısa bir istişareyi takiben kuvvetli bir ekibin hâdise mahalline gitmesi uygun görüldü. Başka seyahat programları yapmış bulunan dört C H. P. li evlerindekilerle güç vedalaşarak yola düştüler. Siyasetin bir bakıma "süratli kârar-süratli infaz" manasına geldiği artık C. H. P. Genel Merkezinde anlaşılmaya başlıyordu.

Ekip, Yeşilhisarda derhal meseleye vaziyet etti. İdare makamlarının üstündeymiş gibi davranan D. P. Başkanı, bu kuvvette bir C.H.P. ekibinin gelişinden hiç memnun kalmamıştı. Gerçi Kayseri valiliği A.A. tarafından yayınlanan bir tebliğle suçu halka ve C. H. P. lilere atmak vazifesini ihmal etmemişti ama, ekip hadisenin mahiyetinin değişik olduğunu anlamakta gecikmedi: Yeşilhisar hadiseleri seçimler arifesinde yurt çapında girişilen bir yıldırma kampanyasının perdelerinden biriydi. Yeşilhisarda aslan Demokratlar Tarım Kredi Kooperatifinin seçimlerini tantanalı şekilde kaybetmişlerdi. Ama buna tahammül, seçimleri kayıptan daha zor gelmiş ve mağlûp taraftan ekipler galip taraf mensuplarından bazılarının evlerine tecavüz etmişlerdi. Bunun üzerine şikâyet vaki olmuş, D. P. liler de, C. H. P. liler de jandarma karakolunda nezaret altına alınmışlardı. Ancak, D. P. lilerin C. H. P. lilerle eşit muamele görmesini hakaret sayan D. P. Başkanı derhal müdahale etmiş ve taraftarlarını serbest bıraktırmıştır. Buna mukabil C.

H.P. li Mehmet Bozkurt karakolda alıkonulmuş ve az sonra da feryatları dışardan duyulmaya başlanmıştı. Feryatları işitenler mağduru kurtarmaya koşunca D. P. Başkanı, "Mesuliyet benimdir" diyerek halka ateş açtırmış, hattâ ateşe D. P. li Belediye azası Halil Mehmetoğlu da aşka gelerek katılmıştı. Ateş karşısında üç vatandaş ağır surette yaralanmışlardı.

Yılacak göz yok

Aslında hareket, mahalli bir hâdiseydi. Ama böyle vak'alarla yurdu yayılmak istenilen hava, Demokratlarla başa çıkılmasına imkân olmadığı havasıydı. Nitekim hâdise Ankarada duyulur duyulmaz C.H.P. Genel Merkezi üzerinde durdu ve işin pek de Demokratların sandığı kadar kolay olmadığını göstermeyi elzem buldu. Kabadayılığın sökmiyeceğini, bir takım idare mensupları D. P. başkanlarından emir almayı kabul etse de hiç kimsenin böyle şeylere pabuç bırakmıyacağının fiilen ispatı gerekiyordu. Satır, Feyzioğlu ve Akan vatandaş hukukunun partizan idareden daha kuvvetli olduğunu göstermek maksadıyla yola çıktılar.

Hâdise bir anda, yurt çapında ehemmiyet aldı. Üstelik, Kayserinin hususiyeti vardı. Kayseride Demokratların "Kuğunun Şarkısı"nı söyledikleri hiç kimsenin meçhulü değildi. Önümüzdeki seçimlerde bütün şans C. H. P. nindi. Nitekim Kayserinin evlâdı olan ve generalliğin eşiğindeyken Ordudan ayrılarak C H. P. saflarında çalışmaya koşan pırıl pırıl bir genç Kurmay Albay, Bahri Yazır bir hafta evvel Kayseriye gelişinde muhteşem merasimle karşılanmış, bütün Kayseri yerinden oynamış, C. H. P. kuvvetli bir puan almıştı. Aynı Kayseri 2 Nisanda İsmet İnönüyü karşılamaya hazırlanıyordu. İnönünün seyahat programı ilân olunduğundan karşılamanın göz kamaştırıcı olacağından hiç kimsenin zerrece şüphesi yoktu. Kayseri şimdiden heyecan içindeydi ve şimdiden idari makamlar ile D. P. nasıl bir hareket tarzı tutacaklarını kara kara düşünmekteydiler. Yeşilhisar hâdisesi karşısında C. H. P. nin gösterdiği hassasiyet, la sesini verdi. Dr. Namık Gedik en ufak zaafın iplik söküğü gibi gideceğinden emindi ve hâlâ "En iyi politika sertliktir" diyordu. Gerçi bu politika D. P. yi bugünkü haline getirip bırakmıştı ama, aslında artık yapacak başka bir şey de yoktu.

Bu yüzdendir ki İnönünün Kayseriye seyahati bu haftanın sonunda son derece mühim bir mahiyet aldı. C. H. P. Genel Başkanı 2 Nisan sabahı Ankaradan Motorlu Trenle ayrılacak, öğleden sonra Kayseriye varacaktı. D. P. Genel Başkanının seyahatlerinde alkışlayıcı toplayan idare makamlarının halkın İnönüye hislerini göstermesine bütün gayretiyle mani olmaya çalışacağından herkes emindi. Ama bir yandan bu hislerin haşmeti, diğer taraftan kullanılacak kuvvetlerin hareket tarzı nasıl bir netice verecekti, 2 Nisan günü belli olacaktı. Ayrıca, Kayseride İnönünün karşılaşacağı muamele Menderesin bundan sonra yapacağı se-

İsmail Rüştü Aksal
Yol göründü

Saflar Alınıyor

Görülmemiş Kalkınmamızın müteahhidi olup mahallelere onbeşer onbeşer taksim edilmiş İstanbul milyonerlerinin büyük bir kısmını sinesinde toplayan İstanbul Ticaret Odası Meclisi adına bu Kalkınmanın mimarı Adnan Menderese şu telgraf çekilmiştir:

Memleketin İktisadi, Sınaî ve Malî mevzularını mahallinde hakiki iş ve meslek adamları arasında incelemek ve ihtiyaçlarımıza çare bulmak hususunda samimî olduğu kadar pek büyük manâ taşıyan ve eşine Odanın tarihinde rastlanmayan şerefli ziyaretlerinizin ve bu meyanda bizlerden esirgemediğiniz sevgi ve muhabbetlerinizin dinmek bilmeyen zevk ve süruru içinde bugünkü normal ve aylık toplantımızı aktederken meclisimiz müttefiken bu ziyaretinizin hâtırasının teyidini ve bundan duyduğu şükran hislerinin yüksek huzurunuza iblâğını ittifakla karar altına almıştır.

Bu şükran hislerini zatı devletlerine iblâğ ederken bu kıymetli alakanın sık sık tekerrürünü da ayrıca rica eder, derin hürmetlerimizi sunarız.

İstanbul Ticaret Odası Meclisi
Reisi Emir SENCER

Bu telgraf Radyoda okundu.

•

Bütün nimetleri, tıpkı tehditler gibi ellerinin tersiyle itiveren genç üniversitelilerin büyük bir kısmını sinesinde toplayan Millî Türk Talebe Birliği adına Cumhuriyet Hükümetinin Başkanı olan Adnan Menderese şu telgraf çekilmiştir:

Biz M.T.T.B. idarecileri memleketimize daha iyi hizmet edebilmek için, daima siyaset dışında kalmayı şiar edindik. Bundan böyle D.P. Bürolarının taleplerini kabul etmediğimiz için, bize yardım yapılmadı. Üç aydır, binasız kalmamıza rağmen...

Yardım yerine, baskı gördüğümüzden veya yardım dağıtmaya partizan bir görüşün hâkim olmasından şikâyetçi olarak durumu yüksek ıttılaınıza arzederiz.

Aziz memleketimizin yükselmesi yönünden üzerinde hassasiyetle titrediğimiz gençliğin, memleket meseleleriyle müsbet mânada bile ilgilenmesinin toleransla karşılanmaması bizleri üzmektedir.

Millet paralarının gençliği siyasi oyunların karanlık girdaplarına sürüklemek suretiyle dejenere etmek için seferber edilmesini idealizm ile bağdaştıramadığımızdan tehlikeli bulduğumuz bu davranışlara mani olmanız için gerekenlere emir vermenizi derin saygılarımızla rica ederiz.

M.T.TB. 2. Başkanı
Beşir HAMİDİ

Bu telgraf Radyoda okunmadı.

K. Satır

N. Yetkin

A. Akan

T. Feyzioğlu

Duman attıran ekip

yahatlerde C.H.P. lilerden göreceği muamelenin de esasını tayin edecekti.

Böylece, İnönünün Kayseri seyahati bir anda bütün iç politika hayatımızın mihrakı haline geliverdi. C. H. P. Genel Başkanı 3 Nisan günü Kayseriden ayrılacak ve 4 Nisanda Meclis açıldığında Başkanlık makamının sağına gelen tarafın dibindeki yerini alacaktı.

Hareket berekettir

Fakat bu haftanın sonlarında C.H.P. içinde yol hazırlığı yapan sadece İnönü değildi. Mebusevleri semtinin başka bir evinde de bir seyahat programı hazırdı. Gerçi Turgut Reis Caddesinin bu 6 numaralı evi Bayramda aile reisinden mahrum kalacaktı ama uzun zamandan beri Genel Merkezdeki vazifesi başında çalışan İsmail Rüştü Aksal için çarıkları tekrar ayağa geçirmek zamanı gelmişti. Genel Sekreter Bayramın ikinci günü başkentten ayrılacak, Güneye inecekti. Aksal Aksaray ve Ulukışlaya uğradıktan sonra Adana ve Mersine gidecek, oralarda mühim bazı temaslar yapacaktı. Temasların bir kısmı Partiye seçimler dolayısıyla yüklenecek mali mükellefiyetle alâkalı olacaktı. Ama asıl, C.H.P. nin kalesi haline gelmiş bu Güney illerinde Aksal partisinin esaslı bazı görüşlerini anlatacak, ayrıca teşkilâta direktifler verecekti. D.P. nin tutumu karşısında her yerde C.H.P. teşkilâtına ağır vazifeler düşüyordu. Teşkilât, dokunur dokunmaz ses verir halde tutulmalı ve bir yandan dinamizmini, diğer taraftan basiretini hep ayakta bulundurmalıydı. Genel Sekreter Hatayın 3 Nisanda yapılacak il kongresinde de bulunacak, ertesi günkü Maraş kongresinde mühim bir nutuk söyleyecek, oradan Gaziantebe geçecekti. Geçen seçimlerde Bahadır Dülgeri seçmiş olduğu ilân edilmiş bulunan Gaziantepte Aksal iki gün kalıp C.H.P. yi ilgilendiren meselelerin son rötuşlarını yapacak ve ancak ondan sonra başkente dönecekti.

Genel Başkana da, Genel Sekretere de bu seyahatlerinde çok sayıda milletvekili ve Merkez İdare Kurulu üyesi katılacak, böylece kafileler haşmetli bir manzara arzedecekti. C.H.P. Genel Merkezinin Ramazan politikası "Derin ve sessiz çalış" olmuştu. Bayramdan sonra prensipte bir değişiklik oluyordu. Suyun yüzüne çıkma zamanı gelmişti. Suyun yüzüne çıkılmasıyla birlikte ses de işittirilecekti. Böylece vatandaşa, memleketteki hakiki kuvvet muvazenesinin ne olduğu hissettirilecek, bir takım partizanlar tarafından yüreklere salınmak istenen dehşetin aslında karanlıkta çalınan ıslıktan ibaret bulunduğu gösterilecekti.

Nitekim bu haftanın başında, yurdun muhtelif taraflarında bulunan C.H.P. ileri gelenleri çevrelerindeki teşkilât mensuplarıyla sohbet toplantılarına başlamışlardı bile. Parola şuydu: Bir tek rey ziyan edilmeyecek, bir tek rey kaybolmayacak!

Teşkilât bu parolayı tatbik edebildiği takdirde, sandığa girecek reylerin C.H.P. li olacağı hemen hemen kafi sayıldığından bunların sandıktan da C.H.P. li çıkacağı hususunda kimsede tereddüt kalmayacak, "Bunlar gitmez", "Bunlar bırakmaz", "Bunlar ne yapar eder kalır" propagandası iğne yemiş balona dönecekti.

Haftanın başında bir AKİS muhabirine bunları anlatan C.H.P. ileri geleni gülümseyerek "Biz D.P. ile değil, onun yaydığı hava ile uğraşıyoruz" dedi. Ama bunu söylerken, hava ile uğraşmanın güçlüğünü kavradığı belli oluyordu.

V. C.

Cankurtaran

Geçen haftanın sonlarında bir gün, Ankarada çıkan ve sıkı sıkıya İktidarı tutan gazeteler hiç farkına varmaksızın hazin bir itirafta bulundular. Ankara Gazeteciler Sendikasının ıskat edilmiş başkanı, bu sendikanın Mesken Yapı Kooperatifinin ıskat edilmiş müdürü Mehmet Kemal Kurşunluoğlu parlak bir istidayla D.P. nin Matbuat Ocağına başvurmuş ve D.P. ye nasıl hayran olduğunu belirterek bu partiye kaydının yapılmasını istemişti. Ancak bu talep. "V.C. ye iltihaklar" listesinin şaşaalı yayınlarında duyurulmadı ve Mehmet Kurşunluoğlunun ismi spiker Can Okanın sıcak sesiyle, Türk milletine tanıtılmadı. Aksine, Mehmet Kemal Kurşunluoğlunun son maceraları bu ocağın açıkgözlükleriyle tanınmış kurucuları tarafından bilindiğinden ıskat edilmiş başkan ve ıskat edilmiş müdürün talebi idare kurulu tarafından reddolundu. D.P. mumla adam ararken birisi çıkıp D.P. ye girmeye talip oluyor ve geri çevriliyor! Akılların almayacağı bu hadise Ankarada cereyan etti

ve D.P. ye iltihaklar efsanesinin hakiki mahiyeti üzerine ışıkların en parlağını serpti.

S.O.S.

Halbuki bu mahiyet, meşhur Sağır Sultan dahil herkesin çoktan malûmuydu. O kadar ki, bizzat D.P. nin telgraflardan pek hoşlanıra benzer Genel Başkanı Menderes samimiyetle ikaz edilmişti. Hakikaten bundan bir ay kadar evvel öyle bir hadise cereyan etmişti ki başta Menderes hiç kimse artık "Aaa! Ben bilmiyordum" diyemeyecekti.

Bir ay kadar evvel, tam tarihiyle 5 Mart 1960 günü muteber Zafer gazetesinin birinci sayfasında, hem de çerçeve içinde ve 10 puntoluk baklagibi harflerle bir telgraf neşredilmişti. Telgraftan anlaşıldığına göre gene bir takım kimseler aşka gelmişler ve Görülmemiş Kalkınma Edebiyatından parlak örnekler vererek V.C. ye katılmışlardı! Bu seferki telgrafın hususiyeti, Atlantiğin ortasından gelmesiydi. Telgraf aynen şuydu:

"New - York'dan hareket eden Çoruh Şilebinin 60 milyon liralık hamulesinden büyük bir kısmının memleket kalkınmasında kullanılacak olan model makinalara inhisar ettiğini gören yolcularla, başta gemi süvarisi olmak üzere bütün personel! Vatan Cephesinde vazife almağa karar vermişlerdir. Atlantik ortasından bu haberi vermekle bahtiyarlık duymaktayım.

İzmirli Emekli Defterdar, Hasan Fehmi Karahan"

1960 yılında V.C. ye niçin girildiği hususunda pek mükemmel fikri olan C.H.P. nin Ankara milletvekili Ali Ceritoğlu daha telgrafı okur okumaz meseleyi "çakmıştı". Bunun üzerine, Milliyetin meşhur Zehir Hafiyesine taş çıkartan bir sezişle, aynı Menderese şu telgrafı çekmişti:

"5 Mart 1960 tarihli Zafer gazetesinin 8. Sütununda intişar eden şahsınıza Atlantikte seyir halinde bulunan Çoruh şilebinden çekilen telgrafın Mana ve muhtevası şilepte kaçak eşya bulunması ihtimalini kuvvetlendirmekdedir. Gümrüklerde icabeden tedbirin alınmasını rica ederim.

Ankara Milletvekili
Mehmet Ali Ceritoğlu"

Telgrafın üzerindeki tarih 5 Mart 1960 idi. Bu Sırada Çoruh, Atlantiğin ortasında bulunuyordu ve Ceritoğlu bir jete atlayıp gemiyi teftişe gitmemişti. Ama Ceritoğlu halktan uzakta değil, halkın içinde yaşıyordu ve V.C. masalının kimler tarafından nasıl kullanıldığını biliyordu. Başbakan, muhalif milletvekilinin telgrafını nefretle buruşturdu. Muhalefet hasedinden ölecekti!

Çoruhun dönüşü gürültülü oldu. Ceritoğlunun telgrafı ne de olsa ihbar mahiyetinde bulunduğundan gemiye İskenderunda bir gümrük muayenesi yaptırtıldı ve temiz hükmü verildi. Ancak bu haftanın sonunda, Dr. Namık Gedikin Hürriyet gazetesi, birinci sayfasının ta tepesinde, bütün Türkiyede bomba gibi patlayan şu haberi veriyordu: "Çoruh şilebi ile getirilen 22 çuval kaçak eşya yakalandı - Mürettebatı Atlantikte V.C. ye geçen gemi yeniden aranacak". Haberde bildirildiğine göre yakalanan eşya, gemiyle getirilenin yanında hiç mesabesindeydi ve yakalanan gemiciler "bütün mürettebatın kaçakçılıkta ortak olduğunu, işi beraberce tertiplediklerini" söylemişlerdi. Yakalanan çuvallar gemi İstanbula geldiğinde sandallarla karaya çıkarılmış, fakat talihsizlik eseri, 22 tanesi ele geçmişti. Anlaşılan kaçakcılar, kendileri için V.C. telgrafını Hermes garantisi veya Lloyd sigortası kadar emin bulmuşlardı.

Menderes — Ceritoğlu
Artık "Bilmiyordum" diyemez

Buna rağmen radyolarda V C. kampanyası halkın kahkahalarına rağmen devam ettirildi. Artık bilmemek mazereti de ortadan kalkmıştı ama D.P. o haldeydi ki, bu V.C. desteği de çekilse galiba seçimleri dahi bekleyemeden Said-i Nursiye kavuşacaktı. Ama "Çoruh skandalı" ndan sonra kimin V.C. ye geçtiği duyulsa, herkes bıyık altından gülmeye başlıyordu.

Başı dertte adam

Peki, ya bu Kurşunluoğlu birdenbire D.P. sevdasına nasıl kapılmıştı? D.P. nin Matbuat Ocağı açıldığında kendi gazetelerinin hademelerinden gayrı pek az üye bulabilen -onlar da İktidar gazetelerinin mensuplarıdır- kurucular bütün gazetecilerin ağızlarını aramışlar, türlü nimetlerden bahsetmişlerdi. O sırada bu tekliflere Kurşunluoğlu, gazetecilerin pek çoğu gibi gülüp geçmişti. Hal böyle iken, bir kaç ay sonra aynı Kurşunluoğlu neden D.P. nin mümtaz saflarında bir yere talip oluyordu. Bunun sebebi basitti: O tarihten bu yana Kur--unluoğlunun başı derde girmişti ve hakkında savcılık tarafından tahkikat açılmıştı. Kurşunluoğlu iptal edilmiş makbuzlarla para toplamak bu parayı iç etmiş olmakla suçlandırılıyordu. Savcılık, Kurşunluoğlunun başkanı bulunduğu teşekküllerin evrakına el koymuş ve ihbarın doğruluk derecesini araştırmaya başlamıştı.

Sendikacılar kavgası

Aslına bakılırsa Kurşunluoğlunun başına gelenler, İktidarı tutan gazetecilerle mesleklerini tutan gazeteciler arasında uzun zamandan beri devam eden bir mücadelenin perdelerinden biri olarak ortaya çıkmıştı. Müstakil Gazeteciler Sendikasını bir V.C. ocağı haline getirmek ve bu teşekkül marifetiyle meşhur Basın Enstitüsüne takbih telgrafları çektirmek emeli peşinde koşanlar -akıl hocaları: Bahadır Dülger ve Burhan Belge- gayelerine erişemeyince Sendikadan ayrılmışlar ve Ankara Fikir İşçileri Sendikası adı altında -D.P. Matbuat Ocağı mensuplarından müteşekkil- yeni bir teşekkül kurmuşlardı. Bundan sonra da

Ankara Gazeteciler Sendikasını ortadan kaldırmak için yollar aramaya başlamışlardı.

D.P. ocağı kurucuları, Kurşunluoğlu tarafından yapıldığını iddia ettikleri marifeti duyar duymaz aradıklarını bulduklarını anladılar ve vaziyeti derhal savcılığa aksettirdiler. İddia şuydu: Atatürkün Ankaraya gelişinin yıldönümü dolayısıyla Ankara Valiliği bir kervan tertiplemişti. Vali, kendilerine mesken yapmak isteyen gazetecilere bir yardım olsun diye bu işi Sendikaya bırakmıştı. Sendika, kervana katılacak müesseselerden "gönüllerinden ne koparsa" bir para alacak ve kervanı tertipleyecekti. Kurşunluoğlu bu paraları, 1958 de iptal edilmiş makbuzlarla toplamış ve hiç kimseye de bir şeyden bahsetmemişti. Böylece paralar ortadan kaybolmuştu. Bu iddialar karşısında Ankara savcılığı harekete geçti ve hadiseye el koydu.

İşin komedi kısmı bundan sonra başladı. Kurşunluoğlu, tamamiyle kabahatsiz olduğunu bildiriyordu. Anlattığına göre, Valinin Sendikaya havale ettiği işi o bir "müteahhit" e devretmişti. Müteahhit çok masraf etmiş, üstelik komisyonunu almış, geri kalan miktarı da Sendikaya borçlanmıştı. Kurşunluoğlunun elinde bunu tevsik eden vesika vardı. Ancak, savcılığa intikal ettirilen makbuzlardan bazılarının altındaki imza doğrudan doğruya Kurşunluoğluya aitti. Kurşunluoğlu ve bazı arkadaşları, ihbarı yapan Zafer gazetesi yazı işleri müdürü Turhan Dilligile giderek şikâyetinden vaz geçmesi ricasında bulundular. Bu, meslek içi bir işti ve gazeteciler kendi aralarında meseleyi hallederlerdi. Zaten Kurşunluoğlu bütün meslek teşekküllerinden ihraç olunacak ve zimmetindeki parayı son kuruşuna kadar ödeyecekti. Dilligil yumuşak davrandı. Hep birlikte savcıya gidildi, vaziyet anlatıldı. Fakat savcının elinde yapacak pek az şey vardı. Kendisine bir hadise intikal ettirilmişti. Bunu tahkik etmeye ve neticelendirmeye mecburdu. Üstelik Dilligilin koyu Demokrat bazı arkadaşları da Ankara Gazeteciler Sendikasının ıskat edilmiş başkanının yakasının bırakılmasını istemiyorlardı.

O zaman, bir takım hadiselerin nasıl cereyan ettiğini gayet iyi bilen Kurşunluoğlu son derece parlak bir çareye başvurdu. Daha doğrusu, bu çare kendisine ihsas olundu. Zira Kurşunluoğlu, İktidar gazeteleri tarafından aleyhine açılan kampanyanın durdurulması için Matbuat Ocağı kurucularından birinin tavassutunu dilemişti. Kurucu ise, Türkiyede artık pek meşhur olan cevabı vermişti: Önleriz ama, V.C. ye katılırsın! Kurşunluoğlu, başı derde giren-

Bir Adam

Bırakınız umumi efkarı, ilim çevrelerinin dahi "Meçhul Şöhret"lerinden bir çift hocanın D. P. ye katılıp Genel Başkana bağlılık telgrafı çekmesini bayram sevinci vesilesi sayan İktidar borazanları, "Hocaların Hocası" Sıddık Sami Onarın İsmet İnönüye evinde hususi bir ziyaret yapmış olmasını hâlâ hazmedememiş bulunuyorlar. Bu ziyareti ve bu ziyaretin çekindikleri müstakbel neticelerini küçümsemek için bir de zavallı tefsir bulmuşlardır: İnönü Sıddık Sami Onara Cumhurbaşkanlığı teklif etmiştir C. H. P. İktidara geldiğinde "Hocaların Hocası" Devlet başkanı seçilecek, İnönü İcranın başına geçecektir.. Böylece ziyaret, akıllarınca, bir pazarlık damgasıyla lekelenecek, aynı ruhu taşıyan iki idealist insanın faydalı fikir teatisi olmaktan çıkarak Park Otel kapılarında cereyan eden alışverişlerden birine benziyecektir. Tertibin muvaffak olmamasının sebebi, herkesin İnönüyü de, Onarı da mükemmel şekilde tanıması ve İktidar borazanlarının gayretini derhal anlamış bulunmasıdır,

Sıddık Sami Onarın, C. H. P. nin başı üzerinde yeri bulunduğuna zerrece şüphe yoktur. Onar politikaya heves etse, her halde V.C. ye kapılanmıyacağı da muhakkaktır. "Hocaların Hocası"nın her türlü şerefe layık bulunduğu hususunda ise herkes müttefiktir. Ama ne Sıddık Sami Onar bugünkü mevkiini hatta Cumhurbaşkanlığı ile değiştirmek niyetindedir ne de siyasi vaziyet İnönünün bütün ideal sahiplerini politikada vazife almaya davetini gerektirecek vehameti almıştır. Bilakis, bütün güçlüklere rağmen yakın istikbalde güneşli bir manzara görünmektedir. Nitekim Taşlıktaki konuşmaya ait İktidar borazanlarının bütün tahminleri boştur ve bu ziyaret birbirlerini anlayan iki adamın memleketin bir takım meseleleri üzerinde karşılıklı aydınlanma ihtiyaçlarını tatminlerinden ötede maksat taşımamıştır.

Ama, ziyareti takip eden akisler bir hususu yeniden ortaya koymuştur: Sıddık Sami Onarın vekarını ve hadiselerin ne derece üstünde bulunduğunu! Zira "Hocaların Hocası" ağzını açıp ta bunlara gülmek tenezzülünde bulunmamış ve kendisinden emin insanların, haklarında ne söylenirse söylensin, aldırmıyabileceklerini alıngan kudret sahiplerinin gözleri önüne bir ibret dersi halinde sermiştir. Onar İktidar borazanlarına tekzip mi gönderemezdi? Onar, bir küçük yalanlama mı yapamazdı? Onar, politikaya karışmamak niyetini mi açıklıyamazdı ? "Hocaların Hocası" bunların hiç birine lüzum hissetmemiş ve kendisini tanıyanların aklıselimine emniyet göstermiştir. Pek de iyi etmiştir.

Bu, bir zihniyetin ifadesi olmak bakımından ehemmiyetlidir. Bir memleketin politikacılara olan İhtiyacı açıktır, politikacılığın kusurlu tarafı bulunmadığı da muhakkaktır. Ama cemiyetlerin en sağlam temellerini mesleklerini seçmiş ve mesleklerinde en büyük şerefi kazanmayı asıl mazhariyet sayan idealist kimseler teşkil ediyorlar. İlim adamı kalmaya azimli ilim adamları, adalet tevziatçısı kalmaya azimli hakimler, asker kalmaya azimli askerler, gazeteci kalmaya azimli gazeteciler. En ufak taviz vermeden vazifelerini, yapabildikleri müddetçe yapanlar, ancak imkanları ellerinden alındığında bu imkânın tekrar sağlanması için başka sahada mücadeleye devam edenler, zafer kazanıldığında hakiki aşklarına feragatlerin en güzeliyle dönenler.. Sadece cemiyetlerinin şükranını kazananlar değil, isimlerini asıl ebedileştirenler de işte bunlardır.

İktidar borazanları bir ziyaretin manası üzerinde kendi zihniyetlerine uygun variasyonlar yapmak suretiyle asıl, bu sınıf insanların cemiyetimizde tükenmemiş olduğunu belli etmişler ve bir işe yaramışlardır. Böyle bir insanı otomobiline alarak ona iki saat çimento ve asfalt yığınları gösterecek, sonra da onun hayranlık izharını bekliyeceksin! Yahut, onu yanında bulundurmanın sana sağlıyacağı manevi cakayı düşünerek böyle bir "gösteri gezisi "ne onu razı edeceksin!

İnsan, hayal ettiği nisbette yaşarmış ya..

sonra bir Kefalet Kooperatifi kurdu. Bu Kooperatif o kadar başarı sağladı ki, kısa zamanda 130 yerde kooperatif kuruldu ve bu kooperatifler aralarında bir federasyon teşkil ettiler. Bugün esnaf kredisi mekanizması Halk Bankasına ve bu kooperatiflere dayanmaktadır. Fakat, Caner esnafın kredi dâvasını tamamen hallettiği düşüncesinde değildir. Aksine bu konuda daha çok şey yapılması gerektiğine kaanidir. Bugün esnafın ancak % 9 u bu mekanizma sayesinde murabahacının elinden kurtulmuştur. Geri kalan % 91 i hâlâ tefecilerin elindedir. Öte yandan, normal kredi imkânlarından istifade edebilen esnafın sağlıyabildiği kredi 2.500 lirayı geçmemektedir. Bu krediler ekseriya 6-9 aylık olup % 7 faizlidir. Ancak, bu 2.500 liranın 500 lirası kooperatifte bloke ortaklık hissesidir. Böyle olunca fiilen alınan kredi 2.000 liradan fazla değildir. Bu durumda, okuldan yeni çıkan san'atkâr ve teknisyenlerin tesih kredisi bulmalarına imkân yoktur. Bu yüzden bunlar memuriyeti tercih etmekte ve zanaat sahası ikinci derecede unsurların eline geçmektedir. Sınai faliyetle meşgul küçük san'at erbabı için kredi miktarı, 5-10 bin lirayı bulmalıdır. Bunun için Halk Bankasının plasman imkânlarını 100 milyon liradan 500 milyon liraya çıkarmak gerekir. D. P, İktidarı bunu sık sık vaad etmiş -en sonuncusu birkaç gün önce seçim münasebetiyle- fakat, bir türlü Bankaya bütçeden gereken yardımı yapmamıştır.

Canere göre, esnaf kâfi kredi imkânlarına kavuşturulursa, esnafın vergiden kaçması bahis konusu olmaz. Eski muamele vergisinin kalkması sayesinde küçük işletmeye gitme zarureti artık ortadan kalkmıştır. Hâttâ Adana gibi bazı illerde esnaf kendi imkânlarını birleştirip küçük işletmelerini büyük işletmeye yapma yoluna girmiştir. Bugün sadece yıllık kirası 240 liradan az olan ve senelik cirosu 50 bin lirayı aşmayan çok küçük esnaf vergiden muaftır. Ancak, esnafın asıl kaçtığı verginin kendisi değil, formalitesidir. Bunun gibi, esnafın işçi sigortalarından kaçtığı da doğru değildir. Esnafı yıldıran sigorta idaresinin bürokrasisidir. Bütün bu mükellefiyetler götürü usûllere bağlansa, esnaf, seve seve vergi de verir, işçisinin sigortasını da öder.

Canerin dâva edindiği meselelerden biri de bir Küçük San'atlar Kanununun çıkarılmasıdır. Caner halen bu konuda Ticaret Bakanlığında kuruluş komisyonun bellibaşlı üyelerinden biridir. Caner bu tasarı üzerinde dokuz aydır çalışmaktadır. Alman, Macar ve İsviçre mevzuatını tetkik etmiş ve ortaya bazı teklifler atmıştır. İhtiyaçlardan biri, çıraklık, kalfalık ve ustalığı tanzim etmektir. Bu iş imtihana bağlı tutulmalı ve böylece esnaflık ehil ellerde olmalıdır. İkinci ihtiyaç, müstehlike esnafın münasebet ve ihtilâflarını tanzim etmektir. Esnafa karşı yapılan birçok şikâyetler, bugünkü Borçlar Kanunu çerçevesi, içinde takipsiz kalmakta, takipsiz kalınca dürüst esnaf dahi yersiz bir itham ve şüphe altında bırakılmaktadır. Bu maksatla çabuk karar verecek hakem heyetleri teşkil olunmalıdır. Caner, esnaf yanında çalışan işçinin, işverenle bazı hâllerde arasında mevcut babaevlât münasebetine rağmen, esnaf yanındaki işçinin işçi sendikası kurmasına ve grev hakkından istifade etmesine de taraftardır. Caner, ayrıca, Türkiyede esnafın çoğunun işçisinin grev yapmasına meydan vermeyecek kadar, onun taleplerine uyduğuna da kaanidir. Canere göre, kurulacak esnaf teşekkülleri, oda mahiyetinde olacak ve sadece mesleki hususları tanzim edecektir.

Caner Milli Korunma tahditleriyle Belediyelerin narh tatbikatının sun'i mal kıtlığı yarattığı ve kaliteyi düşürdüğü kanaatine çok haklı olarak bağlanmıştır. Lüzumsuz bu tarz tatbikatın kaldırılmasının öteden beri müdafiliğini yapmaktadır.

Caner, 4 Ağustos 1958 istikrar programından sonra tatbikine başlanan ithâl kotaları sisteminin esnafın karşılaştığı ham madde ve yedek parça darlığı meselesinde bir ferahlık getirdiğini kabul etmekle beraber, kredi dondurulması neticesinde esnafın büyük kısmının elindeki malı maliyetinden aşağı satmak zorunda kaldığından ve umumi talebin kısılması sonunda iş hacminin azalmış olmasından şikâyetçidir. Meselâ, Türk-San Şirketi 17 bin oto lâmbası getirmiş, fakat, bunların çoğunu satamamıştır. Şoförler Federasyonuna taksi ihtiyacı için tahsis edilen 400 otodan sadece yarısı satılabilmiştir. Bununla beraber, gelenek olarak kendi yağıyla kavrulmasını bilen esnaf, dükkânını kapatmamış ve hatta zarara dahi katlanarak işçisine geniş ölçüde yol vermekten kaçınmıştır.

Canerin davalarından biri de, esnaf sigortası meselesidir. Şimdiki halde bu iş için de bir kooperatif kurulmuştur. Bu kooperatif her nevi sigortayı yapmakta, fakat, henüz ihtiyarlık sigortası yapmamaktadır. Fakat, kooperatifin kârları biriktirilecek ve gereken -hastahane gibi- sosyal yardım tesisleriyle birlikte ihtiyarlık sigortasının işlemesi için lüzumlu fon kurulacaktır.

A. Caner Floransada meslekdaşlarıyla birlikte
Başarının sırrı: Çalışmak

İşte Caner, devrinin Türk esnafına getirdikleri bunlardır, Fakat, Caner gibi müteşebbis insanların asıl faydalı olacakları devir henüz gelmemiştir. Caner gibi akıncı insanların asıl verimli olabilecekleri devir, mesleki kanaatlerin siyasi sebeplerle kösteklenmediği tam bir hürriyet rejimi olacak ve asıl o zaman Türk esnafının her alanda teşkilâtlanma ve sesini bir zümre olarak duyurma işi halledilmiş olacaktır. Bunun en iyi misâli de şudur: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu D. P. li Canerin haftalık eğlentili umumi hey'et toplantılarına bile mâni olmaktadır!

İzmirli gazeteciler, Belediyeye geldiklerinde karşılarında Faruk Tuncayı bulacaklarını, toplantının Belediye Başkanı tarafından tertiplendiğini zannediyorlardı. Ama gazeteciler pembe renkli telgraf kağıdıyla karşılaşdılar ve Basın Toplantısını pembe Telgraf yaptı. Doğrusu istenirse bu telgraf Tuncanın askerliğini yaptığını pekâlâ anlatıyordu! Bu yüzden sert Belediye Başkanı izahat vermeği bile lüzumsuz addetmiş ve toplantıya gelmemişti. Telgraf aynen şöyleydi:

"Ask. Şube Başkanlığına

913 telinizde adı geçen Faruk Tuncanın şubemizdeki askerlik işlemleri muntazamdır. Şubenizde yapılacak herhangi bir tahkikata mahal olmadığına bilgi edinilmesi.

Beylerbeyi Ask. Şube Başkanı
Üçok"

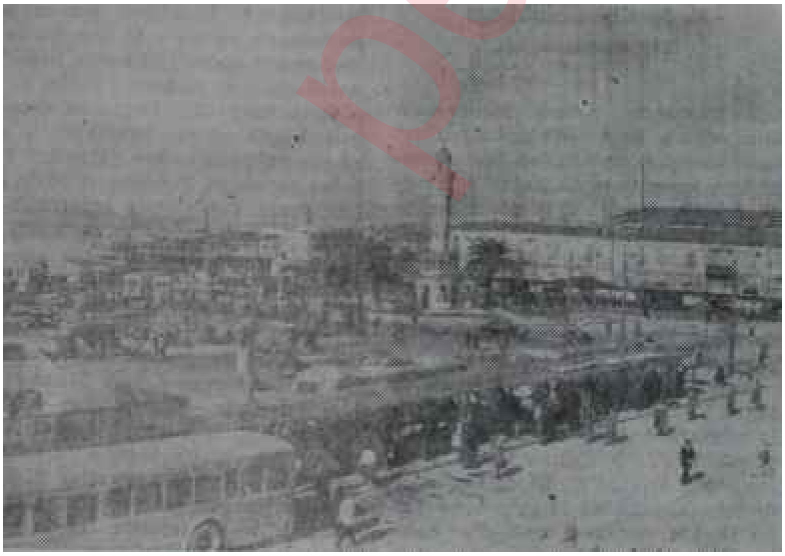
Yani bu demekti ki Tuncanın askerliğiyle ilgili bütün muameleleri tamamdır. Öyleyse İzmir Belediye Başkanı askerliğini yapmıştır. Ancak, gazetecilerin zihnini kurcalayan bir nokta vardı. Hatırlarında kaldığına göre, Tunca Alemdar askerlik şubesine bağlıydı. Gelen telgrafta ise ne hikmetse Beylerbeyi Askerlik Şubesi Başkanının imzası bulunuyordu. Yani Tunca Alemdara bağlıydı da aynı şehir içinde yabancı şube tarafından mı askere sevkedilmişti? İşte Tuncanın askerlik meselesini halleden vesikanın tek eksik tarafı buydu. Yoksa Demokrat İzmir gazetesinin iddialarının aksine, vesika herşeyi ortaya koyuyordu.

Bu bakımdan Tunca salı akşamı Amerikan Askeri kulübünde tertiplenen oyun partisine pek neşeli ve temize çıkmış bir insan rahatlığıyla gitti. Bu yüzden oyunda bir hayli kazandı da..

Askerliğini yaptığını vesikayla ispat eden Faruk Tunca, ertesi gün oldukça neşeliydi. Neşesinin sebebi belki de pek fazla sevdiği ve özlediği İstanbulâ kavuşmaktı. Evet, İzmirin Demokrat Belediye başkanı şehri terke hazırlanıyordu. Tuncanın yakınlarından olan şoförü, hazırlığa başlamıştı.

Tuncanın İstanbulda iyi bir işi vardı. Bunu 17 günlük izni sırasında hazırlamıştı. İstanbulda geçirdiği 17 günlük izin müddetince temaslarını tamamlamıştı. Belediye başkanının Enver Yelkenci firmasında büyücek bir hissesi vardı. Ne zamandır bu firma kendisine iyi bir ücretle müdürlük teklif etmekteydi. İş iyi işti. Ücret iyi ücretti. Üstelik İstanbulda olacaktı. Bütün bunların üstünde Demokrat İzmir adında bir gazete İstanbulda yoktu. Eh.. Bütün bunlar Tuncanın rahatsız başkanlık koltuğunu bırakması için kâfi sebepti.

Tuncanın, askerlik meselesi dolayısıyla bu kadar canını sıkan hadiselere İzmirde için için sevinen bir grup vardı. Şikâyet Kervanı tertipçileri, kendilerini D.P. den ihraç ediveren bu sert başkanın gidişine bir hayli memnun olmaktaydılar.

İzmirden bir görünüş
Kaynayan kazan

Politikacılar

Ölümsüzün ölümü

Bundan onbeş gün kadar evvel, ismi bir takım hükümet tebliğleri dolayısıyla meşhur olan Emirdağa

Said-i Nursî
Kalan : Boş seda.

Ankaradan bir otomobil geldi. Otomobilden bol beyaz saçlı, gözlüklü, şişman, yuvarlak yüzlü, konuşmadığı zaman babacan görünen bir zat indi. Etrafındakilerin kendisine gösterdikleri itibar üstadın, İktidarımızda yüksek bir mevki işgal ettiğini ispat ediyordu. Hakikaten bahis mevzuu zat D. P. nin en gözde sözcülerinden olan ve bir yandan her sözüyle gazetelere yazı mevzuu sağlayan, bir yandan da Emirdağın meşhur sakini Bediüzzamanı seçim arifelerinde ziyareti vazife bilmesiyle tanınan Tevfik İleriydi D. P. Genel İdare Kurulunun mümtaz azasına gözden düşmüş Manisa Milletvekili -ve eski Ulaştırma Bakanı- Muzaffer Kurbanoğlu ile Burdur milletvekili idalist Behçet Kayaalp refakat ediyordu.

Bakanlı araba Emirdağda pek uzun kalmadı. Ancak arabanın kaldığı zaman, seçim arifelerinde Bediüzzamanın elini öperek hayır duasını alan Tevfik İlerinin bir takım temaslar yapmasına, direktifler vermesine, haberler iletmesine gene de yetecek kadar uzun oldu. Sonra D. P. nin gözde politikacısı ve arkadaşları otomobillerine binerek Bolvadin istikametinde uzaklaştılar.

Hâdiseden bir kaç gün sonra, aynı Emirdağdan bir başka otomobil Konya yolunu tutuyordu. Isparta plâkalı otomobilin içinde ibrik, maşrapa, su testisi, post ve doksanlık bir ihtiyar vardı. İhtiyar Bediüzzaman diye tanınan Said-i Nursiydi. Said-i Nursi hükümetin "arzu"suyla Emirdağda ikamete memur edilmiş ve gürültülü seyahatlerinin uyandırdığı akisler neticesi böyle bir kararın a-

lınması münasip görülmüştü. Ama anlaşılan, seçim lâflarının gene ağızlarda dolaştığı bu günlerde Nurcuların pirinin dolaşma hürriyetinin iadesinde fayda mülâhaza edilmişti.

Nitekim, Tevfik İlerinin Emirdağı ziyaretinin akabinde yollara düşen üstad evvelâ Konyaya gitti, orada bir gece kaldı ve Güney istikametinde seyahatine devam etti. Bilindiği gibi Başbakan Menderes de Güneye bir turne tertiplemiş, sonra bundan vaz geçmişti. Ama D. P. liderinin turnesini Bayramdan sonra gerçekleştireceği söylentiler arasındaydı. Geçen seçimlerde C. H. P. yi tutmuş bulunan ve bu seçimde de C H. P. yi tutacağı aşikâr olan bu bölge halkının "içten gelen coşkun tezahürat" yapması, D. P. prestiji bakımından elzem sayılıyordu.

Said-i Nursi evvelâ Gaziantebe vardı. Fakat heyhat! Gazianteplilер bu acaip kılıklı zatı sadece büyük bir merakla seyrettiler. O kadar. Ne selâmını aldılar, ne kendisine iltifat ettiler. Hattâ, son derece soğuk davrandıklarını herkese hissettirdiler. Nurculuğun o diyarlarda rağbet görmediği aşikârdı. Bunun üzerine Said-i Nursi şansını Urfada denemeye gitti. Ancak geçen haftanın ortasında anlaşıldı ki Urfada Said-i Nursiyi bekleyen eceldi. Nitekim Nurcuların başı, kaldığı İpek Palas otelinde fenalaştı. Bediüzzamanın doktora muhtaç bulunmadığını propaganda eden müritleri Efendi Hazretlerinin ağırlaştığını görünce doktora koşmaktan kendilerini alamadılar. Ama, yapacak bir şey kalmamıştı. 93 yaşındaki ihtiyar kalp kifayetsizliğinden muzdaripti ve yol yorgunluğuna dayanamamıştı. Nitekim gelen doktor derhal takviye edici iğneler yaptıysa da ecel Tevfik İlerinin şahsi dostunun yakasını bırakmadı ve Said-i Nursi bir kaç dakika içinde göçtü.

Böylece, son asrın acaip şahsiyetlerinden biri ortadan kayboluyordu. Said-i Nursi ile birlikte, şampiyonluğunu yaptığı Nurculuk hareketinin de zeval bulması ve yerini alacak heyetin elinde ufalanıp kaybolması ve mukadder akibetine uğraması hiç kimseyi şaşırtmıyacaktır.

Avukatlar

Himayeseverler

Uzun boylu, esmer genç adam oturduğu yerden heyecanla ayağa fırladı ve "Olmaz böyle şey, vatandasın hukukunu müdafaa eden bir müessese siyasi bir liderin himayesine sığınamaz" dedi. Sonra ilâve etti: "Bu hareketiniz âmme vicdanında tedavisi gayrıkabil yaralar açacaktır.." Son günlerin en başarılı kehaneti de işte bu sözler oldu.

Genç adam yerine oturduğu zaman terliyordu. Hâdise Ankara Barosu avukatları idare heyeti toplantı salonunda cereyan ediyordu. O gün takvimler 11 Mart 1960 cumayı gösteriyordu saat 14 dü. Heyecanlı genç avukatın adı Yılmaz Tüzerdi ve bir başka avukat arkadaşının sırf, Baronun Yardımlaşma Sandığına gelir temin etmek için başvurduğu yersiz ve lüzumsuz bir himaye talebine itiraz ediyordu.

Münakaşa biraz sonra daha da alevlenecek, bir ağız dalaşı halini alacaktı. Nitekim öyle oldu. Yılmaz Tüzerin bütün gayretine ve yerinde ikazlarına rağmen C. H. P. li avukat Muhittin Kılıcın savunmasını yaptığı "Başbakan Adnan Menderesin himayesinde balo yapılması teklifi" balo komitesi tarafından bir muhalif oya karşı üç oyla kabul ediliverdi. Ancak mesele öyle peşin hesaplarla ve sureti haktan görünerek C. H. P. li avukat Muhittin Kılıcın alelacele getirip D. P. li avukatlardan Metin Sürmeli, Mehmet Nomer ve Sevinç Fikrinin de gönlünü yaparak komiteye kabul ettirdiği kararla kapanmadı. Aynı komite, Beyfendiye bir de V.C. ye duhul telgrafları misûllü telgrafın kaleme alınmasına lüzum gördü. Muhittin Kılıcın bizzat kaleme aldığı telgrafta Başbakan Menderesin himayeleri isteniyor ve Balin Otelde verilmesi mukarrer baloya Beyfendinin koruyucu kanatlarını germesi rica ediliyordu.

S. Nezihi Bölükbaşı
Başı dertte adam

Fakat himayesever avukatların İşleri -otoseverlerden sonra himaye severler- iyi gitmedi. Gerçi plân iyiydi. Menderesin himayesine alınmış bir balonun davetiyelerine hele resmi müesseseler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri dünya kadar, para ödeyecekler, böylece Yardımlaşma Sandığı zengin olacaktı. Ama Başbakanın cevabı menfi oldu. Üstelik D. P. Genel Başkanının "Bunların hepsi muhalif, ben bunların nesini himaye edeyim" dediği de avukatlara duyuruldu.

Himayesever Ankaralı avukatlar Beyfendinin bu sözleri karşısında derin üzüntüye kapıldılar. Hele C.H.P. li Muhittin Kılıç, teessüründen ne yapacağını bilemiyordu. Eyvah Ankara avukatları Yardımlaşma Sandığının kasasına girecek paranın miktarı himayesizlikten bir hayli azalacaktı!

Siyasi manevra

Ancak Başbakan, kararından kısa bir müddet sonra vazgeçti. Ne olmuştu? Beyfendi hepsini muhalif kabul ettiği avukatlara yeniden himaye kanatlarını neden açıyordu? Kulağı delik D. P. liler çok geçmeden durumu anladılar ve Başbakanın isabetli görüşünü bir kere daha birbirlerine heyecanla naklettiler.

Kulağı delik D. P. lilerin söylediklerine göre, Menderesteki ani karar değişikliğine avukatlardan, az da olsa, bazılarının muhalif sayılamayacağını anlaması sebep olmuştu. Öyle ya, kısa bir müddet evvel eski hürriyet havarileri Hür. P. liler arasında bazı avukatlar Klüp 47 de verilen meşhur V. C. kokteylinde Beyfendiye olan bağlılıklarını bildirmişler ve yuvaya dönüşlerini birer yaramaz çocuk edasıyla kutlamamışlar mıydı? Menderes bundan pek mütehassis olmuştu ki himaye talebini evvelâ reddettiği halde, arkadan kabul etmişti. Bundan başka yumruğuna kuvvetli Demokratlarımızdan -küçük adına bakmayın, o soy adıyla müsemmadır- Mazlum Kayalar da arada, Başbakana böyle bir himayenin faydalarını anlatmıştı.

Bunun üzerinedir ki bu haftanın başında gazetelerini ellerine alanlar Ankara avukatlarını ziyadesiyle kızdıran meşhur ilânı sütunlara yerleşmiş gördüler. İlân Ankara Barosu Avukatları Yardımlaşma Derneğinin balosunun Sayın Adnan Menderesin himayelerinde yapılacağını bildiriyordu. Kızılca kıyamet derhal koptu. Adliye koridorlarında. Baronun istirahat odasında avukatlar dâvalarını unutmuşlar bu mevzuu tartışıyorlardı. Nasıl olurdu böyle şey? Devlete karşı vatandaşın himayesi vazifesini üzerine almış bir teşekkül bir siyasi liderin himayesine nasıl

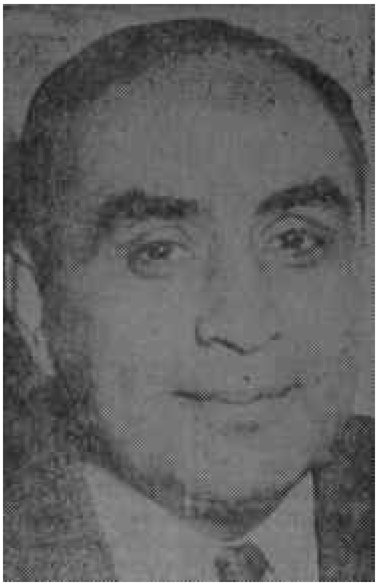
sığınırdı? İnfial büyük oldu. Hele genç avukatlar bunu bir türlü hazmedemiyorlardı. Ağırbaşlılıklarıyla tanınmış bazıları ise, meselâ İhsan Uçul, meselâ Sahir Kurutluoğlu, meselâ Asım Ruacan sonuna kadar mücadeleyi göze aldıklarını ifade ettiler. Ekseriyetin bahis mevzuu karara muhalefet ettiğini gören C.H.P. li avukat Muhittin Kılıç ne yapacağını büsbütün şaşırdı. Savunmasını bir noktaya dayıyordu. Nasıl Tabibler Odası, nasıl Mühendis ve Mimar Odalan Birliği himaye talep ediyorsa, pekâlâ avukatlarda böyle bir talepte bulunabilirlerdi. Hem canım, mesele para meselesi, sandığın kalkınma meselesiydi. Buna politik bir hava vermenin mânası yoktu! Ancak, aksi kanaati bulunanlar C.H.P. li avukatın bu fikrine sadece tebessüm ediyorlar ve "mesele para meselesiyse, bunu daha zahmetsizce temin mümkündür. Baronun kapısına ucuza yaptırılmış bir V.C. tabelâsı asmak Yardım Sandığının kasasını tıka basa doldurmak için kâfidir" diyorlardı.

Pilâvdan dönenin...

Kılıç için yapılacak bir şey yoktu. Ya "Pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın" deyip inanmasa da dâvayı -Ne dâva, ne dâva!- müdafaa etmeli, yahut mağlûbiyeti kabul edip kenara çekilmeliydi. İşte Kılıç, bu fasid daire içinde bocalıyordu.

Nihayet kararını verdi. Akla en az zararlı şıkkı tercih ederek, Baro İdare Heyeti ikinci başkanlığından sonra da balo komitesinden istifa etmeği düşündü. Ne çare ki, istifasının kabul edilip edilmiyeceği meçhuldü. Öyle ya, bunca büyük lokma yutacak koca bir camianın arzu etmediği şeyi yapmayı göze alan adama, o camia kolay kolay serbestlik beratı vermiyecek ve üzerine yıldırımların yağmasını tabii karşılıyacaktı. Nitekim öyle oldu. Kılıcın istifası kabul edilmedi ve mesuliyetleriyle başbaşa bırakıldı.

Fakat avukatlar gene de hırslarını almış değillerdi. İş C.H.P. li avukat Muhittin Kılıçla bitmiyordu ki... Hazırlanmış davetiyeleri almadılar, baloya gitmemeyi kararlaştırdılar. Bir kısım avukatlar ayrı bir toplantı yapmağı düşünüyorlardı. Bu, hiç kimsenin himayesinde bulunmayacak bir toplantı olacaktı. Bunun için Süreyya Pavyonu münasip görüldü. Yeni hazırlıklar başladı. Bu arada yaşlı ve etraflarına hürmet telkin eden avukatlar meseleyi başka bir yönden mütalâa ettiler. Balo komitesi kararının altında imzası bulunan Saffet Nezihi Bölükbaşına -Baro Başkanıdır- telefonla teessürlerini bildirdiler. Baro Başkanı ziyadesiyle müteessir olmuştu. Ancak yapabileceği bir şey yoktu. Balo komitesi üyeleri aynı zamanda Baro İdare Heyeti üyeleri bulunmaktaydılar. Ekseriyetle alınmış bir karara Baro Başkanının müdahalesi hukuk prensipleriyle ne dereceye kadar kabili telif olurdu? Saffet Nezihi Bölük başının yaptığı tek şey, arkadaşlarına mesleki tesanüt tavsiye etmek oldu.

Muhittin Kılıç
Falso

Ancak meslek teşekküllerine politika sokulmasının aleyhinde bulunan ve V.C. kampanyasını görmeyecek kadar körlük heveslisi olmayan avukatlar işi başka zaviyeden almaya devam ettiler. Nimetlerin bu gibi himayeler, sığınmalar, hattâ iltihak ve bağlılık telgraflarının karşılığı haline getirildiği bugünkü gibi bir devirde, avukatların himayeseverler kervanına katılması çok acıydı. Nitekim ateşli bir takım genç avukat, idare heyetinin feshi ve umumi heyete gidilmesi hususunda imza toplamağa başladı. Bu işlerin sevk ve idaresinde pek tabii ki balo komitesinin tek muhalif oy kullanan üyesi Yılmaz Tüzer mühim rol oynuyordu. Muhittin Kılıca gelince, C.H.P. li avukat içinden çıkılması zor bir duruma düşmüştü. Menderesin himayesinin insanı bu kadar güç duruma sokacağı, ölse Kılıcın aklına gelmezdi.

Yılmaz Tözer
Hayır diyen nesil

İş kızışıyor...

Bu haftanın sonunda, adliye koridorlarında avukatlar bu mevzuun tartışmasına devam ettiler. Önceleri biraz nükte, biraz alay mevzuu olan hâdise hafta sonunda adamakıllı kızıştı ve iki fikrin şampiyonları birbirleriyle kıyasıya mücadeleye giriştiler.

Mesele parti meselesi değildi. Tenkidler umumiyetle iki nokta üzerinde toplanıyordu. Birincisi "avukatlık mesleğiyle himaye talebini kabili telif bulmak imkânsızdı. Avukat, vatandaşın hukukunu devlete karşı himaye eden adam demekti. Buna göre kendisinin himaye altına girmesine cevaz yoktu. İkincisi, himayesi taleb edilen bir siyasi liderdi. Avukat icabında bir Başbakanın müdafaasını yapan onu himayesine alabilen insandı. O halde böyle bir himaye talep etmek garip bir tezat teşkil edecekti.

Ankaralı avukatlardan himayeseverleri hafta sonunda daha büyük bir telâş aldı. Zira Beyfendi, D.P. Grup Başkan vekillerinden Mazlum Kayalara Avukatlar Balosunu himayesine almaktan başka, o gece baloya şeref de vereceğini söylemiş ve Kayalar bunu vakit geçirmeden himayeseverlere iletmişti. İşte telâş bu haber üzerine pek büyüdü. Beyfendiyi tanıyanlar kendisinin yalnızlıktan pek hoşlanmadığını, kalabalığı da ziyadesiyle sevdiğini -ayağına basılma tehlikesine rağmen- bilirlerdi. Halbuki himayeyi kabul etmiyenlerin baloya gelmeme kararı katiydi. İş böyle olunca Balin otelinin lüks salonu bir hayli tenha olacaktı. Hele aynı gün Süreyya pavyonunda verilecek himayesiz balonun pek fazla itibar görmesi halinde, Beyfendiye yeni bir vedia olarak Ankaralı avukatları takdim plânını kurmuş olanlar attan düşmüşe döneceklerdi.

Teşekküller

Gençlerin sevgilisi..

Geride bıraktığımız haftanın ortasında gözlüklü, kalın yapılı, paytak yürüyüşlü, hareketleri ince bir adam saçları azalmış kafasını belki bin bilmem kaçıncı defa kaşıdı. Kaşınan başın dertli sahibi Mümtaz Tarhandı. Sabık Çalışma Bakanı ve sabık İstanbul Valisinin başı hakikaten dertteydi. D.P. Gençlik Teşkilâtının idaresine memur edileli henüz bir ay olmuştu ki, C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönünün ziyaret ettiği C.H.P. Merkezi, Üniversiteli gençlerle dolup taşmış ve Beyfendiyi pek fazla sinirlendiren meşhur hadise cereyan etmişti. Yaşlı fakat genç ruhlu Gençlik Teşkilâtı Başkanı Menderesi memnun etmenin yollarını aramaktaydı. İstiyordu ki, gençlik İnönüye gösterdiği sevgi ve itimadı Başbakana da göstersin, bunun tezahürünü şaşaalı bir şekilde ortaya koysun. İstiyordu ki gençlik D.P. nin mucizevi kalkınmasının hayranı olsun ve D.P. saflarında yer alsın. Ama biliyordu ki bu iş pek kolay olacak bir iş değildi. Taşıma suyla değirmenin dönmesi imkânsızdı. İşte Tarhan, bu yüzden geçen haftanın başında ziyadesiyle sıkılıyordu.

Tarhan sıkıntılı geçen hafta içinde üstelik bir hayli yorgun da düştü. Gençlik teşekküllerinin liderleriyle yaptığı temaslarda eski İstanbul Valisi pek fazla dil dökmek zorunda kaldı. Kurt politikacı karşısındakilerin çetin ceviz olduğunu iyi bilmekteydi. Ama vazife vazifeydi. Ellerine tevdi edilen Gençlik Teşkilâtını kuvvetlendirmek gerekiyordu. Havanda su dövmek kabilinden dahi olsa Tarhan çalışmalarına ara vermedi.

Rozetlerin intiharı..

Genç ruhlu, yaşlı Başkan eşsiz buluşlarından birini gençlere enjekte etmeğe çalışmakla işe başladı. Buluş hakikaten mükemmeldi. Gençler göğüslerindeki mektep rozetlerini atmalı, yerine D.P. nin mineli rozetlerini takmalıydılar. Tarhan bu buluşunu gençlere anlatmak ve onlarla diğer bazı mevzularda konuşmak için bir toplantı tertipledi. M.T.T.B. Genel Başkanı Yaşar Özdemir ve yardımcılarını, Tüneldeki Tarhan kolejine davet etti. Gençler 25 kişi kadardı. Tarhan bütün ısrarlara rağmen D.P. nin dışında kalan gençlik teşekkülü temsilcilerini kolejin sınıflarından birine aldı. Sınıfa giren Yaşar Özdemir ve arkadaşları, içerde D.P. nin zoruyla iki genedir T.M.T.F. Genel Başkanlık sandalyesinden kımeyen sadık Demokrat Samet Güldoğanı ve arkadaşlarını gördüler. M.T.T.B. li gençlerin yüzünü manalı bir tebessüm kapladı. Sıralara sessizce oturdular ve söylenecekleri dinlemeye koyuldular. Gerçi Tarhanın neler söyliyeceğini biliyorlardı. Gerçi söyleneceklerin, kendilerinden istenecekլerin neler olacağını tahmin edebiliyorlardı. Ama dünyanın son harikası sayılabilecek Tarhanın rozet buluşunu ölseler hatırlarına getiremezlerdi. Gençlerin yaşlı Başkanı yeni gelenlere eliyle çikolata ikram etti. Hepsine ayrı ayrı iltifatta bulundu. Sonra koyu bir sohbete girişti. Efendim, kuvvet D.P. deydi. Kudret D.P. deydi. Kudret ve kuvvetin bayrağı ellerindeydi. Yani sinecek ne vardı? Öbür taraf işi azıtmış, hadiseler yaratmak için ellerinden geleni bırakmaz vaziyete girmişlerdi. Durulması, bunların seyredilmesi ayıptı. İşte Gençlik Teşekkülleri Başkanı bütün bunları söyledikten sonra artık havanın müsait hale geldiğini -kendince- anladı ve müthiş bulusunu gençlere bildirdi:

"Artık göğüslerinizdeki mektep rozetlerini atıp D.P. rozetlerini takmak zamanı geldi. Geldi de geçti bile.."

Tarhanın müthiş buluşunu duyan gençler gayrı ihtiyari ellerini göğüslerine götürdüler ve rozetlerine âdeta sarıldılar. Bundan sonra vaadler serisi başladı. Gençlerin her isteği yerine getirilecekti. Kendileri sık sık Devlet büyükleriyle konuşturulacak, dertleri dinlenecekti. Tarhan gençlik için yapılmıyacak hiç bir şeyin olmadığını kendisini sabırla dinliyen M.T.T.B. lilere bildirdi. Kendilerinden istenen sadece D.P. yi sevmeleriydi. D.P. ye bağlanmalarıydı.

Yalnız bu kadarla kalınmıyacaktı. Pek yakında Dolmabahçe Sarayında Cumhurbaşkanı Sayın Celâl Bayar gençlere bir yemek verecekti. Onlarla, dertleriyle bizzat meşgul olacaktı. Bu iltifatlara C.H.P. li gençler de mazhar olabilirdi. Zira Tarhan, gençlik arasında bir ayırma yapmıyordu. C.H.P. lilerden istediği iyiyi, doğruyu görmeleriydi. O kadar!.

Nasihat gece geç vakte kadar sürdü. Tarhan gençlerin arkalarını sıvazlıyarak uğurladı. Sadık Demokratları kapıya kadar geçirdi. Yaşar Özdemir ve arkadaşlarının Tüneldeki Tarhan kolejini terkederken yüzlerinde, girerken olduğu gibi gene manalı birer tebessüm vardı. Göğüslerindeki fakülte rozetleri de yerinden kıpırdamamış, hattâ ceketlerin yakalarına daha sıkı rapdedilmişti.

Mümtaz Tarhan
Hocanın dediği ve yaptığı

Bırakın şu inadı..

Ertesi gün Tarhan işe başka yönden girişti. M.T.T.B. nin alyanaklı, temiz yüzlü ve inatçı Genel Başkanı Yaşar Özdemiri telefonla arattı ve Gençlik Teşkilâtının yeni tutulan binasına kadar teşrifini rica etti. Genel Başkan Gençlik Teşkilâtı binasından içeri girerken yüzünde bir gece evvelki tebessüm vardı. Ama canı sıkılmışa benziyordu.

Özdemiri sadık D.P. li takım bekliyordu. Samet Güldoğan pazarlıkta bulunmak fırsatını kaçırmamış ve erkenden Merkeze gelmişti. Gençlik komitesi sekreteri Orhan Ersoy da eğlencede hazır bulunmak istemişti. Tarhan, Özdemiri son derece nazik -esasen ince adamdır- karşıladı. İşi fazla uzatmadan doğrudan doğruya mevzuua girdi. Efendim, dedikodu ayyuka çıkmıştı. M.T.T.B. nin Halk Partisini tuttuğu söyleniyordu. Bunun önünün alınması gerekti. Gerçi bu dedikodu Muhalefet tarafından ortaya atılmıştı. Koz olarak sağda solda kullanılıyordu ama, ne de olsa mide bulandırıyordu. Sonra Birliğin politikaya karışması doğru değildi. Onun için meselenin kökünden halledilmesi lâzımdı. Gençlik teşekkülleri siyasetin üzerinde kalmalıydı. Bunun tek çaresi de Özdemirin D.P. ye girmesiydi! Böylece hem dedikodular önlenecek, hem de bir hayli malî sıkıntıda bulunan Birliğin bütün istekleri yerine getirilecekti.

Yaşar Özdemir söylenenleri yüzündeki tebessümüyle sessizce dinledi. Allah Allah! Demek siyasetin üstün-

da kalmanın yolu D.P. ye girmekti! Özdemirin cevabı bir hayli dil döken Tarhanın doğrusu hiç hoşuna gitme di. Özdemir, bitaraf bir vatandaş olduğunu, partilerin dışında kalmak istediğini ve gençlik teşekküllerinin politikayla ilgisi bulunmadığını belirtti. Tarhan son günlerde D.P. büyüklerinin pek fazla sevdiği ve sık sık kullandığı bir vecizeyi Özdemire hatırlattı:

"— Bu zamanda bitaraf yok. Bir taraf var. Muhakkak bir partiye girmelisin".

Gençlik Komitesi Başkanı bu sözleri heyecanla ve sesini bir hayli yükselterek söylemişti. Cümlenin sonunda Yaşar Özdemirle göz göze geldi. Başkanın gözlerine bir iki saniye baktı. Her ne hikmetse bu bakıştan sonra söylenen "bir partiye muhakkak girmelisin" cümlesi biraz yavaş ve kesik kesik sarfedilmişti.

Özdemir bundan sonra Tarhana M.T.T.B. nin hükümetten lütuf beklemediğini, sadece haklarını istediğini bildirdi. Sabık İstanbul Valisinin canının sıkıldığı her hareketinden belli oluyordu. Son atımlık barutunu da harcayarak Özdemire şöyle dedi:

"— Bir açık hava toplantısı yapıp, gençleri D.P. ye davet edeceğim."

Vakit hayli ilerlemiş, Yaşar Özdemirin binadan içeri girişinin üzerinden aşağı yukarı beş saat geçmişti. Özdemir binayı terkederken göğsünde gene D.P. nin pahalıya mal olmuş mineli rozeti yoktu. Ne var ki D.P. nin Gençlik Teşkilatı ileri gelenleri kendi kendilerine gelin güvey olmuş ve Basına verdikleri bültende M.T.T.B. nin ve T.M.T.F. nun kendi saflarında çalışmayı kabul ettiğini bildiren Tarhanın bir demecini yayınlamışlardı. Demecin ömrü ancak bir gün oldu. Ertesi gün Yaşar Özdemir yaptığı basın toplantısında söylenenleri tekzip etti ve Üniversite gençliğinin D.P. saflarına katılmadığını açıkça belirtti.

Tarhan, bu havadisi gazetelerde gördüğünde canı bir hayli sıkıldı ve bütün hafta boşuna uğraştığını anladı.

Boş dönenler..

Tarhanın havanda su dövmekle vakit geçirdiği günlerde bir başka narin yapılı Demokrat, hastalığı dolayısıyla odasından bir haftadan beri çıkamıyan Beyfendiyi gençliğin ziyareti için gerekli mesaiyi sarfetmekteydi. Menderesin ideal arkadaşı ve şahsi dostu Mükerrem Sarol D.P. li gençlere nihayet müjdeyi verdi ve salı günü saat 14 de Başbakanın kendilerini kabul edeceğini bildirdi.

Ziyareti D.P. gençlik komitesi üyesiyken hizipçilik gerekçesiyle ihraç edilen Erol Ergüneşle, Necati Çakıroğlu organize edeceklerdi. İki genç Demokrat derhal paçaları sıvadılar. Yurtları birer birer dolaşıp ziyaretçi teminine başladılar. İş bir hayli yorucu oldu. D.P. nin başında dolaşan talihsizlik burada da kendini gösterdi. Kendilerine teklif yapılan Üniversitelilerin pek çoğunun salı günü dersi veya bir başka mazareti vardı. Gençler Başbakanı ziyaret etmek fırsatını kaçırdıklarına çok üzülüyorlardı ! Ama elden ne gelirdi? Aksilik bir kere başgöstermişti. İki genç Demokrat ertesi gün için yüze yakın genç temin edebildiler. Doğrusu bu müşküllerin içinde bu kadarına da şükretmek gerekirdi. Bir de büyük buket yaptırdılar. Ziyaret için herşey tamamlanmıştı.

Salı günü gruplar halinde üniversiteli gençler Park Otele gelmeğe başladılar. Erol Ergüneş ile Necati Çakıroğlu otelin kapısında gençleri bekliyorlardı. Saat 14 ü gösterdiğinde Park Otelin girişindeki hol Üniversiteli gençlerle lebaleb dolmuştu. Vakit ilerledikçe gençler sabırsızlanıyordu. Bir ara kırk - elli kişilik bir grup vaktin tamam olduğunu ileri sürerek Menderesin kaldığı daireye doğru yürümeğe başladı. Gençleri yolun yarısında Hususi Kalem Müdürü Arif Özgen karşıladı. Grubu, Beyfendinin arada sırada yemek yediği sağ taraftaki küçük salona aldı ve beklemelerini söyledi. Birkaç dakika talebeleri yalnız bıraktı ve ortadan kayboldu. Geri döndüğünde oldukça şaşırmıştı. Ne yapacağını kestiremiyen bir hali vardı. Gençlere "Beyfendinin hasta olduğunu, yataktan kalkamadığını, ziyaretlerine çok teşekkür ettiğini, ziyadesiyle mütehassıs olduğunu" bildirdi. Sözlerini şöyle bitirdi:

"— Buraya kadar gelmek, Başbakanı ziyaret etmek kadar mühimdir. Ben Beyfendiye ziyaret sebebinizi anlatır ve ellerinden öptüğünüzü söylerim."

Gıcır gıcır elbiseleri, kolalı yakaları ve ütülü pantalonlarıyla salonu dolduran Üniversiteli gençler bu sözlerden pek hoşlanmadılar. Gerçi Başbakanın hasta olduğunu biliyorlardı. Ama buraya kadar toplatılıp getirildikleri halde Beyfendinin kendilerini kabul etmemesini bir türlü anlamıyorlardı. Bazılarının aklına kötü şeyler bile geldi. Yoksa Beyfendi çok ağır hasta mıydı? Yoksa kendilerinden saklanan bir şey mi vardı? Genç Demokratlar bir hayli üzülmüşlerdi. Yerlerinden kıpırdamağa pek niyetleri yoktu. Neyse ki, D.P. nin ateşli tahrirat kâtibi Burhan Belge yetişti ve gençleri sahip olduğunu sandığı o bulunmaz ikna kabiliyetiyle yatıştırarak salonu terk etmelerini sağladı. Gençler salonu terkederken Belge arkalarını sıvazlıyor ve:

"— Üzmeyin kendinizi canım! Olur böyle yanlışlıklar. Hoş görün. Büyüyünce anlıyacaksınız" diyordu.

Gençler salonu terke hazırlanırken Arif Özgen tekrar önlerini kesti ve buket getirenin kim olduğunu sordu. Daha sonra elinde buketle Erol Ergüneş ve iki arkadaşı Beyfendinin odasına kabul edildiler. Birkaç dakika sonra çıkan ziyaretçiler Menderesin hakikaten rahatsız olduğunu ve bu yüzden kalabalığı kabul edemediğini söylediler.

Gençler ağır ağır Park Oteli terkettiler. Üzüntülü ve bir hayli kırgındılar.

D.P. nin Gençlik Politikası, anlaşılan, pek mahir ellerdeydi!

Başbakan tarafından kabul edilmeyen gençler
Milyoner değiller ki...

Esnaf

Herkesin bir derdi var.

(Kapaktaki Başkan)

1954 seçimleri sırasında Samsun hava alanında uçaktan inen gazeteciler büyük bir kalabalığın Samsunun hemen bütün taksileriyle meydanda toplanıp kendileriyle birlikte uçaktan inen mütevazı tavırlı, güleryüzlü, uzun boylu, esmer, son derece nâzik ve cana yakın bir adamı alkışladığını gördüler. Bu genç adam da kimdi?

Gazeteciler, bir müddet sonra, Samsunda, o zamanın Tevfik İleri'sinden daha büyük bir tezahüratla karşılanan, Samsun şoförlerinin herbirinin kendi arabasına almak için birbirleriyle yarışa çıktığı bu esmer genç adamın kim olduğunu öğrendiler. Bu, siyasi hayata atılmış yeni bir aday değildi. Sadece, Türkiye Esnaf Dernekleri Birlikleri Konfederasyonu Başkanı Abdullah Canerdi.

Bu genç ve mütevazi adam niçin bu kadar büyük bir sevgiyle karşılanıyordu? Bunu bilmek için Türk esnafının dert ve dâvalarına şöyle bir göz atmak yeter artar bile.

1945 yıllarında teşkilâtsız, fakir, sönmeğe mahkûm telâkki edilen esnaf ve küçük san'at erbabı, bugün geniş ölçüde Abdullah Caner. Hasan Tez ve Naim Çapçı gibi gayretli, mücadeleci, aklı pratik dâvalara yatan insanlar sayesinde görülmemiş bir hızla teşkilâtlanmış tekrar yaşama şevkini bulmuş, dâvalarını halle girişmiştir.

Türkiye Esnaf Dernekleri Birlikleri Konfederasyonu Başkanı, Ankara Esnaf Dernekleri Başkanı, Ankara Esnaf Kefalet Kooperatifi Başkanı, Türkiye Esnaf Kefalet Kooperatifleri Birliği Başkanı, Türk - San Anonim Şirketi İdare Meclisi Başkanı ve Ankara Şoförler Cemiyeti eski Başkanı Abdullah Caner, 1911 yılında İstanbulda Horhor caddesindeki bir evde dünyaya geldi. İlk öğretimini Nümune-i İrfan Mektebinde tamamlayan küçük Abdullah'ın tahsil hayatı, babasının oradan oraya tâyini yüzünden çok aksamıştı. İlk tahsilini tamamladıktan sonra, Canerler Ankaraya naklettiler. Abdullah, Ankarada 1924 yılında Muallim Mektebine kaydoldu. O zaman bütün emeli Beden Terbiyesi öğretmeni olmaktı. Bu sırada Ankara Muallim Mektebinin kapatılması, öğrencilerinin çeşitli Anadolu okullarına dağıtılması sırasında, ona da Konya isabet etmişti. Canerin ailesi onun Konyaya gitmesine razı değildi. Bunun üzerine Caner, Ankara Ticaret mektebine devama başladı. Tam o sırada babasını tekrar İstanbula naklettiler. Küçük Caner, orada üç yıl Amerikan Kolejinde okudu, biraz İngilizce öğrendi. Amerikan Kolejinden de İstanbul Yüksek Ticaret ektebine geçti. Tam bu sırada bir gençlik âşkı. 18 yaşında onu dünya evine soktu. Ailesi zengin değildi. Hem okula devam etmesi, hem evini geçindirmesi mümkün olmuyordu. Bu yüzden öğretimini yarıda bırakıp hayata atılmak zorunda kaldı. İlk memuriyeti, Paşabahçe Cam Fabrikasındadır. 1935 te girdiği bu fabrikada tam beş yıl müddetle çalıştı. Yükek tahsil diploması yoktu, ama istidadı ve çalışkanlığı sayesinde maaşını, yüksek tahsilli birçok memurun maaşının üzerine çıkarmağa muvaffak oldu. Tam o sırada Abdullah Caner, devlet babadan bir darbe yedi.

Müdürlükten, kamyon şoförlüğüne

Yeni Barem Kanunu çıkmış ve Canerin maaşı indirilmişti. Barem, ehliyete değil diplomaya bakıyordu. Caner, bunu kendisine yediremedi, çalıştığı resmî müesseseden ayrılıp hususî müesseselerde iş aramağa koyuldu. İstanbul Çimento Şirketinde bir iş buldu. Bu işinde de kısa zamanda sivrilmesini bildi ve Çimento Şirketleri Ankara Temsilciliğine getirildi. 1944 e kadar bu vazifede kalan Caner, Çimento Şirketlerinin Devlete geçmesi üzerine oradan ayrılmak zorunda kaldı. Bunun üzerine tekrar Devlet kapısına döndü, Türkiye Zirai Donatım Kurumunda bir memuriyete tâyin edildi. Caner, her işinde olduğu gibi, Kurumda da büyük takdirle karşılanan çalışmalar gösterdi, kısa zamanda Ticaret İşleri Müdürlüğüne kadar yükselmeğe muvaffak oldu. Caner, orada 5 bin ton amonyum sülfat gübresini -Amerikadaki fiyatıyla 40 dolardan değil de- 118 dolardan satmağa kalkışan bir şirkete mukavemet ettiği için Kurumdan 1947 yılında ayrılmak zorunda kaldı. Caner, Zirai Donatım Kurumundan ayrıldığı zaman beş parasız kalmıştı. İşte, Abdullah Canerin hayatı, asıl bundan sonra istikametini aldı. Bir aile dostunun kamyonunda şoförlüğe başladı. Türkiye Zirai Donatım Kurumu Ticaret İşleri Müdürlüğünden kamyon şoförlüğüne... Bu, başkasının başına gelse, herhalde kahrından ölürdü. Ama, Abdullah Caner yılacak insan değildi. Polatlı Ovasında Toprak Ofisin silo ve depolarına buğday taşıyordu. Yalnız araba sürmekle kalmıyor; bazen ağır buğday çuvallarını bizzat sırtında taşıyordu. Toprak Ofise buğday taşıyan yüzlerce şoför arasında, hayatının sonuna kadar muhafaza edeceği en kıymetli dostları kazandı. Bir müddet sonra Ankaraya geldi ve Kızılay durağında taksi şoförlüğüne başladı. 19481 yılı sonlarında, bir Pazar günü

Caner Esnaf Dernekleri toplantısına başkanlık ediyor.

Teşkilatçı bir adam

Kızılay durağında müşteri bekleyen Abdullah Caner, yüzlerce meslekdaşının bir anda etrafını çevirdiğini gör dü. Caner'in ağzını açmasına vakit bırakmadan, onu tutup bir taksiye attılar. Kendilini Ankara Halkevinde buldu. Beş dakika sonra, Ankara Şoförler Cemiyetinin Başkanıydı. Caner, burada da değerini belirtti. O gün, bugün, Abdullah Caner, kendisini esnaf ve küçük sanat erbabının dertlerine vermiştir.

İlk Başkanlık.

Caner, ilk iş olarak, Ankara Belediyesi ile şoförlerin münasebetlerini tanzime gayret etti. O zamanki Belediyeye kalsa, -şimdiki de öyle ya- şoförlerden yapılan her şikâyet haklıydı ve binaenaleyh şoför her şikâyette cezalandırılmalıydı. Caner, yavaş yavaş Belediyenin, şoförün de bir vatandaş olduğunu bir parça olsun hatırlamasını sağladı. İkinci iş olarak Caner, lâstiksizlik ve parçasızlıktan inleyen şoförleri, murabahacının elinden kurtarmağa uğraştı. Bu husustaki gayretlerinde Esnaf Kredi Kooperatiflerini kurunca başarı kazanacaktı. Şoförler cemiyetindeki Başkanlığı sırasında en büyük başarısı Genel Sigorta Şirketi ile bir anlaşma yapıp 2 lira gibi çok düşük bir ücret karşılığında bütün Ankara şoförlerini sigorta ettirmesi oldu. Caner, bu sigorta teşebbüsünü başka yerlerdeki Şoför Cemiyetlerinin men suplarına teşmil ettirmeğe de muvaffak oldu. Canerin bu devredeki diğer büyük bir başarısı da, 1950 Şubatında Ankarada o zaman mevcut altı Es naf Derneğini birleştirip Türkiyedeki ilk Esnaf Dernekleri Birliğini kurması idi. Caner bu Birliği kurunca onun başkanlığına da seçildi. Esnafın hızla teşkilâtlanmaya başlaması, zamanın iktidarını da ilgilendirmeğe başlamış, esnafın büyük bir oy kaynağı olduğu hakikati anlaşılmıştı. O zamanın partizanları da şu veya bu mesleki derneğe baskı yapmak suretiyle o derneği ve üyelerini elde edebileceklerini sanıyorlardı. Caner, demokrattı. Kudret ve Zafer gazetelerinde ateşin beyanları çıkıyor, kâh Nihat Erimle, kâh Reşat Şemseddin Sirerle arasında sıkı polemikler cereyan ediyordu. O zamanki C.H.P. nin partizanları kurtuluşu, Canerin Ankara esnafının başından uzaklaşmasında buluyorlardı. Caner hakikakaten istifaya mecbur bırakıldı. Aynı gün yeni bir başkan seçmek gerekiyordu. Oylar gizli verilecekti. Seçim sonunda Abdullah Caner'in tekrar ve ittifakla Başkan seçildiği görüldü. Canerin C.H.P. li arkadaşları oy pusulalarıyla başbaşa kalınca, vicdanlarının aksine rey vermeyi ken-

Caner kongrede konuşuyor
Ateşin muhalif

dilerine yedirememişler. Canere oy vermişlerdi. İşin tuhafı. idare kurulunda vicdanının sesini dinleyen tek C.H.P. li çıkmamıştı.

...derken Politika

Caner, o sırada politikaya da atıldı. Hikmet Bayur Millet Partisini kuruyordu. Caneri de çağırdı ve D.P. nin C.H.P. ile muvazaa yaptığını ileri sürdü. Ateşin muhalif Caner, o sırada D.P. nin daha makûl bir hal olan siyasetini hakikaten muvazaa sandı ve Ankarada Millet Partisini kuranlar arasında yer aldı. Hattâ 1950 seçimlerinde Ankaradan bu partinin adayı oldu. Seçim kampanyası ve seçimlerin neticesi, iki ana parti arasında hiçbir muvazaa olmadığını gösterince, Caner Millet Partisinden istifa etti D.P. ye döndü. Caner hâlâ D P. lidir, ama, 1946 daki fikirlerini asla unutmamıştır. Hattâ, 1957 seçimlerinden sonra, Ankara D.P. İl Kongresi toplanıp da orada, Ankarada seçimlerin kaybedilmesine sebep olanların fiyatları arttıran esnaf olduğu iddia edilince, cesaretle kürsüye çıkıp bir takım partizanların yu-alarına karşı durarak, pahalılığı yapanın esnaf değil, fakat, iktisat kanunları olduğunu söylemekten çekinmedi. Caner, hâlen D.P. lidir, fakat, esnaf derneklerine partizanlığın girmesine karşı en büyük engellerden biridir.-Caner, esnaf zümresinin hak ve menfaatlerini korumağa kendisini vakfetmiştir ve D.P. li sıfatını üstünden atmanın bu vazifesinde kendisine sekte vuracağına inanmaktadır. Fiili siyasetten tamamen çekilmiş, hakiki bir "46" demokratının ideallerini kalbinde yaşatmakta devam etmektedir.

Teşkilâtçı adam

Caner'in kesin çalışma prensipleri vardır. Kendisine müracaat eden her iş sahibine güler yüzle muamele eder ve haklı işlerini benimser ve yapmağa uğraşır.

Caner, doğuştan bir cemiyetçidir. Esnaf Dernekleri Birliği Başkanı olunca, esnafın ilk halledilecek davasının teşkilâtçılık olduğunu görmüştür. 1952 yılı sonunda bütün yurtta mevcut esnaf derneklerinin sayısı 230 iken, bugün Canerin başkanlığını yaptığı konfederasyona bağlı birliklere tam 3.300 esnaf derneği kayıtlıdır. 1957 de sadece Ankara ve İzmirde esnaf dernekleri birliği varken bugün hemen bütün illerimizde birlik kurulmuştur. Hâlen 600 bin esnaf ve küçük san'at erbabı bu derneklere kayıtlıdır. Canerin zamanında bütün kaza merkezlerinde ve hatta bazı nahiyelerde bile dernek kurulmuştur. Bugün Konfederasyona bağlı teşkilât dışında büyük bir kısmı köylerde olmak üzere 150 bin kadar esnaf ve san'at erbabı kalmıştır. Hatta yavaş yavaş köylerdeki esnaf dahi kazalardaki derneklere kaydolmakta fayda görmektedir. Bu bakımdan, teşkilâtlanma dâvasına, bugün geniş ölçüde halledilmiş nazariyle bakılabilir.

Canerin ele aldığı ikinci dâva kredi davasıdır. 1938 de de Halk Bankası 1938 - 50 arasında fiilen büyük ölçüde kredi dağıtamadı. Esnafın kredi almak için kefalet ve sair teminat bulmakta büyük müşkilatla karşılaşması, Halk Bankasının varlığının kıymetini de ortadan kaldırıyordu. Caner, Ankara Esnaf Birliğine başkan seçildikten sonra, Birliğin umumi heyetini, Türk cemiyetçilik tarihinde ilk defa rastlanan cür'etkâr bir kararla, her haftada bir Cuma günleri toplamağa karar verdi. İlk başta toplantılara fazla rağbet yoktu. Bunun üzerine Caner, umumî hey'et toplantılarını Cazip hâle sokmaya gayret etti ve gayretleri yavaş yavaş netice verdi.

Esnafın ayağı Birliğe alıştı ve her hafta umumi hey'et toplantısı yapmak için ziyafet çekmeğe ve eğlenceli film göstermeğe lüzum kalmadı. Bu toplantılar esnasında ele alınan bellibaşlı mesele esnafın kredi davasıydı. İlk çare olarak kurulan Sandık yürümedi. Bunun üzerine Caner İsviçredeki örneklerine uygun olarak 141. inci ziyafetli toplantıdan

Ev Kadınının

Halk dertli, esnaf dertli.. Yandaki sütunlarda Abdullah Canerin ağzından esnafın dertlerini, meselelerini öğrenecek AKİS okuyucularının bu sütunlarda da ev kadınının nelerle uğraştığını okumasını istedik. Ayten Otyam bize bunları bir bir anlattı.

Ayten Otyamın seçilmesi sebepsiz değildir. Bu genç ev kadını bir sınıfı temsil etmektedir: Orta Sınıf! Aileye ayda giren para, miktar itibariyle hiç küçümsenemez. Ancak miktar ile kıymet arasında bir farkın mevcudiyeti Ayten Otyam dinlendiğinde hemen göze çarpmaktadır. Orta Sınıfın artık iki değil, üç sıfırlı rakamlarla iş gördüğü bir hakikattir. Ama üç sıfırlı rakamların 1950 nin ötesinde kalan devrin iki sıfırlı rakamları kadar refah ve rahatlık sağlayamadığı anlaşılmaktadır. Değişen, isimden başka şey değildir. Nitekim, küçük evinde günlük meselelerini AKİS muhabirine anlatırken Ayten Otyamın da bu hakikati müdrik bulunduğunu göreceksiniz. Ayten Otyamın dertleri bugün binlerle, onbinlerle ev kadınının dertleridir. Eşleri oldukça iyi para kazandığı halde iki yakalarını bir araya getiremeyen, bütün ömürleri didinmekle geçen, bir taraftan tasarruf yaparak ötedeki bir yamayı kapatmaya çalışan, kısaca Kalkınan Müreffeh Türkiyede eşsiz dehaların mucizevi iktisat politikası sayesinde bir ip cambazı hayatı süren binlerle, onbinlerle kadının dertleri...

"Evet, sorularınızı çok iyi anladım, çünkü içinde yaşadığım şeyleri elbette çok iyi biliyorum Bakın size kısaca durumumuza anlatayım. Emekli bir binbaşının kızıyım. Lise birinci sınıftayken babamı kaybettim. Annem, son eşyamızı lise diplomamı aldığım gün satmıştı. Çalışmam gerekiyordu, işe girdim. 1950 yılında elimize ortalama 321 lira geçiyordu, annemle beraber mutlu bir hayat sürüyorduk. Yıllar önce babamın da eline bu kadar para geçer, Bakırköyde beş odalı bir evde otururduk. Hemen şunu belirteyim ki, o zamanlar, annemin on taneden fazla ayakkabısı olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Babam her ay bir kaç oyuncak paketiyle gelirdi. Her hafta bir defa yemeğe gelen misafirlerimiz olurdu. 1952 yıllarına doğru annemin ve benim elime geçen para ayın yirmisine doğru tükenmeye başladı.. Yavaş yavaş, aylık kazancımızı on gün, on beş gün derken bir ay önceden yemeğe başladık. 1953 yılında evlendim. Eşimin eline 350 lira geçiyordu. Maaşlarımızı ekleyip sakin bir hayat sürmeye başladık. Fakat bir yıl sonra ilk çocuğumuz olunca bütün hesaplarımız bozuldu, Sütüm yoktu ve çocuğu ancak karaborsadan bulabildiğimiz mama ile besliyorduk. Sonra siz de bilirsiniz karaborsa sarî bir hastalık gibi yayıldı. Peyniri bulamaz olduk, sonra zeytinyağını, vitayı!.. Kocam askere gidince, düğün hediyelerini satarak eski hayatımızı devam ettirmeye çalıştım, Bu sıkıntılı devre altı ay sürdü. Elimize geçen parayla, bütün çabamıza rağmen ayın 25 ini bile bulamıyorduk.. 1956 yılında Ankaraya yerleştik. Maltepede 125 liraya iki oda bir hol bir ev bulmuştuk. Kocamın maaşı altıyüz elli lira olmuştu. Rahat, dilediğimiz gibi yaşamak umudumuz yeniden belirmişti. Çünkü kocam, daha çok kazanıyordu. Çarşı pazar dolaşmasını çok seven, mesleği icabı çok tanıdığı olan eşim evin gıda ihtiyacını ilk elden alıyordu. Ben işten ayrıldım. Eşim benim bütün zamanımı evime ayırabilişimden, kısa zamanda kazancının artışından memnundu. Şimdi elimize ortalama bin lira geçiyor. Yeni taşındığımız evin kirası 300 lira. Havagazı yok. 1956 yılında Maltepedeki evimize elektrik ve havagazı bedeli olarak ortalama 35 lira ödüyorduk. Burada da aynı elektriği sarfediyoruz ama 90 lira ödüyoruz.. Gazocağının çilesi de tuzu biberi. Ben kendi elbiselerimi patrondan biçer ve dikerim. Fazla süs masrafım yoktur. Nisan ayı içinde ikinci çocuğumuzu bekliyoruz. Doğumu, bir Devlet hastanesinde yapacağım ucuz olması için.

"Evlendiğimiz zamanlar, emin olun, 1000 lira kazanabilmek bizim için erişilmesi imkânsız bir paraydı. Rüyamızda bile böyle bir kazancı göremezdik. Yıllarca her vitrinin önünde, imrenerek ve sadece içimizi çekerek baktığımız o kadar çok şey vardı ki... "Ah, derdik,

1960 Dertleri

biraz paramız olsa da, şunu alabilsek!" Gün geldi, kocam ayda ortalama 1000 lira kazanmaya başladı. Başladı ama biz gene vitrinlere imrenerek, yutkunarak, iç çekerek bakmaktan kurtulamadık. Şöyle bir düşünüyorum da, babamın sağlığında yaşama imkanlarımız, isteklerimizin, dileklerimizin yerine getirilebilmesi şansı, şimdikinden daha çoktu. Halbuki, babam o zamanlar kocam kadar kazanmıyordu. Bizim için rüya olan kazanç, işte şimdi elimizde. Ama ayda ortalama 1000 lirayla yapabileceğimizi umduğumuz bütün isteklerimiz, dileklerimizde hayalimizde.. Bütün fuzuli masraflardan kaçınmamıza, her kuruşu harcarken bin kere düşünmemize rağmen -söylemesi ayıp değil ya- kızımın 56 liracığından başka "lüks" sayılabilecek hiç bir şeyimiz yok.

"Çok gerilere gitmiyorum, 1956 yılında bekçi parası ayda 75 kuruştu, şimdi ikibuçuk lira. Kocam, kazancının artmasına güvenerek Yeni Harman sigarası içmeğe başlamıştı, keyfi yarım kaldı. Yeni Harman 180 kuruş olanca, 70 kuruşluk Birinci sigarası içmeğe mecbur kaldı.

"Bakın size kestirmesinden bir hesap yapıvereyim de, durum daha açık seçik ortaya çıksın. Ayda 300 lira ev kirası. Elektrik, su, gaz, bekçi parası, tenvirat, tanzifat dahil buna yuvarlak hesap bir 100 lira daha ilave etmek lâzım. Oldu 400 lira. Kocamın işine gidiş geliş yol parası, benim çok zaman zarurî sebeblerle veya normal sayılması gereken gezmelerim için ayırmamız gereken yol parası, gene yuvarlak hesap, bir 80 lira tutsa, etti mi 480! Evde dört kişiyiz. En asgarî şartlar içinde gıdalanabilmek için mutfak masraflarına kaç lira ayırmamız gerekir? Sabah, öğle, akşam! Diyelim ki, 400 lira. Etti mi 880 lira. Günde bir buçuk paket Birinci sigarası ayda 33 lira eder. Eve, misafir için alınacak bir iki paket iyice cinsten sigarası, kibriti ile bu da bir 50 lira olmaz mı? Masraf yekûnumuz 930 lira oldu. Günün büyük bir kısmını evin dışında, işinde geçiren bir erkeğin, yol ve sigara parasından başka hiç bir masrafı olmaz mı? Yani, okula giden çocuk gibi kendisine bir harçlık ayırması gerekmez mi? Bu harçlığı kaç lira olarak takdir edersiniz? Gecesini gündüzüne katıp çalışan bir aile babasını düşününüz! Şu artan 70 liracığı da, ona harçlık olarak ayırmak, pek fazla müsriflik mi olur? Yekûnumuz 1000 lira oldu! Kocamın ortalama kazancı böylece bitti. Hiç eksiğimiz kalmadı mı bizim? Benim, çocuğumun, kocamın en ucuzundan ayakkabısı, çorabı, elbisesi, gömleği, kravatı, mantosu, paltosu.. Ankara gibi bir şehirde oturan, bu memleketin aydın sınıfına giren kimseler için Tiyatroya, operaya, arada bir sinemaya gitme hakkı yok mudur? Bir iki misafiriniz gelmez mi? Onları ağırlamak istemez misiniz? Bütün bir yıl çalışan insanın yılda bir ay dinlenebilmesi için bir yerlere gitme hakkı yok mudur? Bütün bu soruların cevabı, bunlara ilâve edilebilecek daha yüzlerce sorunun cevabı, bugünkü ev kadının bir türlü çözemediği, içinden çıkamadığı, halletmesine gücü yetmediği meseleler halinde karşısındadır. Düşünün ki, benim kocam ayda ortalama 1000 lira kazanabiliyor ve bizim durumumuz, biraz da üstü kapalı, bu! Memleketimizde kaç el emeği ve göz nuru ile çalışan kişinin kazancı ayda 1000 lirayı bulur? Bunlar ne yaparlar? Nasıl geçinirler? Nelerle, ne güçlüklerle, ne imkânsızlıklarla karşılaşırlar? Bu memleketin aydın bir vatandaşı olarak, kendi durumumuzun, sıkıntımızın dışında bunları da düşünmek, bu konularla da dertlenmek bize düşmez mi?

Ayten Otyam
Dertli bir ev kadını

"Bu ve buna benzer sorular, beni, kendi çapımda memleket meseleleri üzerine eğilmeğe zorluyor. Memleketimde olan bitenleri büyük bir ciddiyetle takip ediyorum. 1954 - 1957 seçimlerinde olduğu gibi, önümüzdeki seçimde de oyumu C.H.P. ye vereceğim. Eşimin de benimle aynı fikirde olacağına inanıyorum.

"Bugün memleketimizin içinde bulunduğu bütün sıkıntılarına sebeb olanlara, ilk seçimde, oy vermemekle, memlekete hizmet vazifemi yapmış olacağıma kaniim. Bunun, Tanrı daha kötü gelecekten korusun, demekle olmıyacağını, elbette biliyorum."

sonra bir Kefalet Kooperatifi kurdu. Bu Kooperatif o kadar başarı sağladı ki, kısa zamanda 130 yerde kooperatif kuruldu ve bu kooperatifler aralarında bir federasyon teşkil ettiler. Bugün esnaf kredisi mekanizması Halk Bankasına ve bu kooperatiflere dayanmaktadır. Fakat, Caner esnafın kredi dâvasını tamamen hallettiği düşüncesinde değildir. Aksine bu konuda daha çok şey yapılması gerektiğine kaanidir. Bugün esnafın ancak % 9 u bu mekanizma sayesinde murabahacının elinden kurtulmuştur. Geri kalan % 91 i hâlâ tefecilerin elindedir. Öte yandan, normal kredi imkânlarından istifade edebilen esnafın sağlıyabildiği kredi 2.500 lirayı geçmemektedir. Bu krediler ekseriya 6-9 aylık olup % 7 faizlidir. Ancak, bu 2.500 liranın 500 lirası kooperatifte bloke ortaklık hissesidir. Böyle olunca fiilen alınan kredi 2.000 liradan fazla değildir. Bu durumda, okuldan yeni çıkan san'atkâr ve teknisyenlerin tesih kredisi bulmalarına imkân yoktur. Bu yüzden bunlar memuriyeti tercih etmekte ve zanaat sahası ikinci derecede unsurların eline geçmektedir. Sınai faliyetle meşgul küçük san'at erbabı için kredi miktarı, 5-10 bin lirayı bulmalıdır. Bunun için Halk Bankasının plasman imkânlarını 100 milyon liradan 500 milyon liraya çıkarmak gerekir. D. P, İktidarı bunu sık sık vaad etmiş -en sonuncusu birkaç gün önce seçim münasebetiyle- fakat, bir türlü Bankaya bütçeden gereken yardımı yapmamıştır.

Canere göre, esnaf kâfi kredi imkânlarına kavuşturulursa, esnafın vergiden kaçması bahis konusu olmaz. Eski muamele vergisinin kalkması sayesinde küçük işletmeye gitme zarureti artık ortadan kalkmıştır. Hâttâ Adana gibi bazı illerde esnaf kendi imkânlarını birleştirip küçük işletmelerini büyük işletmeye yapma yoluna girmiştir. Bugün sadece yıllık kirası 240 liradan az olan ve senelik cirosu 50 bin lirayı aşmayan çok küçük esnaf vergiden muaftır. Ancak, esnafın asıl kaçtığı verginin kendisi değil, formalitesidir. Bunun gibi, esnafın işçi sigortalarından kaçtığı da doğru değildir. Esnafı yıldıran sigorta idaresinin bürokrasisidir. Bütün bu mükellefiyetler götürü usûllere bağlansa, esnaf, seve seve vergi de verir, işçisinin sigortasını da öder.

Canerin dâva edindiği meselelerden biri de bir Küçük San'atlar Kanununun çıkarılmasıdır. Caner halen bu konuda Ticaret Bakanlığında kuruluş komisyonun bellibaşlı üyelerinden biridir. Caner bu tasarı üzerinde dokuz aydır çalışmaktadır. Alman, Macar ve İsviçre mevzuatını tetkik etmiş ve ortaya bazı teklifler atmıştır. İhtiyaçlardan biri, çıraklık, kalfalık ve ustalığı tanzim etmektir. Bu iş imtihana bağlı tutulmalı ve böylece esnaflık ehil ellerde olmalıdır. İkinci ihtiyaç, müstehlike esnafın münasebet ve ihtilâflarını tanzim etmektir. Esnafa karşı yapılan birçok şikâyetler, bugünkü Borçlar Kanunu çerçevesi, içinde takipsiz kalmakta, takipsiz kalınca dürüst esnaf dahi yersiz bir itham ve şüphe altında bırakılmaktadır. Bu maksatla çabuk karar verecek hakem heyetleri teşkil olunmalıdır. Caner, esnaf yanında çalışan işçinin, işverenle bazı hâllerde arasında mevcut babaevlât münasebetine rağmen, esnaf yanındaki işçinin işçi sendikası kurmasına ve grev hakkından istifade etmesine de taraftardır. Caner, ayrıca, Türkiyede esnafın çoğunun işçisinin grev yapmasına meydan vermeyecek kadar, onun taleplerine uyduğuna da kaanidir. Canere göre, kurulacak esnaf teşekkülleri, oda mahiyetinde olacak ve sadece mesleki hususları tanzim edecektir.

Caner Milli Korunma tahditleriyle Belediyelerin narh tatbikatının sun'i mal kıtlığı yarattığı ve kaliteyi düşürdüğü kanaatine çok haklı olarak bağlanmıştır. Lüzumsuz bu tarz tatbikatın kaldırılmasının öteden beri müdafiliğini yapmaktadır.

Caner, 4 Ağustos 1958 istikrar programından sonra tatbikine başlanan ithâl kotaları sisteminin esnafın karşılaştığı ham madde ve yedek parça darlığı meselesinde bir ferahlık getirdiğini kabul etmekle beraber, kredi dondurulması neticesinde esnafın büyük kısmının elindeki malı maliyetinden aşağı satmak zorunda kaldığından ve umumi talebin kısılması sonunda iş hacminin azalmış olmasından şikâyetçidir. Meselâ, Türk-San Şirketi 17 bin oto lâmbası getirmiş, fakat, bunların çoğunu satamamıştır. Şoförler Federasyonuna taksi ihtiyacı için tahsis edilen 400 otodan sadece yarısı satılabilmiştir. Bununla beraber, gelenek olarak kendi yağıyla kavrulmasını bilen esnaf, dükkânını kapatmamış ve hatta zarara dahi katlanarak işçisine geniş ölçüde yol vermekten kaçınmıştır.

Canerin davalarından biri de, esnaf sigortası meselesidir. Şimdiki halde bu iş için de bir kooperatif kurulmuştur. Bu kooperatif her nevi sigortayı yapmakta, fakat, henüz ihtiyarlık sigortası yapmamaktadır. Fakat, kooperatifin kârları biriktirilecek ve gereken -hastahane gibi- sosyal yardım tesisleriyle birlikte ihtiyarlık sigortasının işlemesi için lüzumlu fon kurulacaktır.

İşte Caner, devrinin Türk esnafına getirdikleri bunlardır, Fakat, Caner gibi müteşebbis insanların asıl faydalı olacakları devir henüz gelmemiştir. Caner gibi akıncı insanların asıl verimli olabilecekleri devir, mesleki kanaatlerin siyasi sebeplerle kösteklenmediği tam bir hürriyet rejimi olacak ve asıl o zaman Türk esnafının her alanda teşkilâtlanma ve sesini bir zümre olarak duyurma işi halledilmiş olacaktır. Bunun en iyi misâli de şudur: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu D. P. li Canerin haftalık eğlentili umumi hey'et toplantılarına bile mâni olmaktadır!

A. Caner Floransada meslekdaşlarıyla birlikte
Başarının sırrı: Çalışmak

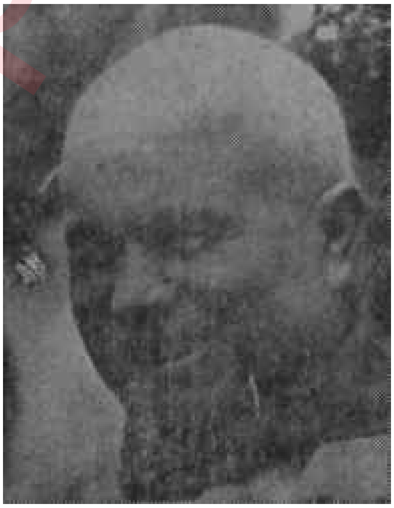
DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Güvercin Eiffel'e kondu!

Paris sokakları bu kadar çok polisi hiçbir zaman bir arada görmemişti. Tam, onbin adet polis, bekçi, jandarma ye emniyet eri (CRS) seferber edilmiş, sokaklara dökülmüştü. Porte d'Orleans'dan Quai d'Orsay -Dışişleri Bakanlığı- ve Elysee Sarayına -Cumhurbaşkanlığı- kadar yollarda her üç metrede bir arkası halka dönük bir üniformalı polis bekliyordu. Ayrıca, yüzlerce sivil polis halkın arasına karışmıştı. Damlarda tam 2 bin tane itfaiye neferi yer almış, karşıdaki pencereleri ve bacaları gözetliyorlardı. Bütün bunlar yetmemiş gibi, Champs - Elysees üzerinde de iki alay piyade askeri polis yerine nöbet tutuyordu. Bütün yollarda kaldırımlar beyaz tahta trabzonlarla ayrılmıştı. Daha önce, yol üzerindeki bütün binalarda oturanların listesi kapıcılardan tahkik edilmiş ve başkalarının o arada o binalara yerleşmemesi sağlanmıştı. Yol üzerindeki bütün balkonlar, pencereler ve yola bakan odalar polis tarafından teftişe tâbi tutulmuştu. Haftalarca evvel de yüzlerce şüpheli şahıs Korsikada ikamete memur edilmişti. Nihayet, tam o gün özel teknisyenler yola muvazi bütün lâğımları teftiş etmişler ve kimsenin saklanmadığından emin olduktan sonra ayrılmışlardı. İşte, geçen haftanın ortasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başkanı ve Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nikita Krutçef Parise bu tertibat içersinde ayak basıyordu.

Sovyet Havayolları Genel Müdür Yardımcısı ve Başyoldaşın özel pilotu General Çibinin idaresinde Vnukovo hava alanından -Moskovanın hava alanı- kalkan dev İlyuçin - 18, beş saatten az bir zaman sonra Parisin Orly hava alanına indi. "K" saat tam 10,50 de 58 tonluk uçağının 4 bin beygirlik türbo - jet motörlerinin kor kunç gürültüsü diner dinmez, kapıda göründü. Gri bir pardesü ve yine gri bir yumuşak fötr giymişti. Kısa bir müddet önce geçirdiği gribin yorgunluğunu üzerinden hâlâ atamadığı belliydi. Yüzü sarımtraktı. Buna rağmen, neşeli görünüyor ve hava alanının balkonunda yer alan ve kendisine Sovyet - Fransız bayraklarını sallayıp. "Hurra: Krutçef:" diye bağıran Fransız komünistlerini selâmlıyordu. Bu sırada, Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Topluluğu Başkanı General Charles de Gaulle, komple gri elbisesi içinde her zamanki ciddi ve mağrur edasıyla ilerledi ve misafirini karşıladı. Bu sırada meydan bataryası Sovyet Başbakanını Devlet Başkanlarına has 21 pare top atışıyla selâmlıyordu. General, Başyoldaşın elini sıktıktan sonra, yere serilmiş kırmızı halıların üzerinden yürüyerek kendisine ihtiramda bulunan Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayının sancağını selâmladı ve Sovyet, millî marşiyle, Marsellaise'i dinledi. Daha sonra, iki Devlet adamı, 29 x 9 metre kare ebadında kırmızı moket, kızıl kadifeler ve pembe satenlerle döşeli karşılama salonuna dahil oldular. Burada, Madam de Gaulle, misafiri Madam Nina Krutçef ve üç kızıyla görüşürken, General de Gaulle açıkta bir kürsüden beyanı hoşamedi nutkunu irad etmeğe başladı. Nutuk, her zaman rastlanan nutuklardandı, hiçbir fevkalâdeliği yoktu. Sadece, Fransız Cumhurbaşkanı - nın, misafirini Sovyetler Birliğinin temsilcisi yerine Rusyanın temsilcisi diye anması dikkati çekti. Bu sözler, de Gaulle'ün Devletlerin ideolojik değil, millî temellere dayandığı yolundaki inancının belirtilerinden biriydi. Daha sonra Krutçef, kendi nutkunu okudu. Bu nutuk da lüzumundan fazla uzun, beylik bir konuşmadan ibaretti. Başyoldaş, İkinci Dünya Harbinde Sovyetlerle Fransızların aynı tarafta bulunmalarını istismar ediyor; İkinci Dünya Harbindekine benzer bir görüş birliğini iki memleket arasında tesis etmek kabil olduğu takdirde tecavüz kuvvetlerinin baş kaldırmalarına imkân olamayacağını belirtiyordu. Bu tecavüz kuvvetlerinden maksadın Batı Almanya olduğundan hiç kimse şüphe etmedi. Bay "K", bundan başka, Fransada bütün dünya meselelerini görüşeceğini, fakat, asıl Avrupa meselelerinin Fransayı ilgilendirdiğini imâ eden ve böylece de Gaulle'e kendisini Ike mesabesinde saymaması için nazikane ihtarda bulunan bazı ifadeler bile kullandı. Neyse ki "K" nın her zamanki açıksözlülüğü üzerinde yoktu. Yoksa, mağrur de Gaulle'ün oracıkta misafirini bırakıp çekip gitmesi pek âlâ mümkün olabilirdi.

Krutçef
Pariste bir Rus

Nutuklardan sonra iki Devlet adamı, büyük bir siyah limuzine bindiler ve 60 kilometre hızla yelpaze şeklindeki 6 sıra motosikletli muhafızın içinde şehre doğru yol aldılar. Fransız protokolü Başyoldaşa 1957 yılında İngiltere Kraliçesi Elizabeth II'ye takip ettirdiği güzergâhın aynını takip ettiriyordu. Kafile Fresnes ve Montrouge üzerinden Parise girdi ve Maine Avönüsü ve İnvalides Bulvarını geçerek Krutçefle refakatindekilerin kalacakları Dışişleri Bakanlığına geldi. Yollar iyice dolmuştu. Tarafsız müşahitler Krutçefe yapılan tezahüratın daha önce İngiltere Kraliçesine ve Ike'a yapılandan az olmadığını söylüyorlardı. Alkışlayanlar daha çok komünistlerdi. Komünist olmayan halk ise merakından birikmiş ve herhangi bir taşkınlık yapmadan kafileyi heyecan ve ilgiyle seyrediyordu. Bazı köşelerde ufak grupların beyaz kısmının ortasına siyah bir band geçirilmiş fransız bayraklarını "K" nın gelişi dolayısiyle matem alâmeti olarak salladıkları ve "Biz katlettiğin Macarların dostlarıyız!" diye bağırdıkları görülüyordu. Fakat, bu gibi nümayişler hemen hiç rağbet görmedi. Güzergâh üzerinde resmî binalar Sovyet - Fransız bayraklarıyla donanmıştı.

"K" ile Nina, Dışişleri Bakanlığına geldikten sonra Louis XVI'ya ait hususî salonlarına çıktılar. Misafirler, karşılamadan çok memnun kalmışlar ve bunu ifade de etmişlerdi. Arada "K", de Gaulle'e -gayri resmi mahiyette olmak üzere- hediyesini de veriverdi; sputnikin 50 santimlik, kristal üzerine oturtulmuş bir modeli ile Lunikin beyaz altından bir minyatürü!

"K" ile Nina dairelerinde bir çeyrek kadar istirahattan sonra Dışişleri Bakanlığından çıkarak Elysee Sarayına gittiler ve orada iki Devlet adamı arasında ilk kısa görüşme yapıldı. Daha sonra, de Gaulle, misafirleri şerefine küçük bir öğle yemeği verdi. Öğleden sonra, iki Devlet adamı Arc de Triomphe'u -üzerinde Napolyonun Rusyada kazandığı zaferlerin adları kazılı meçhul asker

abidesi- ile geçen Dünya Harbinde Almanların katlettikleri Fransızların yattığı Mont - Valerien anıtını ziyaret ettiler. Dönüşte, Krutçef, Sulh Hareketi Teşkilâtının ve Fransa - S.S.C.B. Dostluk Birliğinin temsilcileriyle şahısları adına gelen bazı siyasî şahsiyetleri kabul etti. Öğleden sonra de Gaulle, Sarayında 200 kişilik bir ziyafet verdi. Ziyafeti muhteşem bir kabul resmi takip etti.

Bu arada Başyoldaş, göz alıcı tekliflerde bulunmağa vakit bile bulamamıştı. Fakat, ertesi günü Başbakan Debre'nin Hotel Matignon'da -Başbakanlık- verdiği ziyafet esnasında, "K" NATO Devletleriyle Varşova Paktı Devletlerinin karşılıklı olarak bir saldırmazlık paktı imzalamaları teklifini tekrarlamağa fırsat buldu. Gerçekten, Zirve Konferansından önce ve Camp David konuşmalarından sonra, Başyoldaşın, de Gaulle'le büyük dâvaları halletmesi beklenemezdi. Umumî laflar söyleyeceki hoşa gitmeğe çalışacak ve, de Gaulle'ün gururunu okşayacaktı. Bu arada da, -yapabildiği kadar- Fransada hâlâ kuvvetli olan Alman düşmanlığını istismara çalışacaktı.

Güney Afrika

Beyaz Barbarlar

20 bin kapkara insan, kopmuş bir çığ gibi polis karakoluna doğru akmağa başlamıştı. 20 bin kapkara insan kendilerini korkutup dağıtmak için üzerlerinden uçan jet uçaklarından ürkmüştü. 20 bin kapkara insan, can havli ve intikam ateşiyle kıvranarak polis karakolunu dört yandan sarıyordu. Karakolda, ne yapacaklarını şaşırmış, 50 kadar beyaz polis vardı. Kalabalık, "Afrikâ, Afrika!" diye bir ağızdan haykırıyor, eski devirlerden kalma savaş şarkıları söylüyor, önüne gelen her şeyi, arabalar, okullar, ağaçları ateşe veriyordu. Polis, canını kurtarmak için önce gaz bombası kullanmak zorunda kalmıştı. Ama gözü dönmüş 20 bin kapkara insan için, bu gaz bombalarının korkutucu yıldırıcı hiç bir tesiri olmamıştı. Hemen hücum vaziyeti almışlardı. Bunun üzerine, polis ilk ateşi açmıştı. Bir siyahinin vurulup ölmesi, hınçla dolu önderleri önüne geçilmez ölçüde şahlandırmış, onlar da mukabil hücuma geçmişlerdi. Siyahiler kalabalık gruplar halinde karakolun kapısından, pencerelerinden içeriye girmek üzereydiler ki tam 50 tane Sten otomatik tüfeği ile hafif makineli yaylım ateş açmıştı. Siyahilerden hücuma geçen ilk dalga bir anda kırılmıştı. Arkadan gelenler, karakolun önünü ardını dolduran

GÜNEY AFRİKA BİRLİĞİ

insan cesetlerini görünce birden duralamışlar, korkmuşlardı, o kapkara çığ, 50 Sten otomatik tüfeği ile hafif makinelinin ölüm saçan ateşi karşısında kaçmak zorunda kalmış, dağılmıştı. Bilanço, 56 zencinin ölümünü 162 zencinin de yaralanmasını gösteriyordu.

Hâdise geçen "haftanın başında Güney Afrika birliğinin Kuzey kısmında büyük beyaz şehri Johannesburg'un 30 mil güneyinde ırk ayırması kanunlarına göre sadece Afrikalılara tahsis edilmiş şehirlerden Sharpeville'de cereyan etmişti. Güney Afrika Birliğinin bu topraklara ilk gelen beyazların -boerler- idaresindeki ırkçı hükümetinin yıllardan beri çıkarttığı ırk ayırması kanunlarının, insan haysiyetini kırıcı baskısına tahammül edemeyen zenciler, kendilerine insan haklarının tanınması için gitgide daha teşkilâtlı bir şekilde mücadeleye başlamışlardı. Son defa dâva şuydu: Hükümet, boerlerin hâkim olduğu parlâmentodan bir kanun geçirerek, bütün siyahilerin, yanlarında daima kimlik cüzdanı taşımalarını mecburi kılmıştı. Beyazların böyle bir mecburiyeti yoktu. Hükümet bu suretle, zencilerin kendilerine ayrılan bölgelerden ayrılıp ayrılmadıklarını kontrol etmek istemişti: Kanuna göre polise, kimlik cüzdanı olmayan her zenciyi derhal ve hâkim kararına lüzum olmadan tevkif ve zencilerin bu mecburiyete uyup uymadıklarını kontrol etmek için -polis tamamiyle beyazlardan müteşekkildir- Her an muayene etmek yetkisi verilmişti.

Zenciler en basit günlük hürriyetleri ayaklar altına alan bu acayip kanunu kaldırmak için kütle hareketlerine başvurmağa karar vermişlerdi. Hareketi, Pan-Afrika Kongre Partisi ve onun başkanı Sobukuwe idare ediyordu. Taktik şuydu: Kanun yürürlüğe gireceği 21 Mart günü, bütün Güney Afrika Birliği arazisinde oturan zenciler, kimlik cüzdanlarını evde bırakıp büyük kütleler halinde polis karakollarına gidecek ve polisten kendilerini tevkif etmelerini istiyeceklerdi. Hareket, bütün Güney Afrika Birliğinde birkaç istisna dışında, büyük başarıyla tatbik edilmişti. Her tarafta polis karakollarının önü, muazzam siyahi kalabalıklarıyla dolup taşıyor, polis bu insan haklarına aykırı kanunu tatbike imkân bulamıyor ve zencilere tevkif edilmiyeceklerini bildirmek zorunda kalıyordu. Her tarafta, polis kuvvetleri zenci kalabalıkları karşısında âciz kalmıştı. Boer ırkçılığının siyahilerde uyandırdığı nefretin bu kalabalıkları her an vahim olaylara sürüklemesi ihtimali vardı. Bunun üzerine Ordu birliklerinden yardım istemek zorunda kalındı. Bunun üzerine Ordu duruma müdahale etmiş, birçok karakolu tanklarla korumağa başlamıştı. Bu sırada memleket içinde vahim hâdiselerin başlamak üzere olduğuna dair haberler Capetown'a -devlet merkezi- gelmekteydi. Johannesburg yolu üzerinde zenci grupları beyaz yolcuları taşıyan otomobil ve kamyonları taşlamışlardı. Durumun gittikçe vahimleşmesi üzerine, Capetown'daki emniyet makamları, Sharpeville, Langa -Capettown'un çok yakınında bir zenci kasabası- ve Evaton Township'te -Johannesburg civarında yine bir zenci kasabası- zenci halkı dağıtmak için jet filolarının korkutma uçuşları yapması emrini vermişlerdi. Verilen emir, beklenenin tam aksi neticeyi doğurmuştu. Halk korkup dağılacağına dehşete kapılmış ve saldırmıştı.

Bütün Güney Afrika Birliğinde ve bilhassa Langada, Sharpeville'deki olayların belki de daha vahimleri cereyan ediyordu. Yabancı muhabirlerin sadece Sharpeville'deki olayları teferruatıyla bildirilebilmesi, Boer Hükümetine, Parlâmentodan öbür şehirlerdeki olayları gizleme imkanını vermişti. Söylentilere göre, Langa'daki karışıklıklar esnasında zenciler Sharpeville'de olduğundan da fazla kurban vermişlerdi.

Fakat, Boer Hükümetinin Başbakanı Verwoerd'ün mutaasıp ve kalın kafası, ne sert tedbirlerin, ne de gerçekleri gizlemenin zencileri yıldırmıyacağı gibi olayların tekrarına da engel olamıyacağını hâlâ anlamamıştı. Ona kalırsa, Boerler Güney Afrika Birliğinde kuvvetliydi. Bütün işi bozan İngilterenin insanca siyasetiydi. O İngiltere değil miydi ki, önce Ghanaya, şimdi de Nijeryaya istiklâl veriyor, bütün Afrika sömürgelerinde muhtariyet ve istiklâl hareketlerinin gelişmesine müsamaha ediyor, hattâ bu hareketleri teşvik ediyordu! O İngiltere değil miydi ki, Başbakanı MacMillan ta Capetown'a kadar gelmiş Boerlerin ırk ayırması politikacına Parlâmento huzurunda açıkça karşı durmaktan çekinmemişti! İngilterenin bu yıkıcı siyaseti muhakkak surette durdurulmalıydı. Bunun çaresi de vardı. Güney Afrika Birliği İngiltereye karşı, İngiliz Milletleri Camiasından ayrılacağını bildirir, bu tehdit karşısında da İngilterenin -hele Muhafazakârların- aklı başına gelirdi. Ama Verwoerd'in canını sıkan başka bir unsur daha vardı. Bu unsur da Güney Afrika Birliğinde, yaşayan İngilizlerdi. Bu İngilizler, Boerler gibi kendi vatanları olan Güney Afrika Birliğinde ırk ayırması siyasetini benimsemiyorlar, bu siyaseti desteklemiyorlardı. Gerçi, bu İngiliz asıllı Güney Afrikalı beyazlar içinde, zencilerin, beyaz topluluğun hayatına tamamen karışmasının Boerleri büsbütün çığrından çıkartacağından korkanlar, bu sebeple meselâ, zencilerin beyazlarla evlenmesine aleyhtar olanlar yok değildi. Fakat, İngiliz "azınlığı" esas itibariyle Boer ırkçılığını tasvip etmiyordu. İşte, şimdi, Commonwealth'ten ayrılma tehdidi, anavatanlarına çok bağlı olan bu İngilizlerin de akıllarını başlarına getirecekti. Fakat, Verwoerd, bu işi hemencecik yapmak istemiyor, İngilizlerle pazarlığa girişmeği tercih ediyordu. Commonwealth'den hemen çıkıp gitse, bu İngiltere için bir kayıp olacak, fakat, İngiltere ırk ayırmasını beğenmeme siyasetini değiştirmek şöyle dursun, belki de Güney Afrika Birliği mallarını boykot etmeğe kadar varan, İşçi Partisinin fikirlerine daha yakın, daha sert bir tutuma girecekti. Bu sebeple, Verwoerd, adım adım harekete karar vermişti. İlk olarak Cumhuriyet ilân olunacak, İngiltere Kraliçesi Güney Afrika Birliğinin Kraliçesi olmaktan çıkarılacaktı. Ama, bu ilk adımda Güney Afrika Birliği Commonwealth üyesi olarak kalacak, Kraliçeyi de Commonwealth'in başı olarak tanıyacaktı. Bundan sonra da, İngiltere yola gelmezse o zaman Venwoerd, Commonwealth'ten tamamen ayrılacaktı. Fakat, Verwoerd Cumhuriyetin ilânı işinde zorluklarla karşılaşıyordu. Cumhuriyet ilânı hakkındaki referandumun zencilerle İngiliz asıllı beyazların oylarıyla menfi netice vermesi ihtimali vardı. Ancak, Anayasaya göre, bu referandum sadece tavsiye mahiyetini taşıyordu. Başbakan Venwoerd, referandumun neticesi ne olursa olsun, Parlâmentodaki çoğunluğuna dayanarak -zenciler parlâmentoda temsil edilmemektedirler- Cumhuriyeti ilân edeceğini şimdiden bildirmekten çekinmiyordu. Bütün bunlar, zencilere

Kanlı olaylardan bir gün önce, Güney Afrika Milliyetçi Zenci Partisinin lideri -mutedil- Albert Luthuli bir beyanname yayınlamıştı. Beyannamede, Zencilerden kimlik cüzdanı taşıma mecburiyetine karşı kampanyalarında, kuvvete başvurmaktan kaçınmaları tavsiye edilmişti. Şef Luthuli beyannamesine şöyle devam etmişti. "Biz zenciler de insanız! Biz zenciler de, siz beyazlar gibi, Batı medeniyetini seçtik. Bu medeniyeti temessül etmek, onun nimetlerinden faydalanmak istiyoruz. Beyaz kardeşlerim! Bize kendi medeniyetinizin kapısını niçin kapatıyorsunuz? Aramızda barış, kardeşliğin kurulması bizim de aynı medeniyet idealleri içinde sizlerle birlikte ve eşit haklarla yaşamamıza bağlı değil midir? Biz zenciler, dünya yaratılalıberi bizim olan bu memlekete sonradan gelen sizleri bu diyardan kovmak istemiyoruz. Bir asrı aşan bir zamandan beri oturduğunuz bu memleketin sizin de vatanınız olduğunu kabul ediyoruz. Bize de kendinize tanıdığınız gibi eşit haklar veriniz. Emin olunuz ki o zaman sizin kızkardeşlerinizle evlenmek istemiyeceğiz."

Fakat, Şef Luthuli'nin bu insaflı ve itidalli sözleri ne zenciler, ne de Boerler üzerinde bir tesir uyandırabilmişti. Şef Luthuli, itidal siyasetine rağmen, Capetown Hükümeti tarafından siyasî faaliyette bulunmaktan men edilmişti. Zencilerin itidal siyasetinin yürümediğine inanmaları için bundan iyi bir ders olamazdı. Bu dersten alınan netice şuydu. Zenciler büyük çoğunluklarıyla şef Luthuli'nin partisini seçmeyip, beyazları kuvvet kullanarak Güney Afrikadan kovmak ve diğer Afrika siyahileriyle birlikte büyük bir devlet kurmak isteyen N'Khrumah'ın adamı Sobukuwe'nin peşinde toplanmışlardı. Artık, akıl değil, kaba kuvvet konuşacaktı.

KADIN

Moda

Hürriyete doğru

Moda yaratıcıları, 1960 yılında, dünya kadınlarını bütün sıkıcı kayıtlardan kurtarmayı düşünmüş olacaklar ki, Füze modasını yaratmak zaruretini duymuşlardı. Bu zaruret, biraz da modacıların insafından ileri geliyor olmalıydı. Her, mevsim değişikliğinde, kadınları en çok ilgilendiren başlıca konunun "Bu mevsim ne giyeceğiz? Modaya hakim olan hatlar nelerdir acaba?" sorularına merakla cevap aramak olduğu muhakkaktı.

1960 yılının Füze modası yalnız kadınların, ezelî ve ebedî bir merakını -hiç olmazsa bir yıl için- gidermekle kalmıyor; getirdiği rahatlık, sağladığı hareket serbestliği ile de bir özellik taşıyordu. Füze modası öyle bir modaydı ki, geçen yılların modaları, Caravelle'in yanında pervaneli, uçaklar gibi kalıyordu.

Artık bütün kadınlar istedikleri kaçlar geniş adımlarla yürüyebilecek, koşabilecek, sıçrayabilecekti. Herhalde, moda yaratıcıları "Füze Modası" nı ortaya çıkarırken büyük şehirlerin taşıt derdini de düşünmüşlerdi. Düşünmüşlerdi ki, mevcut moda şartları kadınların, meselâ otobüslere rahatça binip inmelerine engeldir.

Bir ihtimal daha akla gelebilirdi. Aslında bu ihtimal olmaktan çok bir gerçeği görmenin açık bir delili de sayılabilirdi. Meselâ, 1960 yılının "Füze Modası" nı yaratanlar, pekâlâ dünyâyı hayran bırakan bir kalkınma ve imar hamlesi içinde bulunan Türkiyenin, bilhassa İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerinde yaşıyan Türk kadınlarının, mevcut moda şartları dolayısıyla çektikleri büyük zorlukları sezmiş, takdir etmiş olabilirlerdi.

Artık, "Füze Modası" ile, imar adına açılmış, bir türlü kapanmak bilmeyen, caddeleri, sokakları sıra sıra doldurmuş çukurlardan atlamak, yol kıyılarındaki gölcükleri aşmak, cadde veya sokaklarla yaya kaldırımları arasındaki sırat köprülerini, mümkün olduğu kadar emniyet, selâmet ye sağlıkla aşmak mümkün olabilecekti.

Bugün için dünyanın hemen hiç bir yerinde, bizdeki hızda ve ölçüde görülmemiş bir imar hareketine rastlanmıyacağına, rastlanması mümkün olmadığına göre, moda yaratıcılarının, "Füze Modası" ile bilhassa Türk kadınlarını düşünmüş olmaları, yalnız bir tahmin sayılmazdı.

Böylece; bütün dünya kadınları "Füze Modası" ile, 1960 yılında hürriyete yelken açmış sayılırlardı.

"Füze" nin özellikleri

Füze Modası" adımları frenliyen bütün hatları kaldırıyordu. Küçük elbiseler de moda yaratıcıları tarafından sürgün edilmişti. 1960 kadını kostüm giyecekti. Bu kostüm, elbette erkeklerin giydiklerinden tamamen ayrı tarzdaydı. Kadınlığı gölgelendirmeyecek şekilde son derece değişikti. Yerine göre dö - piyes, rob - süeter, kostüm - marinier, gündüz tayyörü, gece tayyörü oluyordu. Bunlar için her çeşit kumaş kullanılabilirdi. Yünlü surah, ipekli, lame, gipur gibi. Fakat yapılacak olan daima kostümdü ve iki parçadan meydana geliyordu: Etek + bolero, etek + marinier, etek + tünik, etek + bluz, etek+kısa ceket, furo + kısa ceket.

Füze hatlarıyla 1960 modası, kadınların her türlü giyim arzularını yerine getirmektedir. Bu modanın en büyük özelliklerinden biri, eteklerin, uçlara doğru genişlemesiydi. Fakat dar etekler, bu modada tamamen kaldırılmış da değildir. Hattâ eteklerin uzamamasına rağmen, buna bir hazırlık gibi görünen etek kıvrımlarının biraz üstünce çepçevre el işleri, pasmanteri mevcuttur. Bunları, moda yaratıcıları kadın bacaklarının esprisi olsun diye yapmışlardır. Bu yıl pek gözde olan plise bütün çeşitleriyle hemen hemen her cins elbisede kullanılacaktır. Otoriteler, plisenin kadınların bacaklarını daha cazip gösterdiği kanaatindedirler. Galiba geçen yıl takılan kolların da bu yaz çıkartılması gerekecekti. Zira bütün elbiseler hemen hemen kolsuzdu. 1960 yılının en büyük özelliklerinden biri de, ağır kumaşların gayet sade dikilmesiydi. Beller, gene yer değiştirmiş, kalçaların üstüne inmişti. Aksi halde, kemerler bellerin üstünde gayet bol bir şekilde bağlanmaktaydı. Habille elbiselerde gene neler dikkati çekiyor ve çoğu zaman ortalarında ya bir iğne veya bir gül bulunuyordu.

Mantolar.

Mantolara gelince; Mantolar kış modasını takip etmektedir. Yalnız ılık havalarda giyileceği için, daha sade bir hava verilmişti. Nina Ricci yakasız mantoyu tercih edip, elbisenin kumaşından eşarp koymak-

Dinamik etek + Spenser
İşte sihirli bacaklar

taydı. Chanel sadeliği muhafazaya karar vermişti. Yakasız, sade mantolarını metal düğmelerle süslüyordu. Resses ve Laroch söz birliği etmiş gibi yakasız ve truakar kollu mantolarını iki, ya da üç sade, zarif düğmeyle lanse ediyorlardı. Cardin veya Lanvin Castillo'ya gelince, onlar degage yakayı truakar kolu kullanıyor, göğüs hatlarını da belirtmeği tercih ediyorlardı. Moda, artık fâzla kuptan kurtulup iyi kumaş, sade ve rahat biçimlere bürünerek kadınlara kendi havalarını kullanmaya fazlaca fırsat vermekteydi. Şunu da unutmamak gerekirdi ki modaya uyarken dikkat edilecek en önemli husus, kadının kendi havası ve hatlarını muhafaza etmesini bilmeliydi.

İşe yarayabilecek eskiler

Moda değişikliklerinin kadınları korkutup, geçen sene yaptıklarının giyilmemesi ihtimali karşısında üzülmelerine mahal yoktu. Eski elbiseleri ufak tefek değişikliklerle, 1960 modasına göre gayet kolaylıkla uydurmak mümkündü. Meselâ, düz dikilmiş etekler bir iş, sutaşla modaya uydurulabilecekti. Sonra, plise eteklerin kalçaya kadar olan kısımlarını dikip, alt tarafını serbest bırakabilecekti. Geniş nölü bir kemer, sade bir elbisenin havasını derhal değiştirebilirdi. Eski bir mantoya, yakasını çıkartıp, kontrast bir renkte yakadan yuvarlanıp, önden eteğe kadar inen, eteği de çepeçevre kuşatan bir garnitür koyulabilecekti. Bazı elbiselere nöler veya beyaz gipur dantel yaka ilave edip bu yılın modasına uydurmak mümkün olacaktı. Moda yaratıcıları yeni yıl kreasyonlarını yaparken küçük değişikliklerle eski elbiselere modaya uygun bir hava vermek hususunu da düşünmüşlerdir. Şimdi kadınlara düşen iş, elbiselerini teker teker elden geçirip, onları masrafsızca yeni modaya göre düzenlemektir.

1960'ın renkleri

Şimdiye kadar renklerin birbirleriyle bu derece kaynaşıp karıştığı görülmemişti. Bu öyle bir renk tufanı, öyle bir kompozisyondu ki milletlerarası bayrakları yapan desinatörler bile bu kadarına cesaret edip, zeytin yeşiliyle siklameni, cam göbeğiyle erik yeşilini, bejle şeker pembesini, çilek rengiyle moru, sütlü kahveyle beyazı, kavun içiyle maviyi bir arada kullanamamışlardı. Canlı renklerin bütün parlaklıklarıyla ortaya çıkıp birbirleriyle rahatça kullanılması yeni buluşlara yol açmıştı. İşte en yenisi ve orijinali: Canlı renkli gipür garnitürler! Artık gipürler sarı yeşil, kırmızı, ve saire olabiliyor. Bu yeni tarz gipürleri, Cardin ekseri yakalarda, Griffe şapkalarda Dior ise korsajda, daha önemlisi ve orijinali gece tayyörlerinde kullanıyorlar. Onların iddiasına göre, bu fevkalâde buluş kadınların, kadınlığını, zarafetini arttırıyor. Aynı kaynaktan gelme diğer bir yenilik de sire satenin tekrar sahneye çıkmasıdır. Sire saten de, gipür gibi Garnitür olarak kullanıyor, Balenciaganın elinde tayyörlerin kalçaya gelen kısımlarını süslerken, Chanel'de dümdüz dikilmiş dantel elbiselerin dekoltelerinde nö oluyor.

Bu renk cümbüşünde aracılık etmesi istenirmiş gibi deri garnitürler de kullanılıyor. Hem de Dior, Chanel, Cardin, Heim, Gres gibi büyük terziler deriye sâdece palto yakalarında değil, tayyör ve hattâ elbiselerde de yer veriyorlar.

Dior'un Masinieri
Hususiyeti: Rahatlık

C E M İ Y E T

Ayla Gedik ve Turhan Akarca evlenme törenlerinde
Şahane düğün

İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedikin kızı Ayla Gedik ile Muğla milletvekili Turhan Akarcanın nikâh ve düğün törenleri cuma gecesi Ankara Palas salonlarında yapıldı. Bu düğün için, Ankara Palas önünde park yapan arabaların çoğu valilere aitti. Başta İstanbul, Adana ve Trabzon valileri olmak üzere birçok vali İçişleri Bakanına bağlılıklarını bildirmek için bu mesut günden faydalanmışlardı. D.P. milletvekillerinin bir çoğu da davetliler arasındaydı. Cumhur Başkanı Bayar, B.M.M.B. Koraltan, Fatin Rüştü Zorlu, Ethem Menderes, Halûk Şaman, Tevfik İleri, E-sat Budakoğlu, Atıf Benderlioğlu, İzzet Akçal, daha doğrusu Ankarada bulunan bütün bakanlar ile eşleri, bazı elçiler, garnizon komutanı ve generallerin katıldığı düğün gerçekten D.P. li bir bakan kızına yakışır düğün töreniydi. Yüzü hiç gülmeyen Dr. Gedik, saat yirmi kırkbeşte, kızı kolunda olduğu halde salona girdiğinde, ilk defa olarak biraz gülümsüyordu. Mavi salonda, Bayar ve Koraltanın şahitlikleriyle kıyılan nikâhtan sonra tebrikler başladı. Bu çok kalabalık düğünün de tebrikleri saatlerce sürdü. Hepsi birbirinden şık bakan hanımları, renkli bir demet halinde ortadaki bir masanın etrafında oturuyorlar, fotoğrafçılara, sinemacılara poz vermeği asla ihmal etmiyorlardı. Hırdavatçılar çarşısında ayağına basılan Başbakan Menderes, hâlâ iyileşememişti. Doktor kan oturan ayağı tedavi için bir lâstik çorap vermişti ama Başbakanın yorulmamasını da tavsiye etmişti. Bayan Menderes yalnız gelmişti. Maliye Bakanı Polatkan da düğünden bir gece önce Eskişehire seçmenleriyle temasa gitmiş, dönmemişti.

Milletvekilleri büyüklü küçüklü gruplar halinde birleşip seçim dedikodusu yapıyor, bazıları Cumhur Başkanı locasının önünde arz-ı tazimat için nöbet tutuyordu. D.P. nin nabzı, bu düğünde atıyordu sanki. Gelin ve damattan çok seçimlerin Mayıs sonunda mı, sonbaharda mı yapılacağı meselesi konuşuluyordu. Başbakan düğünde olmadığı için bu soruyu doğru şekilde cevaplandırmak elbette mümkün değildi. Düğün saat ikiye kadar sürdü. Kavaklıderede Menderesin şimdi bir elçiliğe kiralanan köşkünün karşısındaki evlerine giden yeni evliler dinlenmeğe pek vakit bulamadılar. Ayla Akarca İtalyadan getirdiği güzel gelinliğini çıkarıp bir seyahat kıyafeti giydi. Sabah erkenden kalkan bir uçakla da balayı seyahati başladı.

*

30 uncu yılını dolduran bankacılar için, İş Bankası bir tören düzenledi. 30 yıllık bankacılar Ankaraya toplandılar. Bu mesut hadise yüzünden Umum Müdür Ahmet Dallı başka işlerle uğraşmağa vakit bulamadı. 30 yıllık bankacılara verilen ziyafette eski İş Bankacı Bayar da bulundu. Fakat madalya almak bazı bankacılara pek uğurlu gelmedi. İçlerinden biri bir kalp krizi geçirip hastahanelik oldu.

*

Tahran Elçiliğinden çok hoşlanan general İzzettin Aksalur ile eşi Romanyaya tayin edildikleri için çok üzüntüdeler. Ankaradaki yakın dostların devlet büyüklerine yaptıkları ricalar netice vermedi, büyükelçi ile eşi Tahrana veda ettiler. İzzettin Aksalur kara yoliyle, Mehveş Aksalur da Beyrut üzerinden yurda dönüyorlar. Tahranın yeni büyükelçisi Mahmut Dikerdem de Ankaradaki dostlarına veda ediyor. Süreyya pavyonuna sık sık uğrayan genç Büyükelçinin, şimdi muhalefete geçen eski dostlarına hiç selâm vermediğini görenler hayret ediyorlar.

*

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile eşi geçen hafta Hariciye Köşkünde Genel Sekreter Selim Sarper şerefine bir kokteyl verdiler. Bu kokteylde bulunanlar, bakanla genel sekreter arasında soğuk bir hava estiğini farketmekte gecikmediler.. Türk diplomatlarının başbaşa verip, kara kara düşündükleri başka bir mesele de tayinlerle ilgiliydi. Bakan, listenin yarısını imzaladığı için hiç kimse durumundan emin değildi. Seçimler olursa, tâyinler büsbütün geri kalacak diye umumi bir korku vardı.

*

Cumartesi sabahı, Yeşilköyden kalkacak uçağın yolcuları, kalkış saatinin geçtiğini görünce hafifçe telâşlandılar. Acaba teknik bir arıza mı vardı? Biraz sonra arızanın teknik değil politik olduğu anlaşıldı. Uçak, Ulaştırma Bakanı Şem'i Ergini beklemek yüzünden gecikmişti. Bakan gelince kalktı.

KİTAPLAR

Eski Türk Sanatları

(Halûk Y, Şehsuvaroğlunun tarihi sohbetleri, Varlık yayınları 747, Büyük cep kitapları serisi 158, İstanbul Ekin Basımevi 1960, 96 sayfa 200 kuruş.)

Halûk Şehsüvaroğlu yaşayan tarihçilerimiz arasında bilhassa üslûbundaki zerafet ile temayüz etmiştir. Son derece tatlı ve sürükleyici bir anlatış tarzı "Tarihçi Gözüyle Atatürk" adlı eseri bu hususu isbat etmişti.

Eski Türk Sanatları adlı kitap bir seri sohbet yazısından meydana gelmiştir. Ancak bu sohbetler öyle sohbetlerdir ki, her yazıyı okuduğunuzda tarihimize ait bilinmeyen veya pek az bilinen bazı hadiselere ışık tutulduğunu görürsünüz. Şehsüvaroğlunun sohbetleri, mahalle kahvesinde oturmuş bir ihtiyarın anılarından meydana gelmiş lâf kalabalıkları değildir. Şehsüvaroğlu her ne kadar kitabındaki yazılara tarihi sohbetler demişse de, bu kitabın daha doğrusu makalelerin hazırlanmasında ciddi bir tarihçi olarak hareket etmiştir.

Şehsüvaroğlunun daha önce gazetelerde de yayınlanmış olan makalelerini bir araya getiren Varlık Yayınevi temenni edilir ki bundan sonra da bu tip kitaplara yayınları arasında yer versin. Hattâ daha iyisi, güzel sanatların muhtelif dalları, için yaptığı yayın serilerinin arasına bir de tarih yayınları serisi koysun.

Osmanlı devri tarihi, bilhassa sanat tarihi hakkında son derece enteresan ve araştırma mahsulü bilgileri bir araya getiren "Eski Türk Sanatları" adlı kitapta yer alan 18 makalenin adları şunlardır: Eski saatlere dair, Tarihî Şahsiyetlerimizin değerli portreleri, Londra Müzelerinde Fatihin ve Kanunînin portreleri, Deniz Müzesindeki muhteşem kadırga, 19. Asırda Boğaziçinde sahilsaraylar, 19. Asırda tasvir sanatının İstanbulda yayılması, Topkapı Sarayı resim galerisi, Eski çekmecelere dair, Musikimize dair, mehterhane ve serhad türküleri, Boğaziçi yalıları, Mühürcülük sanatımıza dair, kaşıklara dair, Eski yüzükler, Kaleme dair, Şair Leyla Hanım...

Makalelerin adlarından da anlaşılacağı gibi Şehsüvaroğlu, Güzel Sanatlar alanında atalarımızın meydana getirdikleri eserleri tarihimizin tozlu vesikaları arasından bulup gün ışığına çıkarmakta, resim, heykel. müzik, mimari gibi sanat kollarındaki eski Türk çalışmalarını okuyuculara sunmaktadır.

Meselâ İstanbul deniz müzesindeki 40 metre boyunda 5.70 metre genişliğinde ve 2.40 metre derinliğindeki gerçekten muhteşem kadırgayı tesadüfen görüp duyan bir insan elbetteki bu 140 tonluk teknenin tarihini merak edecektir. 144 kişilik kayıkçılar takımı ile günümüzün tenezzüh motorlarının sürati seviyesinde bir sürate sahip olabilen bu üzeri necef ve akik taşları ile süslenmiş kadırga neyin nesidir? Bu bir zamanlar sıtmaya iyi geldiği inancı ile tahtaları küçük küçük parçalar halinde halk arasında ilâç diye kullanılan gemi ne zaman yapılmıştır? Nerelerde ne diye kullanılmıştır? Müzeye nereden gelmiştir? Kaç defa tamir görmüştür vs... Bütün bu suallerin cevabı Şehsüvaroğlunun Eski Türk Sanatları adlı kitabının 25. sayfasındaki Deniz müzesindeki muhteşem kadırga başlıklı yazıda yer almaktadır. Bir sohbet havası içindeki bu yazı bir tarih anahtarıdır.

Kitapta yer alan diğer yazılar da teker teker başlıklarından anlaşılabileceği gibi hep böyle enteresan mevzulara dokunmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse Haluk Şehsüvaroğlunun Eski Türk Sanatları adlı kitabı "mutlaka" okunması gereken "umumi bilgi" kitaplarından biridir.

Seçilmiş 1001 Bilmece

(Hazırlayan: Ferhat Sılacı, Altın Eserler Yayınevi, Apa Ofset Basımevi, İstanbul 1960. 144 sayfa 300 kuruş.)

Ferhat Sılacı folklor araştırmaları yapanlar arasında adı duyulan bir kişidir. Ancak Seçilmiş 1001 Bilmece adlı kitabını baştan aşağı ciddi olarak tarayıp, okuduğunuzda, Sılacı için ciddi bir araştırıcı demek çok zor. Üstelik Ferhat Sılacı çok da iddialı. Kitabının başına yazdığı önsözde, "Şiirleriyle, resmiyle, heykeliyle.... Modern sanat anlamak mı istiyorsunuz, kitabımı her halde okumalısınız" diyor. Kitabı okuyorsunuz, bırakın modern sanatı anlamayı, modern sanatla alâkalı en ufak bir nokta bile bulamıyorsunuz. O zaman da ister istemez yazarın araştırıcılığı hususunda şüpheye düşüyorsunuz. Hele kitapta yer alan bazı bilmeceler var ki, bunları ömrünüz boyunca duymamışsınız. Bu işle uğraşanlara soruyorsunuz, onlarda duymamışlar. O zaman gayrı ihtiyarî acaba bu bilmeceleri kitabın yazarı kendisi mi imal etti diye düşünüyorsunuz.

Ferhat Sılacı bilmecelerini alfabetik sıraya göre düzenlemiş. Yani cevabı "a" harfi ile başlayan bilmecelerle başlayan kitap "z" harfi ile verilen cevaplara kadar uzayıp gidiyor. Bu bilmecelerin içlerinde çok güzelleri de olduğunu itiraf etmek lâzım.

Seçilmiş 1001 Bilmeceden verilecek birkaç misâl kitabı daha yakından tanımak imkânını verecektir. İşte misâller: "Bir acayip kuş gördüm - Yerde yürür izi yok - Eti haram, sütü helal - Boğazladım kanı yok"

Sıra sıra durmuşlar - Hak yoluna girmişler - Vakti gelmiş ermişler - Sararmışlar solmuşlar""

"Karadır katran değil - Sarıdır safran değil - Kanatlıdır kuş değil - Boynuzludur koç değil"

"Taştandır demirdendir - Yediği hamurdandır - Bütün dünyayı doyurur - Kendi doymaz nedendir"

"Sakalı var sözü geçmez - Pek uzağı gözü seçmez - Kara nohut eker gider - Taştan taşa seker gider - Akça suyun içerler -Şeytan deyip geçerler"

"Sıra sıra söğütler - Birbirini öğütler - Dil bilmez kelâm söyler - Bunu bilsin arifler"

"Dışı katık - İçi kütük"

Adı "Seçilmiş 1001 Bilmece" olmasına rağmen içinde 821 bilmece bulunan kitaptan yukarıya alınmış olan bilmecelerin karşılıkları sırasıyla şunlardır: Arı, Buğday, Çekirge, Değirmen, Keçi, Telgraf, Zeytin.

Modern sanatlara değil ama, bilmeceye meraklı olanlar bu kitapta daha bu tip bir hayli gerçekten güzel bilmece bulabilirler.

TİYATRO

Bursa

Ramazan ve Tiyatro

Bir vakitler Ramazan ayı, tiyatronun bayram ayı idi. Temaşa hayatımızın -Beyoğlu semtine geçmeden önce- Şehzadebaşı tiyatrolarına inhisar ettiği Meşrutiyet ve Mütareke yıllarını hatırlayanlar, bunun ne demek olduğunu çok iyi bilirler. Bütün bir yıl devamlı bir seyirci topluluğu bulamıyan çeşitli tiyatro toplulukları, Ramazan ayını dört gözle beklerler, en kuvvetli kadrolarını, en güzel eserlerini Ramazan ayı için hazırlarlar, maddi ve manevi bütün kazançlarını da Ramazan temsillerinde bulurlardı. Çünkü Ramazan ayı âdeta tiyatro ayı idi. Yalnız Ramazan boyunca her akşam devamlı temsiller verilebilir, bir eserin üst üste beş on kere oynanması mümkün olur, yalnız Ramazan ayında tiyatrolar seyirci ile dolup taşardı. Teravih namazından çıkanların, Sahur topları atılıncıya kadar serbest, ve ekseriya uyanık, geçirdikleri zamanın birkaç saatini alan en temiz eğlencesi tiyatro idi. Onun için eski Ramazan gecelerini tiyatrosuz, eski tiyatrolarımızı da Ramazansız bırakmamak hemen hemen imkânsız gibidir.

İnkilâb ve Cumhuriyet yıllarında din ile dünya işleri birbirinden ayrıldıkça, tiyatronun da Ramazanla pek ilgisi kalmadı. Tiyatro salonları, Ramazan ayının dışında kalan aylar boyunca da seyirci bulmıya, dolup taşmıya başladı. Bir eserin beş, on kere oynanabilmesi bir hadise sayılırken, üstüste yüz, yüz elli kere oynanan, eserler oldu. Fakat son yıllarda, din işleri yeniden dünya işlerine karıştırılmıya başlanalı beri, Ramazan ayının tiyatroya tesir ettiği görüldü. Bu tesirin, bu yıl daha da kuvvetli olduğu görülüyor. İşin garibi, kırk yıl önce tiyatronun lehine olan bu tesir bugün tamamiyle aleyhinedir. Yani, Ramazan tiyatroya seyirci getireceğine, tiyatronun seyircisini azaltmaktadır. İstanbulda olsun, Ankarada olsun, resmi ve hususi tiyatroların seyirci sayısında, Ramazan ayı devamınca, hissedilir bir eksilme olmuştur.

İstanbul ve Ankarada hissedilir bir hal alan bu tesir, daha küçük, daha sofu şehirlerimizde daha da ağır basmaktadır. Geçen hafta sonunda, hafta tatilini Bursada geçirmiye giden bazı İstanbullular, Devlet Tiyatrosunun Bursada açtığı ve üç yıldan beri devamlı olarak faaliyette bulundurduğu Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunda sahneye konulan -prömiyeri de orada verilen- bir Moliere komedisini görmeğe gittikleri zaman, salonun yarı yarıya boş olduğunuüzülerek gördüler. Bunun sebebini araştırınca, Bursada, Ramazan ayında, halkın tiyatroya gitmekten hoşlanmadığını, Moliere'in komedisinden önce temsil edilmiş telif bir dramın, Ramazan dolayısıyla, iki, üç sıra seyirciye oynanmış olduğunu, halkın teravih namazından sonra gelebilmesi için temsil saati yarım saat ileriye alındığı halde, bu tedbirin de müsbet bir netice vermemiş olduğunu öğrendiler.

Vefik Paşanın ruhu

Adını taşıyan ve bir asra yakın bir zaman sonra bu güzel şehri -her şehrimize nasibolmıyan bir binada tiyatro sanatının nimetlerine kavuşturmuş olan- bu tiyatronun yarı boş kalması, lâyık olduğu geniş ilgiyi görmemesi herkesten çok -ilk kurucusu olan- Ahmet Vefik Paşanın ruhunu rahatsız etmiş olmalıydı. Çünkü Bursa Tiyatrosu, tiyatro tarihimizdeki önemli yeri ve rolü bir yana bırakılsa bile, gerçekten sahibolduğumuz en güzel tiyatro salonlarından biridir. Ankaradaki Büyük Tiyatro -Opera- binası istisna edilirse, sevimli antresi, geniş fuayyesi, rahat koltukları, mükemmel akustiği, her esere elverişli sahnesi, malzeme kıtlığında onarılmış olduğu halde çok zevkli, iç açıcı dekorasyonu, hele açıldığından beri müdürlüğünü yapan Ragıp Haykırın bir sanatkar titizliği ile devam ettirdiği örnek bakımı, her köşesi sabun ve kolonya kokan pırıl pırıl temizliğiyle Bursadaki Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu, bir eşi daha olmıyan bir tiyatrodur. Böyle bir salonda temsil seyretmek, büyük şehir seyircilerinin hasretini çektikleri ayrı bir zevktir.

Bursada "Kibarlık Budalası"

A. Vefik Paşanın kemikleri sızladı

Fakat yalnız güzel, temiz, zarif bir salon, yalnız rahat koltuklar bir tiyatroya seyirci çekmiye yeter mi? Oynanan eserlerin, bu eserlerde oynıyan sanatkârların da kuvvetli olmaları, seyirciyi tatmin etmesi icabetmez mi? Elbette! Yalnız Bursalıların bu cihetten hiçbir şikâyetleri olmasa gerektir, çünkü tiyatroları bir Devlet Tiyatrosudur. Burada oynanan eserler, daha önce Ankarada oynanmış aylarca afişte kalmış, tutunmuş eserlerdir. Aktör kadroları da, bu eserleri Ankarada oynamış olan aynı kadrolardır. Üstelik Bursaya, oynadıkları rolleri iyice "pişirmiş" olarak gelmekte ve Bursa seyircisinin karşısına tamamiyle "oturmuş" temsillerle çıkmaktadırlar.

O halde?.. Öyle anlaşılıyor ki, Bursadaki Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunun seyirci bakımından karşılaştığı güçlükler, daha çok, Bursada bir tiyatro zevkinin, bir tiyatro alışkanlığının henüz yerleşmemiş olmasından ileri gelmektedir. Ahmet Vefik Paşanın seksen küsur yıl önce şahsi gayretiyle kurduğu, nüfuzunu -belki biraz da bastonunu- kullanarak devam ettirdiği Bursa tiyatrosu, onun Hüdâvendigâr vilâyetinden ayrılmasıyla kapanmamış, yahut kısa bir müddet sonra tekrar açılmış, faaliyetini devam ettirmiş olsaydı, elbette bugün böyle bir durumla karşılaşmazdı. Fakat Bursanın tiyatro ile bağı, bir ihtiyaç halinde kendini hissettirecek kadar uzun ömürlü olamadan kopmuş, sonradan bu bağı tazeleyecek bir himmet sahibi de çıkmamıştı. Nihayet üç, dört yıl önce Muhsin Ertuğrulun Bölge Tiyatroları plânı içinde ve İhsan Sabri Çağlayangil gibi uyanık bir Valinin gayretiyle ihya edilen bu tiyatro, tarihi adından başka, kökleşmiş bir sahne sanatı geleneğine dayanmamaktadır. Onun için, bu tiyatroyu Bursaya kazandırmış olanların, o güzel salon seyirci ile dolup taşıncaya, bilet gişesinin önünde kuyruklar oluncaya kadar gayreti elden bırakmamaları, Ahmet Vefik Paşa merhumun -tiyatrosu ile bera-

Biliyor muydunuz?

D. TİYATROSU U. MÜDÜRÜ CÜNEYT GÖKÇER bazı tetkik ve temaslarda bulunmak üzere Almanyaya gitmiştir. On gün kadar sürecek bu seyahatinde Gökçer, önümüzdeki mevsim repertuarı ile ilgili olarak, Alman sahnelerinde oynamakta olan bazı piyeslerin temsillerini görecek, bu arada, D. Konservatuarının kuruluşunda büyük emeği geçmiş olan ünlü Alman bestekârı Paul Hindemithin bir operasının prömiyerinde bulunacaktır.

İSTANBUL OPERASININ TEMSİLLERİ başarıyla devam etmektedir. Leylâ Gencer, ilk temsillerden sonra, davetli bulunduğu Moskova Bolşoy Operasında "La Traviata"yı oynamak üzere, Kopenhag yoluyla, Rusyaya hareket etmiştir. Diğer taraftan birkaç temsile iştirak etmek üzere İtalyadan gelmiş olan Orhan Günekin mevsim sonuna kadar İstanbulda kalmayı ve "Tosca" daki Scerpia rolünü oynamayı kabul ettiği söylenmektedir. İstanbul Operasının bu yaz İzmire giderek Fuardaki Açıkhava tiyatrosunda bir seri temsiller vermesi hususunda İzmir Belediyesiyle bir anlaşmaya varıldığı öğrenilmiştir.

D. OPERASI U. MÜDÜRÜ NECİL KÂZIM AKSES Rusyadan döndü. Umum Müdürün bu seyahatinden sonra, Rus bale ve opera sanatkârlarının memleketimizi daha sık ziyaret etmelerinin, buna mukabil, Leylâ Gencerden sonra, daha başka sanatkârlarımızın da Moskovaya davet edilmelerinin mümkün olacağı tahmin edilmektedir.

D. OPERASININ İSTANBUL TURNESİ 5 - 14 Nisan arasında yapılacak. "Luçia", "Salome" ve "Othello" operalarının temsil edileceği bu turneye Devlet Operası tam kadro ile çıkmaktadır. İstanbulda Şan sinemasında verilecek temsillere, misafir İtalyan tenoru Roberto Turrini'den başka Ferhan Onat, Ayhan Aydan, Suna Korad, Sevda Aydan, Neriman Esi, Şadan Candar, Nihat Kızıltan, Özcan Sevgen, Doğan Onat, Hilmi Girginkoç, Savni Subaşı ve İsmet Kurt da katılmaktadırlar. Bu turnenin D. Operasına 400.000 liraya malolacağı tahmin edilmektedir.

İ. ŞEHİR TİYATROSUNDA "FAZİLET ECZANESİ" piyesinin temsiline başlandı. Haldun Tanerin yeni telif piyesi, Komedi bölümü olarak kullanılan, Yeni Tiyatroda, Ulvi Uraz tarafından sahneye konulmuştur. Ulvi Uraz, eserin başrolünü de oynamaktadır.

ANKARADAKİ 5. DEVLET SAHNESİ nisan ayı sonlarında açılacak. Yeni Sahne adıyla faaliyete geçirilmesi düşünülen -eski 5. Tiyatro- yeni tiyatronun salon ve sahne tadilâtı tamamlanmak üzeredir. D. Tiyatrosu sanatkârları, Yeni Sahnenin ilk eseri olarak seçilen Albert Camus'nün "Caligula" piyesinin provalarına başlamışlardır. Bu eserde başrolü Kerim Afşar oynayacaktır.

ber metodlarını da ihya etmekten çekinmiyerek- ruhunu tam manasıyla şadetmeleri pek isabetli olacaktır.

Haykıran "Kibarlık Budalası"

Bursada, yarı boş bir salon karşısında oynanan yeni eser, Moliere'in "Kibarlık Budalası"dır. İşin garibi, bu eser Bursaya Ankaradan gönderilmemiş, Bursada hazırlanıp sahneye konulmuştu. Aynı eser Ankarada, Tatbikat Sahnesi zamanında, oynanmış olmakla beraber, Devlet Tiyatrosu tarafından ele alınmamış ve yeniden sahneye konulmamıştı. Bursa Tiyatrosunun sevimli ve sanatkar müdürü Ragıp Haykır, müdürlük vazifesini hakkıyla yerine getirmek ve pek sevdiği tiyatrosundan ayrılmamak için, Ankarada çıkarılan, sonra İzmir ve Bursayı dolaşan eserlerde vazife alamıyor, bu yüzden de üç yıldır sahneye çıkamıyordu.

Bursada "Kibarlık Budalası" Ali Süha Delilbaşının, klâsikler serisinde çıkmış olan, temiz ve akıcı tercümesinden oynanmaktaydı. Dekor ve kostümleri Turgut Zaim tarafından çizilmiş, Ankarada Devlet Tiyatrosu atölyelerinde gerçekleştirilmiş. Reji de, Carl Ebert'in eski mizansenine göre, Ragıp Haykır tarafından yapılmış.

Bu şartlar altında verilen yeni "Kibarlık Budalası" rejiden yana başarılıydı. Ragıp Haykır, hocası Ebert'in mizansenine ana hatlarıyla sadık kalmakla beraber, teferruatta onu süslemeyi ihmal etmemişti. M. Jourdain'in, Felsefe Hocasının yardımıyla, Markize yazmayı düşündüğü ve havada kaleme aldığı aşk mektubu sahnesi buna güzel bir örnektir. Sonra Moliere'in, hele "Kibarlık Budalası" gibi güldürmek için yazdığı bir eseri, muhafazakâr bir görüşle, ciddi oynatmıya kalkmayıp, ölçülü, canlı ve renkli bir "fars" havası içinde vermeği tercih etmiş olması da Ragıp Haykırın eseri doğru "gördüğünü", iyi "duyduğunu" açıklıyordu.

Dekor ve kostümlere Turgut Zaimin usta ve renkli fırçası, devrin üslûbunu, havasını vermekte güçlük çekmemişti. Yalnız erkek kostümlerinin zenginliği yanında, kadın kostümlerinin sönüklüğü dikkati çekiyordu. Hele Dorimene gibi şuh bir Markizin, ne kadar mütevazı olursa olsun, Madam Jourdain gibi zengin bir burjuva hanımının çok daha ağır, zengin kostümlerle sahneye çıkarılmaları gerekirdi.

Sahnedeki Oyun

Bursadaki "'Kibarlık Budalası" oraya "Yalan" kadrosuyla gitmiş olan Devlet Tiyatrosu sanatkârlarıyla çıkarılmış, bu bakımdan da çok kuvvetli bir tevziata kavuşamamış olmakla beraber güzel oynanıyor.

Piyesin belkemiği olan M. Jourdain'i -Moliere'in bizzat oynadığı bu rolü- Ankaradaki "Çöpçatan" danberi sahnede göremediğimiz Ragıp Haykır, uzun bir sahne tecrübesinin ve olgunluğun verdiği rahat, ölçülü bir kompozisyonla oynuyordu. Jourdain'e, bütün görgüsüzlüğü içinde, tatlı, sevimli bir çehre vermiye muvaffak oluyor ve alaturkalığa düşmüyordu.

Madam Jourdain'de Refika Özbayer temkinli oyunu, temiz diksiyonu ile ilgi çekiyordu. Jourdain'in kızı Lucile ile sevgilisi Cleonte rollerinde Gülcan Öçalır ile Nihat Akçan sevimli bir çift oluyorlardı ama yeteri kadar istekli, canlı bir oyunları yoktu. Dorimene'i Suzan Ustan zarif bir oyunla, gelişmiş bir sahne rahatlığı ile oynuyordu. Cleonte'un uşağı Coviellede Çetin Köroğlu temsilin en başarılı tiplerinden birini canlandırıyordu. Büyük ve ağır rollerden sonra, Moliere'in yaratmakta usta olduğu bu, efendilerinden akıllı ve becerikli uşağı, zevkle, neşe ile, severek oynıyor, onun içinde muvaffak oluyor ve zevkle seyrediliyor.

Diğer rollerden Müzik Hocasında Turgut Sarıgöl Talebesinde Esat Tamer, Dans Hocasında Erdoğan Göze, Felsefe Hocasında da Orhan Aral iyi etüt edilmiş tipler çiziyorlar ve karikatüre kaymadan seyirciyi güldürüyorlardı.

SİNEMA

Filmler

Biraz hareket!

Haftalardır sıra işi filmler oynanmakta olan İstanbul sinemalarında, geçtiğimiz hafta sonunda durum oldukça değişmişti. Sinemalardan ikisinde savaş üzerine bir film; birinde realist temayüllü, denizcilerle ilgili bir kordelâ; ikisinde bir Amerikan dehşet filmi; birinde ise Mau Mau ayaklanmasını kendisine konu alan başka bir eser göstermekteydi. Filmler gerçi değerce pek büyük bir önem taşımamaktaydılar ama, ele aldıkları konular epey ilgi çekiciydi.

Gerçekçi olmağa çalışan bir İngiliz filmi olan "Kahraman Kaptan - Sea Fury", İspanya'nın bir köyünde çekilmişti. Filmin rejisörü, bir zamanlar Mc Carthy'nin başkanlığını ettiği ünlü Komite ile başı derde girdiğinden İngiltere'nin yolunu tutan Amerikalı bir rejisör, C. Raker Endfield'ti. 56 yaşında olan Endfield Amerika'da "Yeraltı Hikayesi - Underworld Story" ile "Sound of Fury - Korku Sesi" adlarını taşıyan iki filmiyle ilgi çekmiş, İngiltere'ye geçtikten sonra da üç film daha çevirmişti. Bu filmlerde, Jules Dassin, Joseph Losey gibi Amerikan rejisörlerinin kaba kuvvete büyük yer veren; cinsiyet, sınıf ayrılığı, toplum düzeninin bozukluğu gibi noktalar üstünde duran anlatım özelliklerinin tesirlerini görmek kabildi. "Kahraman Kaptan" da hemen hemen aynı özellikleri taşıyordu. Ele küçük bir İspanyol köyü alınmış, burada yaşıyan ve çoğu Römorkörlerde çalışan gemiciler; eski bir römorkörün kaptanı (Victor Mc Laglen) ve kızını (Luciana Paluzzi) kaptana peşkeş çekerek, kendisine menfaat sağlamağa çalışan bir baba (Roger Delgado) nihayet; kızın başını beladan kurtaracak yakışıklı bir gemi birincisi (Stanley Baker) filmin belli başlı kişilerini teşkil etmişti. Rejisör zorlama bir realizm eseri olan filminde yarım bir başarı sağlamış sayılabilirdi. "Kahraman Kaptan"ın en cazip taraflarından biri ise, geçenlerde ölen Victor McLaglen'i doyasıya seyirci karşısına çıkarmasıydı. John Ford'un "Muhbir - The Informer" inden (1935) bu yana sinemanın kendi başına özellikler taşıyan oyuncularından birisi olan Mc Laglen, belki de her filminde kendi kendisini tekrar etmesine rağmen, "Kahraman Kaptan"da baştan sona kadar ilgiyle seyredilebiliyordu.

"Krallar Önde Gider"

Amerikan sinemasının western'cisi Delmer Daves'in imzasını taşıyan "Krallar Önde Gider - The King Go Forth" ise, konusunu bir "best seller" den almaktaydı. İşin doğrusu, romanda olduğu gibi, filmde; savaş, ırk tefrikciliği konularında Amerikan aydınlarının ağzında çiklet olan çeşitli fikirlerin yeniden piyasaya sürülmesi sonunda, ortaya pek de önemli bir şeyin çıkarılamadığıydı. Film, İkinci Savaş sırasında Fransız Rivierasın'da cephelenen bir Amerikan birliğine mensup iki kişinin -Tony Curtis ile Frank Sinatra- babası zenci olduğundan Amerika'yı terketmek zorunda kalan bir genç kızla -Natalie Wood- olan aşklarını anlatmaktaydı. Zencilerden pek hazzetmiyen Amerikalılardan biri -Frank Sinatra- kendilerini üstün ırk olarak kabullendirmek sevdasıyla savaşan Almanlarla çarpışırken hâlâ, siyahların da beyazlar kadar saygı değer olduğunu anlıyamamakta, sevgilisinin babasının zenci olmasını hazmedebilmesi için aradan tam bir hafta geçmesi gerekmekteydi. Gününü gün etmeğe bakan öteki Amerikalıysa, genç kızın durumunu anlayışla karşılıyormuş gibi görünüyorsa da, sonradan foyası ortaya çıkınca işler iyice karışıyordu. Daves bu yer yer sıkıcı, yer yer budalaca hikâyeyi anlatmak için iki saat çırpınıyor, meydana doyurucu bir film koyamıyordu. Bununla beraber bilhassa bazı savaş sahnelerinde bir dokümanter filmine uygun denecek kadar realist bir mizansen tatbik edilmişti.

Filmde üzerinde durulabilecek diğer bir nokta da, Tony Curtis'in oynadığı "fırsata insan" tipiydi. İnsanı kısa zamanda kendisine bağlıyabilen, anlayışlı görünen davranışlarıyla kolayca çeşitli kimseleri aldatan şımarık Amerikalıyı, Tony Curtis ustalıklı bir şekilde canlandırmaktaydı. Amerikalı kızın annesini oynıyan Leora Dana da, rahatlık ve sadeliğiyle anılmağa değecekti.

"İnsan Avcıları"

Amerika'nın bir zamanlar kendisinden çok şeyler beklenen rejisörlerinden olan Richard Brooks'un "İnsan Avcıları - Something of Value" adlı filmi, uzun bir süre Kenya'yı birbirine katmış olan Mau Mau hareketini anlatmaktaydı. Bazı filmler de, daha önce aynı konuyu ele almışlardı. Meselâ İngilizlerin "Sihamba"sı bu ayaklanışı bir cins vahşet olarak göstermiş, elden geldiğince aleyhte bir tutuma bürünmüşlerdi. Sosyal hâdiseleri inkâr etmenin yanlış olacağı görüşüyle ortaya çıkıp da, o hâdiseleri hiç ilgisi bulunmayan şekillerde yorumlayarak, yanlış hal tarzlarına varmakta rekor kıran liberal Amerikan aydınlarının tipik bir örneği olan Brooks da, filminde değişik yönlerden de olsa aynı hatâlara düşmekteydi.

Brooks'un bir zenci delikanlısının Kenyada zamanla nasıl bir Mau Mau lideri olduğunu anlatan filminin başlangıç bölümlerinde, bu memlekette

"İnsan Avcıları"ndan bir sahne
Kafestekiler, Afrikalı zencilerdir!

yaşıyan zencilerin, hem de en seçkinlerinden birisinin durumu ortaya konulmaktaydı. Yaşlı zenci, yeni doğan çocuğunu yeryüzüne ters geldi diye öldürecek kadar bilgisiz ve cahildi; en ilkel toplumların şartları altında yaşamaktaydı. Kenyada bütün zenciler aslını ararsanız fakirdiler, topraksızdılar. Brooks'a göre, gelen beyazlar "bunların dini hayatlarını, geleneklerini, sosyal ve kültürel değerlerini birer birer" yok etmişlerdi. Halbuki her sömürmenin de bir haddi vardı ve bütün dünya insanlarının ortak malı olan bilgi ile, ileri görüşlerle yavaş yavaş kaynaşmağa başlamış bulunan bazı aydın zenciler, içten içe siyah Afrikalılar arasında bir hürriyet tohumu ekmekteydiler. Aynı zamanda, Afrikanın en bereketli topraklarının, sınırsız, uçsuz bucaksız çiftliklerinin biricik sahibi olan beyazların yaşadığı hayat ile kendi yaşayışları arasında zamanla bir karşılaştırma yapmak cesaretini bulan zenciler, bazı gerçekleri de anlamağa başlamışlardı. Ama, Brooks'un anlattığı genç zencinin beyazlara karşı cephe alışının sebebi, tarihi şartların normal neticesi olan bu durum değildi. Brooks, zencinin beyazlardan nefret edişini, bir beyaz tarafından haksız olarak tokatlanmasına bağlamayı tercih etmişti.

Genç rejisörün bundan sonraki tutumu daha da enteresandı: Brooks, Mau Man hareketini önceleri Kenyalıların İngiliz sömürgecilerden bağımsızlıklarını elde etmek maksadıyla harekete geçmeleri şeklinde gösterirken; az sonra mübalâğalı bazı Mau Mau lideri tipleri çizmekte ve bu gözü dönmüş şahısların, kütleyi kanlı yollara çevirdiklerini öne sürmekteydi. Halbuki, filmin başlangıcında da ortaya konulduğu gibi, Mau Manlar cahil, bilgisiz kişilerdi. Bunların eline bir silâh verilmek istenmemekteydi. Bu derece geri şartlar altındaki bir kütlenin karşı koyması ise kaçınılmaz şekilde basit, ilkel olacaktı. En basit, en ilkel karşı koyma şekliyse, şüphesiz kan dökmekti. Mau Maular ne Gandi'nin pasif mukavemetcileriydiler, ne de karşı koymanın daha şuurlu olan şekillerini hissedebilecek kadar yetişkindiler. Ters doğdu diye kendi çocuğunu boğan Kenyalının tepkisi, kanlı bir yoldan patlak verecekti. Vahşi ormanların, acımak bilmez bir tabiatın kölesi olan Kenyalılardan, meselâ nükleer denemelerin durdurulması için Aldermostone'a protesto yürüyüşü yapan İngiliz centilmenlerinin davranışını beklemek akla bile gelmemeliydi. Afrikalı liderler de, Kenyadaki kanlı

Curtis ve Sinatra
Rejisörler yaya kaldı

yolu seçerlerken; kendi insanlarını, kendi topraklarını bilmenin neticesi olarak, zencilere uygun bir yol tutmuşlardı.

Kim iyi, kim kötü?

Brooks'un filmi daha sonra, zenci lideri (Sidney Poitier); çocuklukları bir arada geçmiş olan beyaz bir delikanlı (Rock Hudson) ile karşı karşıya getirmekteydi. Rejisör beyaz delikanlıyı "burası benim vatanım, bu topraklar benim, neden buraları terkedeyim" şeklinde konuşturmaktaydı. Bu sözlerin filme konulması bir tarafın düşüncelerini aksettirme şeklinde alınırsa, doğru sayılabilirdi. Halbuki, beyaz gence şiddetle karşı koyan karısının bir müddet sonra bu muhalefetini "çocukca" bularak, kocasının fikrine katılması, rejisörün de aynı düşüncede olduğuna işaret sayılsa gerekti. Brooks Kenya'nın can damarı olan büyük toprakların, servet kaynaklarının beyazlara ait olmakta devam etmesinde bir mahzur görmemekteydi. Oysa, Kenyalılar sosyal ve ekonomik bakımdan belki de dünyanın en geri toplumlarından birini teşkil etmekteydi ve geniş çapta sosyal ve kültürel hizmetler yapılarak, bulunduğu seviyeden biraz ileri götürülebilecek olan bu büyük yığının, kendisine gerekli kudret kaynakları verilmedikçe böyle bir işi başarması herhalde düşünülemezdi. Kaldı ki, Brooks'un beyaz adamı, yetkilerinin ne olduğu pek anlaşılmamakla beraber, zencilere "eşitlik" tanınmasından da söz etmekteydi. Kendilerine iş alanları, gelir kaynakları sağlanmamış; bedeninin ufak bir bölümüne birkaç sap ot takmakla bütün gündelik giyimini yapmış olan Kenyalı ile, kolonyal şapkalı, İngiliz kumaşından elbiseler giyinen, para babası beyazların "eşit" olabileceğini düşünmek, herhalde kargaları bile iyice güldürecekti.

"İnsan Avcıları"nın sonu ise, Brooks adına çok daha acıydı. Yakalanan Mau Mau liderlerinden birisi, zencilerin tanrısı olan bir taş parçası ile yüzleştiriliyordu. Beyazlar kendisine hristiyan moralitesinin tipik sloganlarından biriyle hücum ediyordu. Mau Mau liderine, zenci tanrının, kendisine, insan öldürmek tavsiyesinde mi bulunduğunu soruyorlar, cevabını da yine kendileri veriyorlardı: "Beyazları öldürmek, zenci tanrıya ihanettir".. Taş parçasından ibaret tanrısının karşısında utançtan yedi kat yerin dibine geçen zenci, nedametinden bütün öteki liderlerin adını veriyordu. Birkaç gün içinde önemli liderler yakalanıyorlar. Sıra, hâlâ dağlarda olan genç zenci liderin (S. Poitier) yakalanmasına gelmişti. Bu işi, eski arkadaşı olan beyaz delikanlı üzerine alıyor, onunla bir tepede buluşuyor, teslim olmak hususunda kandırıyordu.

Ama, durumu öğrenen beyazlardan bazıları daha önceden pusu kurarak; kabilesindeki bütün erkek, kadın ve çocuklarla teslim yerine gelen zenciyi tuzağa düşürüyorlar, insafsızca hepsini öldürüyorlardı.. Zenci lider nasılsa katliamdan kurtulan küçük çocuğuyla birlikte dağlara kaçıyor, beyaz delikanlı peşine düşüyor, boğuşuyorlar, sonunda zenci sivri kazıklar dikilmek suretiyle hazırlanmış bir tuzağa düşerek can yeriyordu. Beyaz adam geride kalan ufak zenci çocuğunu yanına alarak çiftliğine dönüyordu.

Bütün bu olaylar ve gerçekler göz önüne alınınca, Richard Brooks'un "İnsan Avcıları" hakşinas görünüp de, hakkın önünü kesen bir davranış olarak ortaya çıkıyordu. Brooks, cesaretli görünmesine rağmen filminde yanlış görüşlerin, yanlış hal çarelerinin savunuculuğunu yapmaktan öteye geçememişti. Cesaret, dürüstlük, hakseverlik gibi postlara bürünerek işe girişen Brooks, filmin sonunda çeşitli problemleri, şurasından burasından dokunarak daha da karıştırdıktan sonra, meydandan kaçıvermişti. Geride kalan ise Sidney Poitier ile Wendy Hiller'in başarılı oyunları ve hele filmin son katliam sahnesindeki nefis mizansenden ibaretti...

SPOR

Klüpler

Sıra Galatasarayda

Sanki herşey olup bitmiş, Başbakan Yardımcısı Medeni Berkin klüp başkanlığına getirilmesi muazzam bir spor sitesi ve stadyumun yapılacağı vaadi ile bütün Fenerbahçeliler siyasî kanaat ve düşünüşlerini değiştirmişlerdi de, şimdi sıra Galatasaraya gelmişti!

Ancak, Galatasarayda işler pek yavaş gidiyordu. Belki onlarda bu işi kıvıracak bir Fidel Castro -Erdal Kocaçimen- yoktu. Kongrelerinde başkan adayları stad yaptıracaklarını asla vaad etmiyorlardı Belki de öbür klüplerin aksine olarak, başkanlarını siyasi nüfuz sahibi şahsiyetlerden seçmek yoluna gitmiyorlardı. İşte bu hava iledir ki, son Galatasaray kongresinde Sadık Gizler Osman Kapaniler bir tarafa bırakılmış, tüccardan Refik Selimoğluna itibar edilmişti.

Aradan bir hayli zaman geçmişti. Galatasaraylıların da halli gereken birçok ihtiyaçları, meseleleri vardı. Galatasaray Lisesinden mezun birçok milletvekili klüplerinin davalarını yüksek kademelere, selâhiyet ve söz sahiplerine ulaştırabilirlerdi. Bu mevzu ile ilgili olarak gazetelerde de bazı haberler çıkmıştı. İşte aynı tarihlerde Erdal Kocaçimenin gayreti ve Atıf Topaloğlunun tavassutu ile "Fenerbahçeli muhaliflerden bir grup Başbakanla Ankarada görüşmeğe muvaffak olmuşlardı. Kısacası, Başbakanı ziyaret ve bağlılıklarını bildirmek fikri Galatasaraylılardan çıkmışsa da, açıkgöz ve çabuk davranan Fenerbahçeliler bu ziyaretlerin aslan payını almasını bilmişlerdi.

Aynı sebebledir ki, Galatasaraylı milletvekillerinin toplanması, Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlunun fahri başkanlığa getirilmesi ve Başbakanı ziyaret işleri pek yavaş gidiyor, daha doğrusu itibar görmüyordu. Gerçi, sportif klüplerin bu çeşit siyasî polemiklere girmesinde fayda uman bazı akıl hocaları vardı. Bunların gösterdikleri çabalarla Galatasaray idare heyeti bir müddet önce Fatin Rüştü Zorluyu ziyaret etmiş, bazı isteklerde bulunmuştu. Daha sonra Galatasaraylı milletvekilleri toplantıya davet edilmişti. Ancak, bütün hazırlıklar beklenen ve umulan sonucu vermemiş, bu toplantıya -meclis tatil olduğu halde- sadece altı milletvekili katılmıştı. 22 Mart 1960 salı günü klüp lokalinde yapılan bu toplantıya Fahrettin Ulaş, Mithat Perin, Münir Hayri Ürgüplü, Nihat Bekdik, Dündar Pekard ile Hüseyin Ulus gelmiş, aralarında bir müddet sohbet ettikten sonra sessizce dağılmışlardı. Gösterilen bütün gayretlere rağmen, Galatasaraylılar arasında iktidarın istediği hava yaratılamamıştı. Şimdi, Fenerbahçenin Fidel Castro'su gibi, tuttuğunu koparan, müteşebbis, ateşli bir demokrat Galatasaraylı aranıyordu. Kısa zamanda bu da bulunacak, F. Bahçe gibi G. Sarayda mükemmel bir stada kavuşacaktı!;

Basketbol

Hocaya atılan yumruk

Geçen hafta çarşamba gecesi İstanbul Spor ve Sergi Sarayında bir basketbol maçı sırasında cereyan eden bir olay, gerek Galatasaraylılar, gerekse Türk sporu için cidden üzerinde esefle durulacak kadar hazindi. Tribünleri dolduran 3500 e yakın sporsever sahada yapılmakta olan Türkiye basketbol şampiyonası finallerinden Galatasaray - Darüşşafaka maçını seyrediyorlardı. Karşılaşma, basketbol kalitesi bakımından bir değer taşımaktan uzak olmakla beraber, müsabakanın bir revanş mahiyetini taşıması, sayıların karşılıklı yapılması sebebiyle oldukça heyecanlı bir hava içinde cereyan ediyordu. Maçın ikinci devresinin 13 ncü dakikasına bu hava içinde gelinmişti. Hakem 13. dakikada Darüşşafakalı Dursun ve Nedrete 5 nci faulü vermişti. Bunun üzerine Darüşşafaka antrenör ve Koçu Yalçın Granitin sinirli el hareketleri ile hakem masasına doğru yürüyerek itiraz ettiği görüldü. Granit, hakem masasının yanına henüz gelmişti ki, sağ tarafta G. Saraylı yedeklere ayrılmış olan sıradan basketbolcu Tuğrul Demirin hışımla ayağa kalkarak eski hocasının üzerine yürüdüğü görüldü. Eski hocası ve takım arkadaşı Granite söylediği ağız dolusu küfür yetişmemiş olmalı ki, suratına olanca kuvveti ile bir de yumruk vurdu. Granitin mukabele etmek tenezzülünde bulunmadığı bu sporcuya antrenörü Dr. Ali Uras hak ettiği dersi sert bir tokatla verdi. Mütecaviz sporcu buna rağmen saldırmakta devam etti ise de etrafta bulunanların yardımı ile içeri götürüldü. Bu sırada tribünlerin hali görülecek şeydi. G. Saraylılar dahil olmak üzere binlerce seyirci bu çirkin tecavüzü ve onun kahramanı Tuğrulu yuhalıyordu.

Yalçın Granit, uğradığı tecavüz karşısında, hiç bir mukabelede bulunmadan gözleri yaşlı, bir kenara çekilmiş düşünüyordu. Herşey olabilirdi ama, yetiştirdiği, ortaya çıkardığı bir talebesi nasıl kendisine tecavüz edebilirdi? O, Tuğrulu henüz genç bir basketbolcu olarak Kadıköyspordan bizzat G. Saraya transfer ettirmiş, yıllar yılı kendisine emek vererek yetişmesini sağlamış, milli takıma kadar yükseltmişti.

Hadiseye şahit olan veya gazetelerden öğrenen hakiki Galatasaraylıların üzüntüleri, Granitinkinden daha çoktu. Sarı - Kırmızılı renklere yıllar yılı bir kaptan, bir hoca olarak hizmet eden büyük bir sportmene, şimdi başka takımı çalıştırsa da böyle bir hareketi reva görecek kimse aralarında bulunamazdı. Zaman zaman maçlarda hadise çıkartmayı huy edinen bu sporcudan G. Saraylılar artık bıkmıştı. Son vurduğu yumruk bardağı taşıran damla olmuş, Tuğrulun kulüpten ihraç edilmesi yolunda bir cereyan başlamıştı. G. Saray kulübüne gönderilen telgraflar binlerce kişinin arzusunu dile getiriyordu.

Hadiseli Basketbol maçı
Sporcudan vefa...

Caz ibenizi
Arttıran
Ca-Ka
Crem Puf Pudrası
En mühim anınızda
güzelliğinizi saniyede tazeleyen eşsiz Pudradır.
Lüks Ambalaj. Aynalı ponponlu ve Naylon kılıflı
Bütün parfümeri mağazalarında ısrarla arayınız

GENÇLİK
Ansiklopedisi

Maarif Vekâleti tarafından okullara tavsiye edilmiştir.

FASİKÜL 15

İLKOKUL, ORTAOKUL VE LİSE DERS PROGRAMLARINA GÖRE HAZIRLANMIŞ BİLGİ HAZİNESİ

15. FASİKULÜ ÇIKTI

Bu fasikülde Ç harfi ile ilgili maddeler sona ermekte ve D harfi ile ilgili maddeler başlamaktadır.

Her fasikülü 100 kuruş olan **GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ**'ni şimdiye kadar almamış olanlar, 20 lira gönderdikleri takdirde, bütün fasikülleri elde etmek imkânını bulacakları gibi 20. fasiküle kadar da abone kayıtlarını yaptırmış olurlar.

Çocuğunuza vereceğiniz en iyi bayram hediyesi **GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ**'sidir.

Mahdut sayıda kalan fasiküllerden edinmek için acele etmenizi tavsiye ederiz.

KURTULUŞ YAYINLARI, P. K. 35 - Bahçelievler — Ankara